

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2015:31

Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Pirjo Lindfors, Hanna Ollila, Arja Rimpelä

Nuorten terveystapatutkimus 2015

NUORTEN TUPAKKATUOTTEIDEN JA PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ 1977–2015

■ SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Helsinki 2015

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Päivämäärä
Sosiaali- ja terveysministeriö	30.6.2015
Tekijät	Toimeksiantaja
Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Pirjo Lindfors, Hanna Ollila, Arja Rimpelä	Sosiaali- ja terveysministeriö
	HARE-numero ja toimielimen asettamispäivä

Muiston nimi

Nuorten terveystapatutkimus 2015. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2015

Tiivistelmä

■ Nuorten terveystapatutkimuksessa on seurattu valtakunnallisin postikyselyin 12–18-vuotiaiden nuorten terveyttä ja terveystottumuksia vertailukelpoisin menetelmin joka toinen vuosi vuodesta 1977 alkaen. Tässä raportissa tarkastellaan 12–18-vuotiaiden tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden käytön yleisyyttä, tupakkaostoja, sekä tupakkatuotteiden esilläpidon ja tupakkamainonnan havaitsemista. Lisäksi raportissa tarkastellaan alkoholin käyttöä, alkoholimainonnan havaitsemista ja ilokaasun käyttöä päihteinä. Tuorein kysely tehtiin keväällä 2015. Kyselyyn vastasi 7412 nuorta (45 %).

Keskeiset tulokset voidaan kiteyttää seuraavasti:

- Sekä tupakkakokeilut että päivittäinen savukkeiden poltto vähenivät edelleen nuorten keskuudessa. Tupakkaa oli kokeillut 14-vuotiaista vain joka viides. Terveys 2015 -kansanterveysohjelman tavoite (16–18-vuotiaista tupakoi päivittäin alle 15 %) toteutui (ikävakioidut osuudet: pojat 14 %, tytöt 13 %).
- Nuuskan kokeilu oli yleistä 18-vuotiailla pojilla (47 %) ja tytöillä (26 %) ja kokeilleiden osuus kasvoi. Vain nuuskaa, mutta ei savukkeita, käytti 16-vuotiaista pojista päivittäin 2,3 % ja 18-vuotiaista 4,4 %. Nämä luvut ovat korkeammat kuin 2013 (0,4 % ja 0,9 %). Kun nuuskaaminen otetaan huomioon, tupakkatuotteita päivittäin käyttävien ikävakioidu osuus oli 16–18-vuotiailla pojilla 18 % ja tytöillä 14 %.
- 12-vuotiaiden arkipäivään eivät alkoholi ja tupakka vielä kuulu. Käyttö pysyi harvinaisena.
- Valtaosa myös 12-vuotiaista tietää, mitä sähkösavukkeet ovat. Sähkösavukkeekokeilut ovat lisääntyneet. Päivittäinen käyttö koskee lähinnä 18-vuotiaita (3,5 % pojat, 0,6 % tytöt). Noin puolet käyttää nikotiinipitoisia nesteitä. Valtaosa sähkösavukkeista hankittiin kavereilta. Sähkösavukemainoksia oli havainnut 7 % nuorista, pääosin internetissä.
- Alaikäisten tupakkaostot kioskeista, kaupoista ja huoltoasemilta vähenivät vuosien 2011 ja 2015 välillä. Kaupoista tupakkaa oli ostanut 14-vuotiaista 10 % ja kioskeista 10 %; 16-vuotiaista vastaavasti 15 % ja 12 %.
- Niiden osuus, jotka olivat nähneet tupakkatuotteita esillä kaupoissa, kioskeissa tai huoltoasemilla, oli pudonnut huomattavasti vuosien 2013 ja 2015 välillä. Osuudet olivat noin kolmannes 2015 kun ne olivat noin yli kaksi kolmasosaa 2013.
- Yhä useammat nuoret kasvavat kodeissa, joissa vanhemmat eivät ole tupakoinneet heidän elinaikanaan (56 % isistä, 70 % äideistä). Nuorista 21 % ilmoitti isän ja 14 % äidin tupakoivan nykyisin. Kodin tupakointisäännöt eivät ole juuri muuttuneet sitten vuoden 2005. Edelleen joka viidennessä kodissa saa tupakoida joissakin paikoissa tai joskus. Tupakoinnin salliminen perheen autossa ei myöskään ole olennaisesti muuttunut sitten vuoden 2009; 88 % ilmoittaa, ettei autossa saa tupakoida.
- Raittiiden nuorten määrä on lisääntynyt 2000-luvun alusta ja noussut edelleen vuoden 2013 jälkeen. Kuukausittain alkoholia käyttävien osuudet vähenivät edelleen muilla paitsi 18-vuotiailla tytöillä. Viikoittain alkoholia käyttävien osuudet ovat vähentyneet vuoden 2009 jälkeen kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. Alkoholin käytön ja humalajuomisen väheneminen koskee myös 18-vuotiaita poikia, mutta 18-vuotiaiden tyttöjen osalta lasku saattaa nyt olla pysähtymässä.
- Alkoholimainosten nähtävien osuus oli laskenut 73 %:sta 66 %:iin vuosien 2013 ja 2015 välillä. Alkoholimainoksia oli nähty yleisemmin televisiossa (44 %) ja internetissä (40 %).
- Puolet nuorista ei tiennynt, mitä energianuuska oli. Sitä oli kokeillut pojista 9 % ja tytöistä 1 %. Ilokaasun käyttö päihteinä oli vuonna 2015 erittäin harvinaista nuorten keskuudessa.

Asiasanat

Alkoholi, huumeet, nuoret, nuuska, tupakka, sähkösavuke

Sosiaali- ja terveysministeriön
raportteja ja muistioita 2015:31

ISSN-L 2242-0037
ISSN 2242-0037 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-00-3592-1
URN:ISBN: 978-952-00-3592-1
<http://um.fi/URN:ISBN: 978-952-00-3592-1>

Muut tiedot
www.stm.fi

Kokonaissivumäärä
88

Kieli
Suomi

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Datum
Social- och hälsovårdsministeriet	30.6.2015
Författare	Uppdragsgivare
Jaana M Kinnunen, Lasse Pere, Pirjo Lindfors, Hanna Ollila, Arja Rimpelä	Social- och hälsovårdsministeriet Projektnummer och datum för tillsättandet av organet

Rapportens titel

Undersökning om hälsovanor bland unga 2015. Konsumtionen av tobak, alkohol och droger bland unga åren 1977–2015

Referat

■ Undersökningen om ungdomars hälsovanor har sedan 1977 följt upp hälsan och hälsovanorna hos 12–18-åringar med jämförbara metoder. Materialet samlas in genom riksomfattande postenkäter vartannat år. Rapporten granskar bruket av tobaksprodukter, elektroniska cigaretter, köp av tobak samt hur det att butiker håller fram tobaksprodukter och tobaksreklam iaktas bland 12–18-åringar. Dessutom granskas alkoholbruk, observering av alkoholreklam och bruket av lustgas som rusmedel. Den senaste enkäten genomfördes våren 2015. Sammanlagt 7412 unga (45 %) besvarade enkäten.

De viktigaste resultaten är sammanfattningsvis:

- Både experimenteringen med tobak samt daglig rökning minskade fortfarande bland ungdomar. Endast varje femte 14-åring hade prövat på tobak. Målet för tobaksrökning i folkhälsoprogrammet Hälsa 2015 (Rökning bland ungdomar minskar, så att mindre än 15 procent av 16–18-åringarna röker) nåddes (pojkar 14 %, 13 % flickor, åldersstandardiserat).
- Att prova snus var vanligt hos 18-åringar (pojkar 47 %, flickor 26 %) och andelen hade ökat. Bland 16-åringa pojkar använde 2,3 % dagligen enbart snus, men inte cigaretter, och bland 18-åringar 4,4 %. 2013 var motsvarande siffror 0,4 % och 0,9 %. Om snusningen räknas med, ökar daglig tobaksanvändning till 18 % bland 16–18-åringa pojkar och till 14 % bland flickor (åldersstandardiserat).
- Alkohol och tobak hör inte till vardagen för 12-åringar och det är fortfarande sällsynt att dessa används.
- De flesta ungdomar vet vad elektroniska cigaretter är. Ungdomars experimentering med elektroniska cigaretter hade ökat, men daglig bruk gällde 18-åringar (3,5 % pojkar, 0,6 % flickor) för det mesta. Ungefär hälften använde nikotinhaltiga vätskor. Majoriteten skaffade elektroniska cigaretter från sina vänner. Sju procent hade sett elektroniska cigarettreklam, främst på internet.
- Minderårigas köp av tobak i butiker, kiosker och servicestationer hade minskat mellan åren 2011 och 2015 men förändringen var obetydlig mellan 2013 och 2015. Bland 14-åringar hade 10 % köpt tobak i butiker och 10 % i kiosker och bland 16-åringar var motsvarande andel 15 % och 12 %.
- Betydligt färre ungdomar hade sett tobaksprodukter framme i butiker, kiosker eller servicestationer 2015 jämfört med 2013. Andelen var cirka en tredjedel i 2015 jämfört med cirka två tredjedelar i 2013.
- Allt fler unga växer i familjen, där föräldrarna inte har rökt under deras livstid (56 % pappor, 70 % mammor). Bland pappor rökte nu 21 % och bland mammor 14 %. Regler för rökning i ungdomars hem har inte förändrat sedan år 2005. Fortfarande får man röka i varje femte hem i vissa utrymmen eller ibland. Att tillåta rökning i familjens bil har inte förändrats sedan 2009; 88 % svarade att man inte får röka i familjens bil.
- Andelen nyktra har ökat sedan början av 2000-talet och ökningen har fortsatt under de senaste två åren. Andelen ungdomar som använder alkohol månadsvis minskade fortfarande med undantag av 18-åringa flickor, men andelen ungdomar som använde alkohol veckovis, minskade kraftigt i alla kön- och åldersgrupper efter 2009. Alkoholbrukets och berusningsdrickandets minskning gäller även 18-åringa pojkar. Bland 18-åringa flickor har minskningen i alkoholbruk under de senaste två åren förmodligen slutat.
- Andelen ungdomar som hade sett alkoholreklam minskade från 73 % till 66 % mellan 2013 och 2015. Alkoholreklam hade setts oftast på television (44 %) och internet (40 %).
- Hälften av ungdomarna visste inte vad energisnus är; bland pojkar 9 % och bland flickor 1 % hade prövat på energisnus. Att pröva på lustgas som rusmedel var synnerligen sällsynt bland ungdomar.

Nyckelord

Alkohol, narkotika, snus, tobak, unga, elektronisk cigarett

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2015:31

Övriga uppgifter
www.stm.fi/svenska

ISSN-L 2242-0037
ISSN 2242-0037 (online)

Sidoantal	Språk
88	Finska

ISBN 978-952-00-3592-1
URN:ISBN: 978-952-00-3592-1
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3592-1>

SISÄLLYS

Tiivistelmä	3
Presentationsblad	4
Sisällys	5
Taulukko- ja kuviluettelot.....	7
Liitetaulukot / appendix tables	10
1 JOHDANTO.....	15
2 AINEISTOT JA MENETELMÄT	17
2.1 Kyselyn toteutus.....	17
2.2 Kyselyjen vertailtavuus.....	17
2.3 Tupakan ja päihteiden käytön indikaattorit	19
3 TUPAKOINTI	21
3.1 Tupakointikokeilut.....	21
3.2 Tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö	22
3.3 Nuuskan käyttö	24
3.4 Päivittäinen savukkeiden poltto ja nuuskan ja savukkeiden sekakäyttö	26
3.5 Savukkeiden kulutus	29
3.6 Itsekäärityt savukkeet.....	29
3.7 Vesipiipun käyttö	29
3.8 Sähkösavukkeiden käyttö ja hankinta	31
3.9 Päivittäin tupakoivien tupakkaostot	36
3.10 Tupakkamainonnan havaitseminen ja tupakkatuotteiden esilläpito.....	36
3.11 Vanhempien tupakointi ja kodin tupakointisäännöt	38
4 ALKOHOLIN JUOMINEN.....	41
4.1 Raittius	41
4.2 Alkoholin juomistiheys	41
4.3 Humalajuominen.....	44
4.4 Alkoholimainonnan havaitseminen ja alkoholin internetostot	45
5 ENERGIANUUSKA, ILOKAASUN PÄIHDEKÄYTTÖ JA HANKINTA	47
6 POHDINTA.....	48
6.1 Tupakointi vähenee edelleen, nuuskan käyttö lisääntyy.....	48
6.2 Sähkösavukkeet ja vesipiippu	48
6.3 Tupakkatuotteiden myynti alaikäisille ja esilläpitokielto	50
6.4 Tupakkamainonta.....	51
6.5 Vanhempien tupakointi ja kotien tupakointisäännöt	52
6.6 Alkoholinkäyttö vähentynyt, raittius yleistynyt	53
6.7 Ilokaasun päihdekäyttö ja energianuuskan käyttö	54
6.8 Tulosten luotettavuus	54
7 PÄÄTELMÄT.....	57
KIITOKSET.....	59
SUMMARY	59

LÄHTEET	61
LIITETAULUKOT.....	65

LIITTEET

LIITE 1	79
LIITE 2	81

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELOT

Taulukot / Tables

1. Vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyissä 1977–2015 sukupuolen ja iän mukaan. Vuosien 2013 ja 2015 kyselyn osalta on esitetty erikseen varsinaiseen lomakkeeseen vastanneet sekä varsinaiseen ja lyhytlomakkeeseen vastanneet yhdessä. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Numbers of respondents and response rates in the Adolescent Health and Lifestyle Surveys in 1977–2015, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) For 2013 and 2015, percentages and numbers are presented separately for those who filled the original long questionnaire^a and for those who filled the original or a short 2-page questionnaire^b. The short questionnaire on tobacco and alcohol was mailed on the fourth round in order to get more responses. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
2. Päivittäinen tupakkatuotteiden (savukkeet, nuuska, sikari, piippu) käyttö yhteensä, savukkeiden ja nuuskan päivittäinen käyttö sekä vain nuuskaa ja vain savukkeita käyttävien osuudet (%) 14-, 16- ja 18-vuotiailla pojilla 1983–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Total daily use of tobacco products (cigarettes, snus, cigars, pipefuls), daily use of cigarettes and snus, and proportions of those using snus only and cigarettes only (%) in 14, 16 and 18-year-old boys in 1983–2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
3. Vesipiipun käyttö iän ja sukupuolen mukaan 2011–2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Use of water pipe in 2011–2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
4. Vesipiipussa poltettu aine vesipiippua kokeilleiden nuorten joukossa sukupuolen mukaan 2013–2015 (%). Vastaja on voinut ilmoittaa useita aineita. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
The substance smoked in water pipe among adolescents who had used water pipe in 2013–2015 by sex (%). The respondent could report more than one substance. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
5. Sähkösavukkeiden käyttö iän ja sukupuolen mukaan 2013–2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Use of electronic cigarettes in 2013–2015 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
6. Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö iän ja sukupuolen mukaan vuonna 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
The current use of electronic cigarettes in 2015 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
7. Sähkösavukkeiden sisältämä aine sähkösavukkeita kokeilleiden nuorten joukossa sukupuolen mukaan 2013–2015 (%). Vastaja on voinut valita enemmän kuin yhden aineen. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
The substance used in electronic cigarettes among adolescents who have used electronic cigarettes in 2013–2015 (%), by sex. The respondent could report more than one substance. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
8. Niiden sähkösavukkeita käyttäneiden osuus (%), jotka ovat hankkineet sähkösavukkeita eri paikoista 2013–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Sources of electronic cigarettes among those who have used electronic cigarettes in 2013–2015 (%), by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
9. Sähkösavukkeiden kokeilun tai käytön syyt sukupuolen mukaan (%) sähkösavukkeita käyttäneillä 2015. Vastaja on voinut valita enemmän kuin yhden syyn. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Reasons for electronic cigarette use among those who have used electronic cigarettes in 2015 (%), by sex. The respondent could report more than one reason. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

10. Niiden nuorten osuus (%), jotka olivat nähneet sähkösavukemainoksia (2013 Pojat N=1405, Tytöt N=1929; 2015 Pojat N=3148, Tytöt N=4159), sekä mainoksen nähneiden jakautuma mainoksen paikan mukaan 2013–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Proportion of adolescents who has seen electronic cigarette advertisement (2013 Boys N=1405, Girls N=1929; 2015 Boys N=3148, Girls N=4159) and according to the place of advertisement among those who had seen advertisement in 2013–2015, by gender. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
11. Niiden päivittäin tupakoivien 14–18-vuotiaiden osuus (%), jotka ovat ostaneet itselleen tupakkaa viimeisen kuukauden aikana eri hankintapaikoista vuosina 2011–2015 (%), iän mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Tobacco purchases for oneself during the past month from different sources among 14–18-year-old daily smokers in 2011–2015 (%), by age. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
12. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä tupakkamainoksia viimeisen kuukauden aikana sekä eri paikoissa mainoksia nähneiden osuus mainoksen nähneistä vuosina 2011–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Proportion of those who had seen tobacco advertisement and source of advertisements among those who had seen them during the past month (%) in 2011–2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
13. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä viime kuukauden aikana tupakkatuotteita esillä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla, iän ja sukupuolen mukaan vuosina 2011–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of those adolescents who had seen tobacco products in shops, kiosks and in gas stations, according to age and sex, in 2011–2015 (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
14. Kodin tupakointisäännöt 2005–2009 ja 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Smoking rules at home (%) in 2005–2009 and 2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
15. Tupakointisäännöt perheen autossa 2009 ja 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Smoking rules in family's car (%) in 2009 and 2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
16. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä alkoholijuomia koskevia mainoksia viimeisen kuukauden aikana eri paikoissa 2013–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Sources of alcohol advertisements among those who had seen alcohol advertisements during the past month (%) in 2013–2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
17. Energianuuskan käyttö iän ja sukupuolen mukaan vuonna 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Use of energy snus in 2015 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Kuviot / Figures

1. Tupakointia kokeilleiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 12–18-year-olds who have tried tobacco in 1977–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
2. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who use tobacco products daily in 1981–2015, by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

3. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 12–18-year-olds who use tobacco products daily in 1981–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
4. Nuuskaa joskus kokeilleiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) vuosina 1981–2015 iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 12–18-year-olds who have tried snus in 1981–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
5. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien 12–18-vuotiaiden poikien osuudet (%) iän mukaan 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 12–18-year-old boys who use snus occasionally or daily in 1981–2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
6. Päivittäin savukkeita polttavien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who smoke cigarettes daily in 1977–2015, by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
7. Päivittäin savukkeita polttavien osuus (%) 12–18-vuotiailla iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 12–18-year-olds who smoke cigarettes daily in 1977–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
8. Isän ja äidin tupakointi 1977–2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Father's and mother's smoking (%) in 1977–2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
9. Raittiiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 12–18-year-olds who abstain from alcohol in 1977–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
10. Alkoholia vähintään kerran kuukaudessa juovien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 12–18-year-olds who drink alcohol at least once a month in 1977–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
11. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who drink alcohol at least once a week in 1977–2015, by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
12. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 14–18-year-olds who drink alcohol at least once a week in 1977–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
13. Tosihumalaan vähintään kuukausittain juovien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who get really drunk at least once a month in 1981–2015, by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
14. Tosihumalaan vähintään kuukausittain juovien 14–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Percentage of 14–18-year-olds who get really drunk at least once a month in 1981–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

LIITETAULUKOT / APPENDIX TABLES

Tupakointi ja nuuskaaminen / Smoking and snus use

1. Tupakointi iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Smoking in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
2. Nuuskakokeilut iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Snus experiments in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
3. Nykyinen nuuskaaminen iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Current use of snus in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
4. Tupakkatyypit päivittäin tupakkaa käyttävillä iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Type of tobacco among daily tobacco users in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
5. Päivittäinen savukkeiden kulutus (tehdasvalmisteisten ja itsekäärittyjen savukkeiden sekä piipullisten ja sikareiden yhteenlaskettu lkm) päivittäin savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Daily consumption of cigarettes (total number of manufactured and self-rolled cigarettes, pipefuls and cigars) among daily cigarette smokers in 2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
6. Tupakkaa kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents who have tried tobacco in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
7. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents using tobacco products daily in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
8. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents smoking cigarettes daily in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
9. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents smoking over 9 cigarettes daily in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
10. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents who have experimented with snus in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

11. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents using snus occasionally or daily in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
12. Päivittäisen savukkeiden kulutuksen (tehdasvalmisteisten ja itsekäärittyjen savukkeiden sekä piipullisten ja sikarien yhteenlaskettu lkm) keskiarvo päivittäin savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Average daily consumption of cigarettes (total number of manufactured and self-rolled cigarettes, pipefuls and cigars) among daily cigarette smokers in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
13. Itsekäärittyjä savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015 päivittäin savukkeita polttavista. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents smoking self-rolled cigarettes among daily cigarette smokers in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Alkoholinkäyttö / Alcohol use

14. Alkoholien käytön useus iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Frequency of alcohol use in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
15. Tosihumalaan juomisen useus iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Frequency of drinking alcohol until really drunk in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
16. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents reporting abstinence in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
17. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents using alcohol at least once a month in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
18. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents using alcohol at least once a week in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
19. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents drinking alcohol until really drunk at least once a month in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
20. Vähintään kerran viikossa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of adolescents drinking alcohol until really drunk at least once a week in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Ikä- ja sukupuolivakioidut tunnusluvut / Age- and sex-adjusted parameters

21. Tupakkaa kokeilemattomien osuudet (%) 12–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 12–18-year-olds who have never tried tobacco in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
22. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 14–18-year-olds using tobacco products daily in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
23. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 14–18-year-olds smoking cigarettes daily in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
24. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 14–18-year-olds smoking over nine cigarettes daily in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
25. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) 12–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 12–18-year-olds who have experimented with snus in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
26. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 14–18-year-olds using snus occasionally or daily in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
27. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 14–18-year-olds reporting abstinence in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
28. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 14–18-year-olds using alcohol at least once a month in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
29. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 14–18-year-olds using alcohol at least once a week in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
30. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Percentage of 14–18-year-olds drinking alcohol until really drunk at least once a month in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Tilastolliset testit / Statistical tests

31. Eri indikaattorien vuosien 2013–2015 välisen eron tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin tai Khi^2 -testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus 2015. Statistical significance of difference in various indicators between 2013–2015, by age and sex. P-values of Fisher's exact test or Chi^2 test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
32. Eri indikaattorien vuosien 2011–2015 välisen eron tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin tai Khi^2 -testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus 2015. Statistical significance of difference in various indicators between 2011–2015, by age and sex. P-values of Fisher's exact test or Chi^2 test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.
33. Varsinaiseen ja lyhytlomakkeeseen vastanneiden eron tilastollinen merkitsevyys eri indikaattoreissa ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin tai Khi^2 -testin p-arvo. Nuorten terveystapatutkimus 2015. Statistical significance of difference in various indicators between those who answered the ordinary long questionnaire and who answered the short questionnaire by age and sex. P-values of Fisher's exact test or Chi^2 test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

1 JOHDANTO

Suomessa nuorison terveyttä ja terveystottumuksia seuraavat tietojärjestelmät ovat osoittaneet nuorten tupakoinnin ja alkoholin käytön kehityssuunnan olleen pääosin myönteinen 2000-luvulla (1–3). Vuoteen 2013 asti Nuorten terveystapatutkimuksen ja Kouluterveyskyselyyn tulokset ovat osoittaneet savukkeiden polton ja alkoholin käytön myönteisen kehityksen jatkumista tai korkeintaan tasaantumista (1, 2). Vastaavia tuloksia on saatu myös muista Euroopan maista (4–5) ja Pohjois-Amerikasta (6–10). Nuuskan käyttö näyttää sen sijaan kääntyneen jopa kasvuun 2009 ja 2013 välillä. Kouluterveyskyselyssä (2) havaittiin vuonna 2013 nuuskan käytön lisääntyneen sekä 8.–9.-luokkalaisilla että lukioissa ja ammattioppilaitoksissa opiskelevilla. Verrattain uutena ilmiönä suomalaisille markkinoille ovat rantautuneet sähkösavukkeet ja vesipiippu. Vesipiipun suosio on kansainvälisesti tarkasteltuna kasvanut viime vuosina, ja se näyttää kiinnostavan länsimaissa erityisesti nuoria aikuisia (7, 11–12). Myös sähkösavukkeiden kokeilu ja käyttö ovat kansainvälisesti lisääntyneet nopeasti (13). Sähkösavukkeet saattavat auttaa joitakin tupakoinnin lopettamisessa (13, 14), mutta tieteellinen näyttö on yhä puutteellista. Voimakas markkinointi ja helppo saatavuus ovat herättäneet huolta nuorten kiinnostuksesta sähkösavukkeita kohtaan (15). Suomen omasta mainontakiellosta huolimatta tuotteita mainostetaan erityisesti internetissä myös suomalaiskuluttajille eikä tuotteilla ole toistaiseksi ollut pakollista ikärajavaltontaa.

Valtioneuvoston vuonna 2001 tekemä periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta (16) on linjannut suomalaista terveystaloutta. Terveys 2015 -ohjelman lasten ja nuorten ikäryhmää koskevat tavoitteet liittyvät tupakoinnin ja päihteiden käytön vähentämiseen. Tupakoinnin vähentämistavoitteeksi on asetettu, että vuoteen 2015 mennessä tupakoinnin yleisyys 16–18-vuotiaiden ikäryhmässä on enintään 15 %. Tavoitetta on lähestytty 2000-luvulla. Tupakkalain muutokset (17) ovat osaltaan tukemassa pyrkimyksiä, joilla tähdätään tupakkatuotteiden käytön vähittäiseen loppumiseen Suomessa vuoteen 2040 mennessä. Sosiaali- ja terveysministeriössä on laadittu toimenpideohjelma tupakkalain tavoitteen saavuttamiseksi, ja yksi sen toimintakokonaisuuksista tähtää lasten ja nuorten tupakkatuotteiden käyttämättömyyteen (18).

Tupakkalaissa lapset ja nuoret ovat erityisen suojelun kohteena; tupakkatuotteiden esilläpitoa ja saatavuutta on rajoitettu ja tupakointikieltoja laajennettu koskemaan entistä kattavammin lasten toimintaympäristöjä (17). Hallituksen syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän poikkihallinnollisen toimenpideohjelman (19) yksi teema on ollut terveyden edistäminen terveyseroja kaventamalla. Tätä tavoitetta tukee keväällä 2015 hyväksytty laki ehkäisevästä päihdetyöstä, joka korvaa vanhan raittiustyölain. Uusi laki astuu voimaan vuoden lopussa ja velvoittaa kuntia ottamaan myös tupakoinnin ehkäisyn ja vähentämisen sekä rahapelihaitat laaja-alaisesti ja systemaattisesti osaksi kunnissa toteutettavaa ehkäisevää päihdetyötä (20). Lasten ja nuorten kohdalla kansallinen alkoholiohjelma (22) on pyrkinyt vuosina 2012–2015 pureutumaan nimenomaan alkoholin myymiseen, välittämiseen ja anniskeluun alaikäisille tiukentamalla ikärajavaltontaa sekä alaikäisiin kohdistuvaa alkoholin markkinointia. Lisäksi laki alkoholimainonnan rajoittamisesta (21), tähtää nimenomaan lasten ja nuorten suojeluun alkoholimainonnalta (20).

Ilokaasun päihdekäytön yleistymisen ja huoli käytön terveysvaaroista nousi julkiseen keskusteluun vuonna 2013 mm. Helsingin Sanomien NYT-liitteen kirjoituksen kautta (51, 52). Ilokaasun päihdekäytön lisääntyminen voi osittain liittyä siihen, että käyttöön tarkoitettut välineet ovat pienentyneet ja niiden saatavuus on helpottunut, etenkin nettikaupan vuoksi. Fimea ja Tukes varoittivat yhteisessä lehdistötiedotteessaan (23) ilokaasun terveysvaaroista ja korostivat, että kemikaalin myynti päihtymistarkoituksessa on kiellettyä. Ilokaasun päihdekäytön yleisyydestä on toistaiseksi olemassa vain hyvin vähän tietoa. Iso-Britanniassa tehtävän päihdekyselyn mukaan 16–24-vuotiaista 7,4 % oli käyttänyt ilokaasua vuonna 2014 (24) ja 17 eri län-

simaassa 6,3 % vuonna 2013 (25). Nuorten terveystapatutkimuksessa ilokaasun käyttöä kartoitettiin ensimmäistä kertaa vuoden 2015 kyselyssä, kuten energianuuskankin, joka on myös noussut julkiseen keskusteluun (63). Se ei ole tupakkatuote, joten sen myyntiä alaikäisille ei voida kieltää tai rajoittaa tupakkalain perusteella, eikä sen ostamiselle ole ikäraja (63).

Vuonna 1977 käynnistynyt Nuorten terveystapatutkimus on vakiinnuttanut asemansa nuorten terveyden ja terveyskäyttäytymisen kansallisena tietolähteenä tuottaen arvokasta tietoa nuorten terveyden edistämistyön ja terveystapolitiikan perustaksi sekä terveystapolittisten tavoitteiden toteutumisen arviointiin. Tässä raportissa kuvataan 2015 kyselyn tulokset tupakkatuotteiden sekä alkoholin ja päihhteiden käytön osalta, ja näitä verrataan aikaisempiin. Liitetaulukoissa esitetään sekä vuoden 2015 kyselyn jakautumatiedot iän ja sukupuolen mukaan että eri indikaattorien trenditiedot Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyistä iän ja sukupuolen mukaan sekä ikä- ja/tai sukupuolivakioituna vuosina 1985–2015.

2 AINEISTOT JA MENETELMÄT

2.1 KYSELYN TOTEUTUS

Tutkimustulokset perustuvat Nuorten terveystapatutkimuksessa joka toinen vuosi kerättyihin aineistoihin. Postikysely on lähetetty kunakin tutkimusvuonna helmikuun alussa. Vastaamattomille on lähetetty enintään kolme uusintakyselyä, ensimmäinen maaliskuun alussa, toinen huhtikuun alussa ja kolmas huhtikuun puolessa välissä. Vuodesta 2009 lähtien kyselylomake on ollut mahdollista täyttää sähköisesti jo heti ensimmäisestä vastauskerrasta alkaen. Kyselylomakkeet on esitetty liitteessä.

Tutkimusaineistot on kerätty valtakunnallisesti edustavilta otoksilta. Ensimmäisinä tutkimusvuosina otokseen kuuluivat kaikki tiettyinä peräkkäisinä heinäkuun päivinä syntyneet nuoret. Myöhemminä vuosina käytettiin myös muiden kesäkuukausien syntymäpäiviä. Uudet syntymäpäivät valittiin mahdollisimman läheltä alkuperäisiä välttämällä aikaisempien vuosien syntymäpäiviä. Otopäivien valinta suoritettiin siten että vastaajien keski-ikä oli 12.6, 14.6, 16.6 ja 18.6 vuotta. Vuonna 2015 otospäivät ikäryhmittäin olivat: 12-vuotiaat 14.–15.6., 18.–19.6., 22.6., 19.–26.7., 22.8., 25.–26.8. ja 29.–30.8.2002; 14-vuotiaat 14.–15.6., 18.–19.6., 22.6., 24.–25.6., 6.–9.7., 16.7., 27.–31.7., 8.–11.8., 16.8., 22.8., 25.–26.8 ja 29.–30.8.2000; 16-vuotiaat 14.–15.6., 18.–19.6., 22.6., 26.6., 30.6., 1.–2.7., 6.–10.7., 3.–4.8., 8.–9.8., 15.–19.8., 22.8., 25.–26.8. ja 29.–30.8 1998; 18-vuotiaat 14.–15.6., 18.–19.6., 22.6., 24.–25.6., 1.7., 4.7., 10.–13.7., 19.7., 30.–31.7., 1.8., 4.–5.8., 18.–20.8., 22.8., 25.–26.8 ja 29.–30.8.1996. Aikaisempien vuosien otoksiin kuuluneiden syntymäpäivät on esitetty kokonaisuudessaan vuoden 2005 raportissa (26).

Vuonna 2015 kolmas uusintakysely vastaamattomille oli 2-sivuinen lyhytlomake (Liite), kuten vuonna 2013, koska näin pyrittiin saamaan matalaksi jäänyttä vastausprosenttia nousemaan. Lyhytlomake sisälsi keskeisimmät tupakkaan ja alkoholiin liittyvät kysymykset. Mahdollista oli edelleen vastata myös varsinaisella lomakkeella (Liite), joko aikaisemmin lähetetyllä paperilomakkeella tai sähköisesti. Tämän raportin luvussa 2.3 on selvitetty, mitkä kysymykset ovat olleet varsinaisessa kyselylomakkeessa ja mitkä lyhyessä lomakkeessa. Taulukossa 1 esitetään vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit iän ja sukupuolen mukaan. Vastanneiden osuus on ajan kuluessa laskenut, varsinkin vanhemmilla pojilla 2010-luvulla. Vuonna 2015 vastaaminen oli kuitenkin hivenen aktiivisempaa verrattuna edelliseen tutkimusvuoteen 2013 (taulukko 1). Lyhytlomakkeet mukaan laskettuna vastausprosentti nousi noin yhden prosenttiyksikön vuoteen 2013 verrattuna.

Tulokset esitetään kuvioina ja prosenttitaulukkoina, joista valtaosa on liitetaulukkoina. Osa tuloksista esitetään myös ikä- ja sukupuolivakioituna. Vakiointi suoritettiin suoralla vakiointimenetelmällä olettaen kunkin ikä- ja sukupuoliryhmän koko yhtä suureksi. Keskeisimpien indikaattorien osalta on testattu vuosien 2013–2015 ja 2011–2015 välisten erojen tilastollista merkitsevyyttä käyttäen Fisherin tarkan testin p-arvoja (liitetaulukot 31, 32).

2.2 KYSELYJEN VERTAILTAVUUS

Kyselyt on toteutettu siten, että eri vuosien tulosten vertailukelpoisuus on säilynyt mahdollisimman hyvänä. Tämä on huomioitu aineistojen keruun, kysymysten laadinnan ja otosten osalta. Kyselyt on toteutettu samaan aikaan kunakin tutkimusvuonna. Näin on pyritty sulkemaan pois vuodenaikaan liittyvä vaihtelu nuorten käyttäytymisessä. Lähetetty lomake on aikaisempina vuosina ollut 12-sivuinen, vuonna 2015 8-sivuinen. Myös kysymysten määrä on vaihdellut. Samoin ovat vaihdelleet kysymysten aihealueet siten, että perusosioiden

(tupakointi, alkoholinkäyttö, taustatekijät, terveys) lisäksi kyselylomakkeeseen on otettu spesifisempiä aiheita kuvaavia alueita tai syvennetty joitakin alueita. Samaa asiaa mittaavat kysymykset on toistettu samantyyppisissä eri kyselyissä, ellei ilmiön kehitys ole muuta edellyttänyt (esim. tupakkalain muutokset).

Taulukko 1. Vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyissä 1977–2015 sukupuolen ja iän mukaan. Vuosien 2013 ja 2015 kyselyn osalta on esitetty erikseen varsinaiseen lomakkeeseen vastanneet sekä varsinaiseen ja lyhytlomakkeeseen vastanneet yhdessä. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 1. Numbers of respondents and response rates in the Adolescent Health and Lifestyle Surveys in 1977–2015, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) For 2013 and 2015, percentages and numbers are presented separately for those who filled the original long questionnaire^a and for those who filled the original or a short 2-page questionnaire^b. The short questionnaire on tobacco and alcohol was mailed on the fourth round in order to get more responses. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Sukupuoli ja ikä	Vuosi																						
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015			
VASTANNEIDEN LUKUMÄÄRÄ																							
Pojat																			a	b	a	b	
	12	369	491	483	450	353	414	406	426	399	395	427	442	351	368	395	298	326	320	264	326	653	713
	14	345	565	488	429	395	1128	361	1196	1203	1177	1168	1186	1251	1092	1092	912	735	621	417	494	905	1006
	16	386	528	535	413	452	1183	362	1008	1168	1232	1126	1110	892	1003	806	677	690	566	440	508	711	801
	18	347	523	519	489	401	1134	328	893	1029	1071	1088	1112	774	570	681	580	537	392	284	359	601	679
Yhteensä		1447	2107	2025	1781	1601	3859	1457	3523	3799	3875	3809	3850	3268	3033	2974	2467	2288	1899	1405	1687	2870	3199
Tytöt																							
	12	341	540	514	440	359	367	430	399	437	424	440	407	425	390	418	344	356	326	294	350	689	773
	14	367	535	548	482	433	1202	431	1337	1299	1301	1347	1315	1485	1245	1189	1115	999	777	603	708	1097	1214
	16	347	579	529	509	497	1284	380	1272	1389	1469	1379	1332	1138	1296	985	1002	962	868	601	705	1085	1181
	18	330	512	524	509	463	1401	407	1103	1265	1313	1415	1315	976	797	937	912	911	696	632	708	957	1045
Yhteensä		1385	2166	2115	1940	1752	4254	1648	4111	4390	4507	4581	4369	4024	3728	3529	3373	3228	2667	2130	2471	3828	4213
Kaikki yhteensä																							
	2832	4273	4140	3721	3353	8113	3105	7634	8189	8382	8390	8219	7292	6761	6503	5840	5516	4566	3535	4158	6698	7412	
VASTAUSPROSENTTI																							
Pojat																				a	b	a	b
	12	90	88	88	85	80	81	76	77	73	78	76	79	72	69	67	56	53	47	40	50	44	48
	14	88	86	87	78	74	81	75	74	74	75	69	74	66	66	64	57	50	45	31	37	41	46
	16	85	83	85	75	76	77	70	68	70	72	68	68	62	59	57	49	47	37	31	36	31	35
	18	83	78	81	75	68	69	63	31	66	67	60	63	53	50	49	41	36	26	21	26	25	28
Yhteensä		86	83	85	78	74	76	71	69	70	72	67	69	62	60	58	50	45	38	30	35	34	38
Tytöt																							
	12	91	90	92	91	84	83	82	82	84	86	87	85	82	75	75	71	68	55	48	57	51	57
	14	94	91	92	86	88	90	90	86	86	85	84	85	79	78	75	73	68	60	48	56	51	56
	16	89	91	91	91	87	89	82	86	87	88	87	85	82	79	76	73	70	58	47	55	48	53
	18	88	85	88	87	83	84	80	82	83	86	83	80	76	74	68	70	61	52	42	48	41	45
Yhteensä		91	89	91	89	86	87	84	84	85	86	85	83	79	77	73	72	66	56	46	53	47	52
Kaikki yhteensä																							
	88	86	88	83	80	81	77	77	78	79	76	76	70	69	66	61	56	47	38	44	41	45	

a varsinaisen lomakkeen täyttäneet

b mukana myös tupakkaa ja alkoholia koskevan lyhytlomakkeen täyttäneet

Kadon ja vastausprosentin laskun vaikutusta tuloksiin on aikaisemmissa raporteissa arvioitu vertaamalla eri indikaattorien (esim. päivittäinen tupakointi) muutosta sen mukaan, miten myöhään tai aikaisin vastaaja on vastauksensa palauttanut. Myöhään vastanneiden on oletettu muistuttavan katoa. Tällä perusteella on laskettu trendien suuntaa ajassa (1). Tulokseksi on saatu, että vaikka tupakoitsijoita ja alkoholin käyttäjiä on ollut kadossa vastaajia enemmän, trendien suunta on säilynyt samana. Samaa menetelmää käytettiin vuoden

2015 osalta. Lisäksi vuoden 2015 kyselyssä lähetettiin kolmannella uusintakierroksella lyhyt 2-sivuinen lomake, joka sisälsi vain keskeiset päihdekysymykset. Katoa arvioitiin vertaamalla lyhytlomakkeeseen vastanneita varsinaiseen lomakkeeseen vastanneisiin (liitetaulukko 33). Kadon valikoitumista on tarkasteltu luvussa 6.8.

Erojen tilastollista merkitsevyyttä on testattu χ^2 -testillä sekä Fisherin tarkalla testillä.

2.3 TUPAKAN JA PÄIHTEIDEN KÄYTÖN INDIKAATTORIT

Tupakkaa kokeilleiksi luokiteltiin vastaajat, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen Oletko koskaan polttanut (kokeillut) tupakkaa? (kys. 13). Mikäli vastaaja oli tässä kysymyksessä rastittanut ei-vaihtoehdon, mutta myöhemmissä kysymyksissä kuitenkin ilmoittanut tupakointia, luokiteltiin hänet tupakointia kokeilleeksi. Kysymys oli sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa.

Päivittäin savukkeita polttaviksi luokiteltiin vastaaja, joka on polttanut yhteensä yli 50 savuketta, polttanut viimeisen viikon aikana ja ilmoittanut polttavansa kerran päivässä tai useammin (kys. 14, 15, 16). Päivittäin savukkeita polttaviksi luokiteltiin myös ne kysymyksen 16 vaihtoehdon ”tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin” valinneet, jotka ilmoittivat polttavansa päivittäin enemmän kuin yhden savukkeen (kys. 18). Kysymykset 14 ja 16 olivat sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa, kysymykset 15 ja 18 olivat vain varsinaisessa lomakkeessa.

Päivittäin nuuskaajiksi luokiteltiin ne, jotka kysymyksessä 27 ilmoittivat nuuskaavansa kerran päivässä tai useammin. Kysymys oli sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa.

Päivittäin tupakkatuotteita (savukkeet, nuuska, sikarit, piiput) käyttäväksi luokiteltiin vastaaja, joka oli yllä luokiteltu päivittäin savukkeita polttavaksi tai päivittäin nuuskaajaksi. Koska nykyistä nuuskan käyttöä koskevassa kysymyksessä oli hieman enemmän puuttuvia tietoja kuin varsinaisissa tupakkakysymyksissä (kys. 13–18), käytettiin osuuksia laskettaessa kantaluokuna niitä, joille oli voitu muodostaa päivittäistä savukkeiden polttoa kuvaava muuttuja. Tämä oli perusteltua, koska valtaosa nuuskakysymykseen (kys. 27) vastamattomista oli niitä, jotka eivät olleet kokeilleet nuuskaa (kys. 26). Nuuskaa ei kysytty vuonna 1985, jolta vuodelta tätä indikaattoria ei esitetä.

Nuuskaa kokeilleiksi luokiteltiin ne vastaajat, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen ”Oletko koskaan kokeillut nuuskaamista?” (kys. 26). Kysymys oli vain varsinaisessa lomakkeessa.

Nykyiseksi nuuskaajaksi tulkittiin vastaajista ne, jotka ilmoittivat nuuskaavansa silloin tällöin tai kerran päivässä tai useammin (kys. 27). Kysymys oli sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa.

Itsekäärityjä savukkeita polttaviksi luettiin ne päivittäin savukkeita polttavat, jotka ilmoittivat itsekääritysten savukkeiden päivittäisen kulutuksen lukumääräksi yksi tai enemmän (kys. 18). Tähän luokkaan tulivat myös ne, jotka ilmoittivat itsekääritysten ohella tehdasvalmisteisten savukkeiden tai piipullisten lukumäärän. Kysymys oli vain varsinaisessa lomakkeessa.

Raittiiksi tulkittiin ne vastaajat, jotka vastasivat kysymykseen 47 ”en käytä alkoholijuomia”. Kysymys oli sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa.

Alkoholin juomistiheyden indikaattorit luokiteltiin kysymyksen 47 perusteella.

Viikoittain alkoholia käyttävien ryhmään kuuluvat vaihtoehdon päivittäin, pari kertaa viikossa tai kerran viikossa valinneet.

Vähintään kuukausittain käyttävien ryhmään laskettiin edellisten lisäksi ne, jotka vastasivat vaihtoehdoilla pari kertaa kuukaudessa ja noin kerran kuukaudessa.

Humalajuomisen indikaattorit laskettiin kysymyksen 48 perusteella, joka oli sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa.

Vähintään viikoittain itsensä tosihumalaan juovien ryhmään on laskettu vastausvaihtoehdon kerran viikossa tai useammin valinneet. Kantalukuna on käytetty joko tähän kysymykseen ja/tai alkoholinkäyttöä koskevaan kysymykseen 47 vastanneita eli luku on laskettu koko nuorisojoukosta, ei vain alkoholia käyttäneistä.

Vähintään kuukausittaisen humalaan juomisen indikaattori on saatu vastaavasti laskemalla yhteen viikoittaiset humaltajat sekä noin 1–2 kertaa kuukaudessa humaltuvat.

Lisäksi tässä raportissa tarkastellaan seuraavia:

Tupakkaostot (kys. 19), jota kysyttiin sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa

Vanhempien tupakointi (kys. 21), jota kysyttiin vain varsinaisessa lomakkeessa

Tupakansavulle altistuminen kotona (kys. 22) ja perheen autossa (kys. 23), joita kysyttiin vain varsinaisessa lomakkeessa

Tupakkamainonnan havaitseminen (kys. 24), jota kysyttiin sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa

Tupakkatuotteiden esilläpito ja sen havaitseminen (kys. 25), jota kysyttiin vain varsinaisessa lomakkeessa

Energianuuskan kokeilu (kys. 28), jota kysyttiin vain varsinaisessa lomakkeessa

Vesipiipun käyttö (kys. 29) ja sisältämä aine (kys.30), joista kys. 29 oli sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa, ja kys. 30 oli vain varsinaisessa lomakkeessa

Sähkösavukkeiden käyttö (kys. 31 ja 33), sähkösavukemainonnan havaitseminen (kys. 32), sähkösavukkeiden sisältämä neste (kys. 34), sähkösavukkeiden hankinta (kys. 35) ja sähkösavukkeiden käytön syyt (kys. 36), joita kysyttiin sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa

Alkoholin ostaminen internetin kautta (kys. 49) ja alkoholimainonnan havaitseminen (kys. 50), joista kys. 50 oli sekä varsinaisessa että lyhytlomakkeessa, ja kys. 49 oli vain varsinaisessa lomakkeessa

Ilokaasun kokeilu päihteenä (kys. 51) ja ilokaasun hankinta (kys. 52), joita kysyttiin vain varsinaisessa lomakkeessa

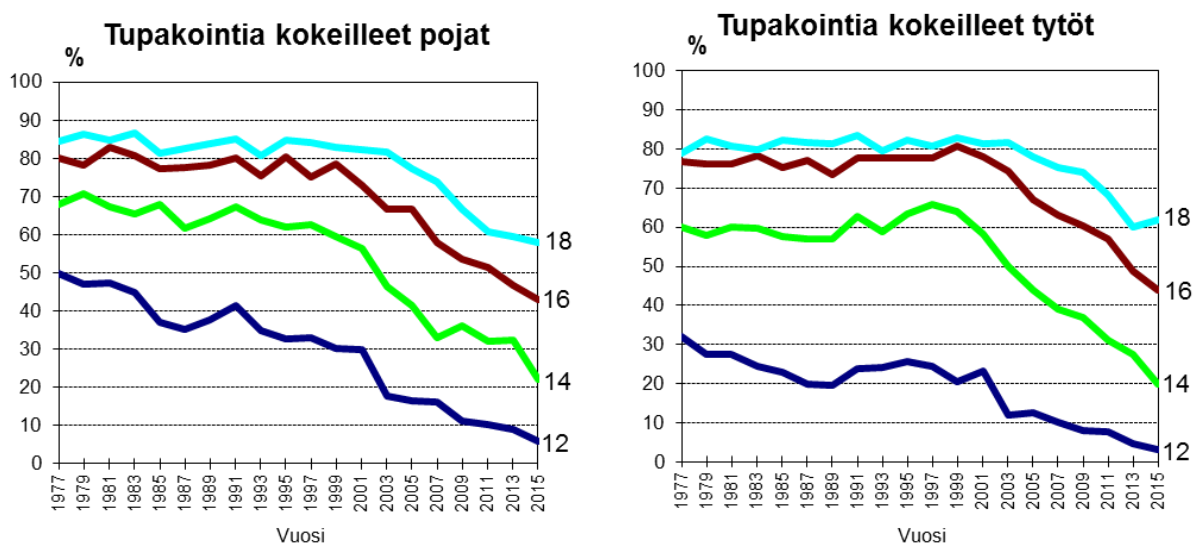
3 TUPAKOINTI

3.1 TUPAKOINTIKOKEILUT

Vuonna 2015 ilmoitti tupakkaa kokeilleensa 3 % 12-vuotiaista tytöistä ja 6 % pojista. 14- ja 16-vuotiaiden joukossa kokeilemattomat olivat vielä enemmistönä, mutta 18-vuotiaista tytöistä ja pojista enemmistön muodostivat kokeilleet 62 % ja 58 % (kuvio 1, liitetaulukot 1, 6).

12- ja 16-vuotiailla pojilla tupakointikokeilut ovat vähentyneet koko tutkimusjakson aikana (1977–2015) (Kuvio 1). Voimakkainta lasku on ollut vuodesta 2001 alkaen. 14-vuotiailla pojilla tupakointikokeilut ovat vähentyneet erityisesti 2000-luvulla, ja vuonna 2015 lasku jatkui pienen pysähdyksen jälkeen. Kokeilleiden osuudet 18-vuotiaista pojista lähtivät laskuun vasta vuoden 2005 jälkeen. Tytöillä tupakointikokeilut lähtivät laskuun kaikissa ikäryhmissä vasta vuosituhaten vaihteesta alkaen ja lasku jatkui kahden viime vuoden aikana muissa ikäryhmissä paitsi 18-vuotiailla. Ajanjaksolla 2013–2015 muutokset tupakkakokeilujen osalta olivat ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviä 14-vuotiailla pojilla ja 14- ja 16-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 31). Vuosien 2011 ja 2015 väliset muutokset tupakkakokeilujen osalta olivat ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviä kaikissa muissa ryhmissä paitsi 18-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 32).

Kun tarkastellaan koko tutkimusjaksoa, sukupuolten väliset tupakointikokeilujen erot ovat tasoittuneet ja ovat vähäisiä. 12-vuotiaissa pojissa on kuitenkin edelleen hieman enemmän kokeilleita kuin saman ikäisissä tytöissä.

Kuvio 1. Tupakointia kokeilleiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Figure 1. Percentage of 12–18-year-olds who have tried tobacco in 1977–2015 by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

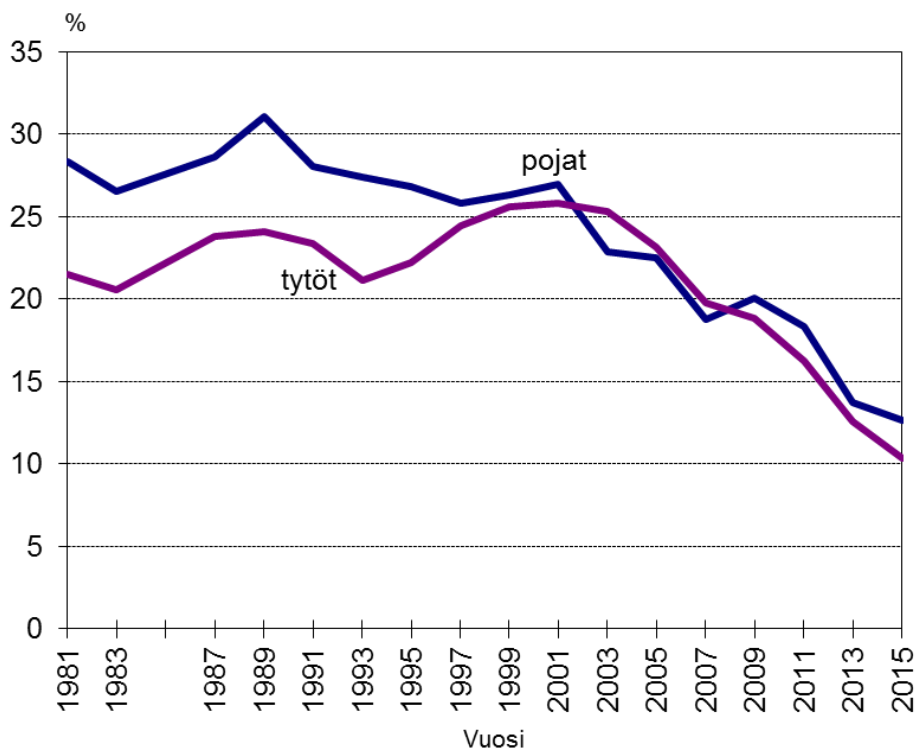
3.2 TUPAKKATUOTTEIDEN PÄIVITTÄINEN KÄYTTÖ

Tupakkatuotteiden päivittäisestä käytöstä on tietoa vuodesta 1981 lähtien. Tupakkatuotteiden käyttö sisältää kaikki tupakkatuotteet yhteensä, kuten savukkeet, nuuska, sikarit ja piiput, joista kahta viimeksi mainittua käyttää vain yksittäiset nuoret. Vuonna 2015 päivittäin tupakkatuotteita käytti 14-vuotiaista tytöistä ja pojista 3 %. 16- ja 18-vuotiaiden joukossa pojat käyttivät tupakkatuotteita päivittäin hieman tyttöjä useammin; 16-vuotiaista tytöistä 12 % ja pojista 13 % käytti tupakkatuotteita päivittäin. Vanhimmassa ikäryhmässä vastaavat luvut olivat 16 % (tytöt) ja 22 % (pojat) (liitetaulukko 7). 12-vuotiailla tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö pysyi harvinaisena.

Kun tarkastellaan koko tutkimusjaksoa 1980-luvun alusta lähtien aina vuoteen 2015 asti (kuvio 2, liitetaulukko 22), 14- ja 18-vuotiaiden tyttöjen tupakkatuotteiden käyttö lisääntyi vähitellen 1980-luvun alusta lähtien aina vuoteen 2001 asti. Tämän jälkeen tyttöjen tupakkatuotteiden käytön nousu pysähtyi ja kääntyi laskuun. Pojilla tupakkatuotteiden käyttö oli lähtenyt lievään laskuun jo 90-luvun alussa. Lasku on jatkunut edelleen 2000-luvulla.

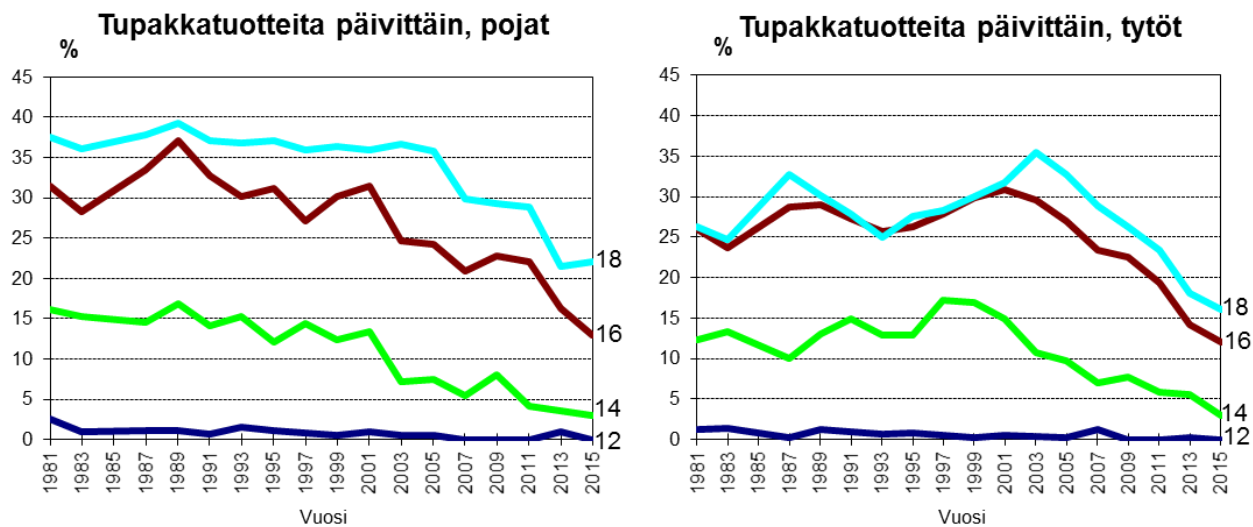
Ikäryhmittäisessä tarkastelussa tupakkatuotteiden käytön muutokset olivat suurin piirtein samanlaisia kuin ikävakioidut luvut 14–18-vuotiailla (kuvio 3, liitetaulukot 7, 22). Poikkeuksena olivat 18-vuotiaat, joilla tupakkatuotteiden käytössä ei tapahtunut juuri muutoksia ennen vuotta 2007, jolloin tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö kääntyi laskuun. Laskusuunta jatkui myös vuosien 2013–2015 välillä 18-vuotiailla tytöillä, pojilla lasku pysähtyi. 14-vuotiailla lasku alkoi 2000-luvun alkuvuosina ja jatkui edelleen 2013–2015 välillä. Myös 16-vuotiailla vuoden 2001 jälkeen alkanut laskusuunta jatkui kahden viime vuoden aikana. Ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa muutos vuosien 2013 ja 2015 välillä oli tilastollisesti merkitsevä vain 14-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 31). Muutos vuosien 2011 ja 2015 välillä oli tilastollisesti merkitsevä ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa 16- ja 18-vuotiailla pojilla sekä 14-, 16- ja 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

Tupakkatuotteita päivittäin, 14 - 18 -vuotiaat

Kuvio 2. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Figure 2. Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who use tobacco products daily in 1981–2015 by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Kuvio 3. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Figure 3. Percentage of 12–18-year-olds who use tobacco products daily in 1981–2015 by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

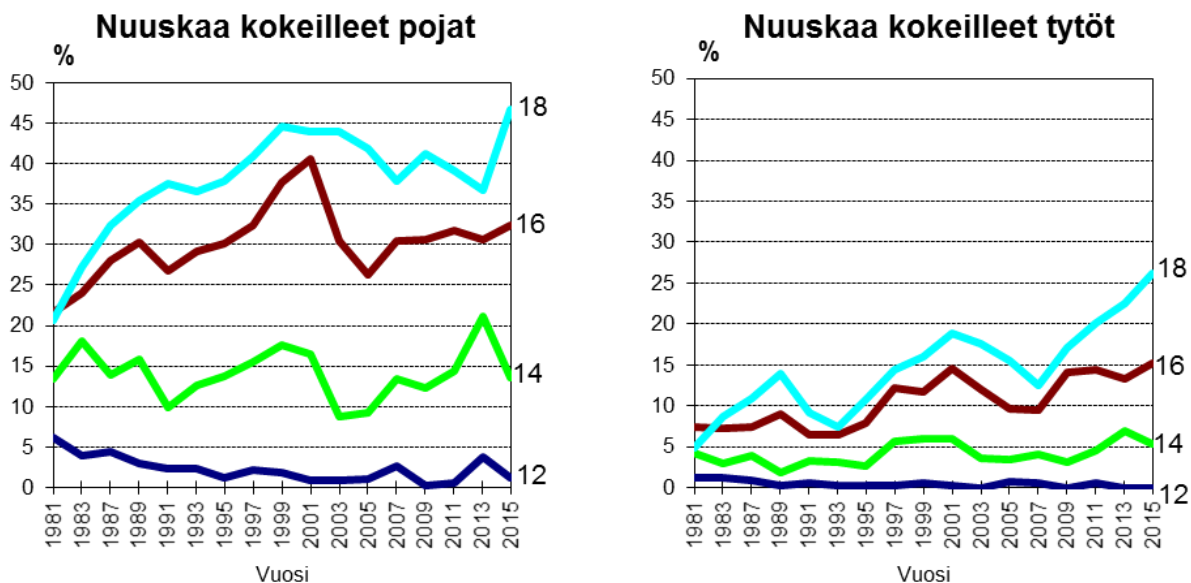
3.3 NUUSKAN KÄYTTÖ

Nuuskakokeilut lisääntyivät 14–18-vuotiailla pojilla 90-luvun alusta aina 2000-luvun alkuun. Tämän jälkeen alkanut kokeilujen laskusuunta pysähtyi vuosina 2005–2007 ja kääntyi uudelleen nousuun (kuvio 4, liitetaulukot 2, 10, 25). Ajanjaksolla 2013–2015 nuuskaa kokeilleiden 16-vuotiaiden poikien osuudet pysyivät melko vakiona, 18-vuotiaiden poikien osuudet nousivat, mutta 12- ja 14-vuotiailla osuudet laskivat melkoisesti. Vuonna 2015 pojista nuuskaa kokeilleita oli 12 vuoden iässä 1 % kun vastaava luku vuonna 2013 oli 4 %, 14 vuoden iässä vastaavasti 14 % ja 21 %. 18-vuotiaista nuuskaa oli kokeillut vuonna 2015 melkein puolet eli 47 % (liitetaulukot 2, 10, 25). Muutokset vuosien 2013 ja 2015 välillä olivat tilastollisesti merkitseviä ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa 12-, 14- ja 18-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 31), ja vuosien 2011 ja 2015 välillä 18-vuotiailla tytöillä ja pojilla (liitetaulukko 32).

Tyttöjen kokeiluluvut ovat pysyneet koko tutkimusjakson ajan selvästi alhaisempina kuin poikien, mutta vanhempien tyttöjen osalta nuuskakokeilut ovat hieman lisääntyneet 2000-luvun puolivälin jälkeen (kuvio 4, liitetaulukot 2, 10, 25). 2000-luvun alusta alkanut 14–18-vuotiaiden tyttöjen nuuskakokeilujen väheneminen pysähtyi vuosina 2007–2009 ja kääntyi nousuun. Kahden viime vuoden aikana 16- ja 18-vuotiaiden tyttöjen nuuskakokeilut lisääntyivät hieman, mutta 14-vuotiailla kokeilleiden osuus laski. 12-vuotiaissa tytöissä ei kokeilijoita ollut.

Nykyisin nuuskaavien (silloin tällöin tai päivittäin) poikien osuudet seurasivat nuuskaa kokeilleiden osuuden muutoksia (kuvio 5, liitetaulukot 3, 11, 26). Osuudet nousivat etenkin 1990-luvun loppupuolella aina 2000-luvun alkuun asti, minkä jälkeen nuuskan käyttö väheni. Vuodesta 2007 vuoteen 2011 nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet lisääntyivät kaikissa ikäryhmissä. Kahden viime vuoden aikana (2013–2015) nykyisin nuuskaavien poikien osuudet nousivat 16- ja 18-vuotiaiden ikäryhmissä, mutta 12–14-vuotiailla osuudet laskivat voimakkaasti. Erot vuosien 2013–2015 sekä 2011–2015 välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä missään ikä- tai sukupuoliryhmässä (liitetaulukot 31, 32).

Tytöissä nykyisin nuuskaajia oli vähän verrattuna poikiin, mutta osuus lisääntyi 18-vuotiailla kahden viime vuoden aikana (liitetaulukot 11, 26). Muissa ikäryhmissä osuudet laskivat.

Kuvio 4. Nuuskaa joskus kokeilleiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) vuosina 1981–2015 iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Figure 4. Percentage of 12–18-year-olds who have tried snus in 1981–2015 by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

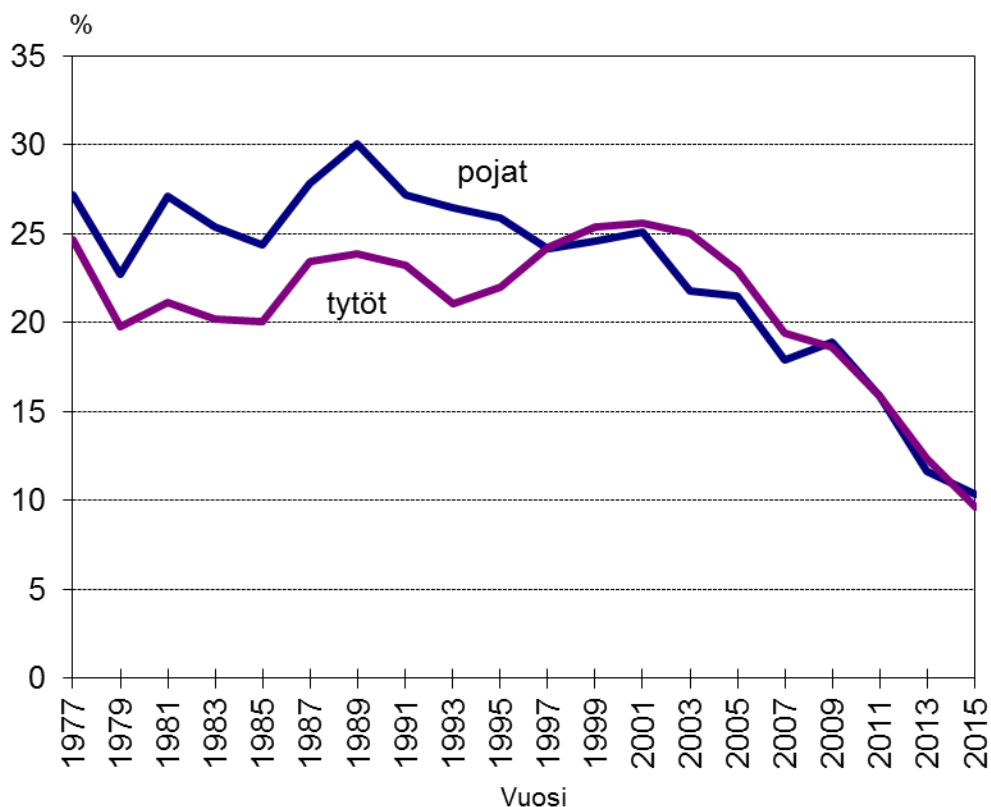
Kuvio 5. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien 12–18-vuotiaiden poikien osuudet (%) iän mukaan 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Figure 5. Percentage of 12–18-year-old boys who use snus occasionally or daily in 1981–2015. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

3.4 PÄIVITTÄINEN SAVUKKEIDEN POLTTO JA NUUSKAN JA SAVUKKEIDEN SEKAKÄYTTÖ

Tytöillä päivittäin savukkeita polttavien osuus on lähes sama kuin päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuus, sillä tytöt käyttävät nuuskaa harvoin (kuvio 6, liitetaulukko 8). Tarkastelemalla pelkästään savukkeiden polttoa, saadaan tupakan käytön yleisyydestä ja muutoksesta pojilla hieman myönteisempi kuva kuin tarkastelemalla tupakkatuotteiden kokonaiskäyttöä. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet ikä- ja sukupuoliryhmittäin vuosina 1977–2015 on esitetty kuviossa 7 (ks. myös liitetaulukko 23).

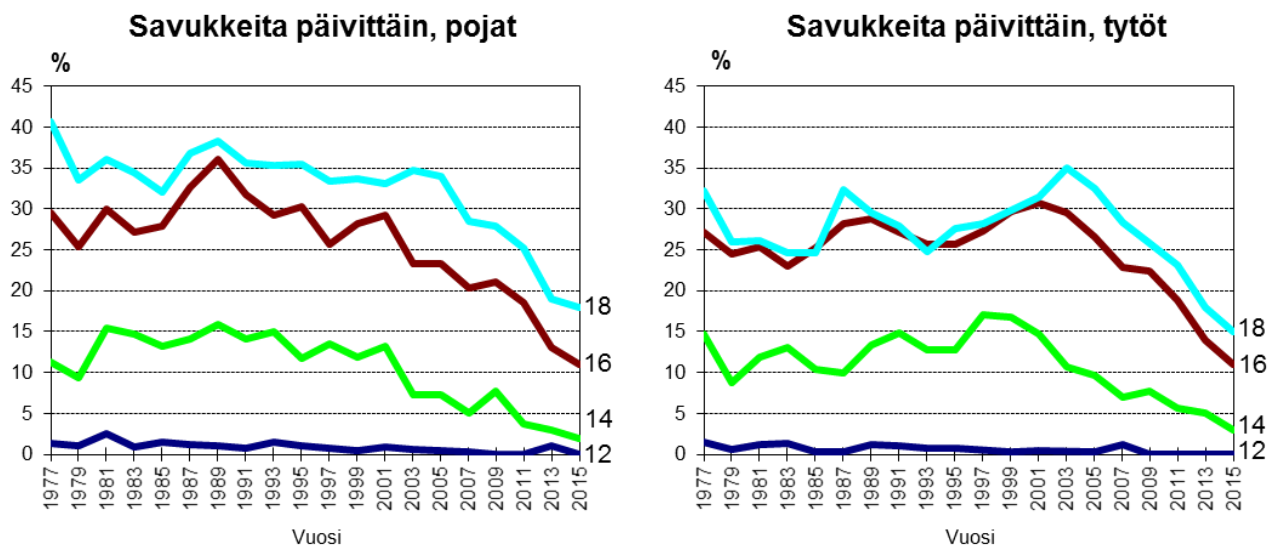
14–18-vuotiailla tytöillä ja pojilla päivittäinen savukkeiden polttaminen väheni kahden viime vuoden aikana. Pojilla lasku oli kahden viime vuoden aikana noin yhden prosenttiyksikön verran, tytöillä hieman enemmän. Laskutrendi on jatkunut vuosituhatosen vaihteesta asti. 12-vuotiaissa savukkeita polttavia oli todella vähän. Ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa muutos vuosien 2013–2015 välillä oli tilastollisesti merkitsevä 14-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 31). Muutos vuosien 2011 ja 2015 välillä oli tilastollisesti merkitsevä ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa 16- ja 18-vuotiailla pojilla sekä 14-, 16- ja 18-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 32).

Savukkeita päivittäin, 14 - 18 -vuotiaat

Kuvio 6. Päivittäin savukkeita polttavien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Figure 6. Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who smoke cigarettes daily in 1977–2015 by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Kuvio 7. Päivittäin savukkeita polttavien osuus (%) 12–18-vuotiailla iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Figure 7. Percentage of 12–18-year-olds who smoke cigarettes daily in 1977–2015 by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Taulukossa 2 on eritelty erikseen kaikkien tupakkatuotteiden (savukkeet ja nuuska) käyttö yhteensä, erikseen savukkeita ja nuuskaa päivittäin käyttävien osuudet sekä vain savukkeita ja vain nuuskaa käyttävien osuudet pojilla. Lukuja ei esitetä tytöille, koska nuuskaaminen on tytöillä harvinaista.

Taulukko 2 osoittaa, että pelkästään nuuskaa käyttäviä on erittäin vähän ja valtaosa nuuskan käyttäjästä käyttää myös savukkeita eli sekakäyttö on tavallista 14–16-vuotiailla. Lisäksi taulukko osoittaa, että pelkän savukkeiden polton tarkasteleminen antaa harhaisen kuvan vanhempien poikien tupakan käytöstä.

Taulukko 2. Päivittäinen tupakkatuotteiden (savukkeet, nuuska) käyttö yhteensä, savukkeiden ja nuuskan päivittäinen käyttö sekä vain nuuskaa ja vain savukkeita käyttävien osuudet (%) 14-, 16- ja 18-vuotiailla pojilla 1983–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 2. Total daily use of tobacco products (cigarettes, snus), daily use of cigarettes and snus, and proportions of those using snus only and cigarettes only (%) in 14, 16 and 18-year-old boys in 1983–2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Tupakkatuote ja ikä, pojat	Vuosi															
	1983	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
14-vuotiaat																
Tupakkatuotteita päivittäin	15,2	14,5	16,9	14,1	15,2	12,1	14,4	12,3	13,4	7,2	7,5	5,4	8,1	4,1	3,5	2,9
Savukkeita päivittäin	15,0	14,2	16,0	14,0	14,7	11,9	13,9	11,9	13,2	7,2	7,2	5,1	7,8	3,8	3,3	2,4
Vain savukkeita	15,0	14,0	15,8	13,8	14,6	11,8	13,7	11,6	12,8	7,2	7,2	4,9	7,6	3,6	3,1	2,3
Nuuskaa päivittäin	0,2	0,6	1,1	0,3	0,6	0,3	0,6	0,7	0,7	-	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5
Vain nuuska	0,2	0,4	0,9	0,1	0,5	0,2	0,4	0,4	0,3	-	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,4
16-vuotiaat																
Tupakkatuotteita päivittäin	28,3	33,5	37,0	32,8	30,1	31,2	27,1	30,2	31,4	24,7	24,2	21,0	22,7	22,0	16,3	13,0
Savukkeita päivittäin	27,3	33,0	36,2	31,9	29,6	30,5	26,2	28,2	29,4	23,7	23,4	20,7	21,2	19,0	12,6	10,5
Vain savukkeita	27,1	32,6	35,6	31,6	29,4	29,8	25,6	27,7	28,2	23,3	22,8	19,6	20,7	17,9	12,6	10,1
Nuuskaa päivittäin	1,2	1,0	1,4	1,2	0,7	1,4	1,5	2,5	3,3	1,4	1,4	1,4	2,1	4,2	3,7	3,0
Vain nuuska	1,0	0,5	0,9	0,9	0,5	0,7	0,8	1,9	2,0	1,0	0,8	0,3	1,5	3,1	0,4	2,3
18-vuotiaat																
Tupakkatuotteita päivittäin	36,0	37,9	39,3	37,1	36,8	37,1	36,0	36,4	36,0	36,7	35,8	29,8	29,4	28,8	21,4	22,3
Savukkeita päivittäin	34,5	37,1	38,7	35,7	35,4	35,8	33,6	33,9	33,4	35,1	34,4	28,2	28,0	25,4	18,7	17,7
Vain savukkeita	34,1	36,9	38,1	35,2	35,2	35,2	33,0	32,9	33,0	34,4	33,5	27,5	27,3	23,8	18,6	16,7
Nuuskaa päivittäin	1,9	1,0	1,2	1,9	1,7	1,9	3,0	3,5	3,0	2,3	2,2	2,3	2,1	5,0	2,9	5,6
Vain nuuska	1,5	0,7	0,6	1,4	1,5	1,3	2,4	2,5	2,6	1,6	1,3	1,6	1,3	3,4	0,9	4,4

3.5 SAVUKKEIDEN KULUTUS

Päivittäin tupakoivilta tiedusteltiin päivittäin poltettujen savukkeiden määrää. Keskimääräinen päivittäinen savukkeiden kulutus on pysynyt melko vakaana jo 1980-luvulta lähtien kahdessa vanhemmassa ikäryhmässä aina 2000-luvun puoliväliin, jonka jälkeen kulutus hieman laski (liitetaulukot 12, 23). Kahden viime vuoden aikana kulutus kuitenkin nousi kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. Pojat ovat polttaneet useampia savukkeita päivässä kuin tytöt, mutta vuonna 2015 14-vuotiailla tytöillä luku oli sama kuin pojilla eli 10 savuketta. Yli 9 savuketta päivässä polttavien osuudet on esitetty liitetaulukossa 9 (ks. myös liitetaulukko 24).

3.6 ITSEKÄÄRITYT SAVUKKEET

Varsinkin vanhemmat nuoret polttavat ensisijaisesti tehdasvalmisteisia savukkeita (liitetaulukko 4). Piipun ja sikarin polttaminen on harvinaista. Savukkeiden kääriminen irtotupakasta on yleistynyt 14- ja 16-vuotiaiden joukossa. Päivittäin tupakoivilla itsekäärittyjen polttaminen joko yksinomaan tai tehdasvalmisteisten rinnalla lisääntyi 1990-luvulla moninkertaiseksi, mutta kääntyi laskuun vuoden 1999 jälkeen useimmissa ikä- ja sukupuoliryhmissä (liitetaulukko 13). Tutkimusjakson 2013–2015 välisenä aikana itsekäärittyjen suosion muutokset olivat epäsystemaattisia eri ikä- ja sukupuoliryhmissä, ja 14-vuotiaissa päivittäin savukkeita polttavien määrä oli liian pieni luotettavaan vertailuun.

3.7 VESIPIIPUN KÄYTTÖ

Vuoden 2015 kyselyssä kysyttiin kolmannen kerran nuorilta vesipiipun käytöstä. Noin 18 % nuorista ei tiennyt, mikä vesipiippu on. Tietoisuus vesipiipusta lisääntyi iän myötä. 67 % vastaajista ei ollut koskaan kokeillut vesipiippua. Kerran tai pari kokeilleita oli 12–18-vuotiaista 11 % ja yli 20 kertaa käyttäneitä vain yksi prosentti. Kokemukset vesipiipusta olivat yleisempiä vanhemmissa ikäryhmissä. Kun kokeilijoiden ja useamman kerran käyttäneiden osuudet yhdistetään, vähintään kerran vesipiippua oli käyttänyt 18-vuotiaista pojista ja tytöistä 34 %, 16-vuotiaista pojista 20 % ja 16-vuotiaista tytöistä 18 %. (Taulukko 3)

Vuosiin 2011 ja 2013 verrattuna muutokset vesipiipun kokeilussa ovat pieniä. Tietoisuus siitä, mikä vesipiippu on, on noussut, mutta kokeilut eivät ole juurikaan lisääntyneet. 14-vuotiailla pojilla sekä 14- ja 16-vuotiailla tytöillä kokeilut ovat jopa vähentyneet vuoteen 2013 verrattuna. (Taulukko 3)

Vuonna 2015 kysyttiin myös mitä vesipiipussa on poltettu. Kysymys oli sama kuin vuonna 2013. Yleisimmin vesipiipussa oli poltettu maustettua yrttiseosta, joka ei sisällä nikotiinia (taulukko 4). Maustetut nikotiinia sisältävät tupakkaseokset olivat myös suosittuja. Muiden tuotteiden käyttö vesipiipussa oli selvästi harvinaisempaa. Muita tuotteita käyttäneiden joukosta kannabista ilmoitti polttaneensa 8 vastaajaa. Pojista 11 % ja tytöistä 18 % ei tiennyt, mitä oli polttanut vesipiipussa.

Verrattuna vuoteen 2013 vuonna 2015 nuoret raportoivat enemmän maustetun yrttiseoksen käyttöä kuin maustetun tupakkaseoksen käyttöä. Myös niiden osuus, jotka eivät tieneet mitä olivat vesipiipussa polttaneet, kasvoi sekä poikien että tyttöjen joukossa viimeisen kahden vuoden aikana. (Taulukko 4)

Taulukko 3. Vesipiipun käyttö iän ja sukupuolen mukaan vuosina 2011–2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 3. Use of water pipe in 2011–2015 by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Vesipiipun käyttö (Use of water pipe) Pojat (Boys)	12			14			16			18		
	2011	2013	2015	2011	2013	2015	2011	2013	2015	2011	2013	2015
En tiedä mikä se on I do not know what it is	58	55	48	29	24	18	14	14	10	9	12	5
En No	39	44	50	63	68	76	64	69	70	58	59	61
Olen kokeilut kerran pari I have tried once or twice	2	1	2	6	7	4	15	13	16	23	21	23
Olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa I have used 20 times or less	-	-	0	1	1	1	4	3	2	6	7	8
Olen käyttänyt yli 20 kertaa I have used over 20 times	0	0	-	1	1	0	4	2	2	4	1	3
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	312	326	708	608	494	998	558	508	794	390	359	671
Puuttuva tieto, N (missing)	8	8	5	13	14	8	8	8	7	2	7	8

Tytöt (Girls)	12			14			16			18		
	2011	2013	2015	2011	2013	2015	2011	2013	2015	2011	2013	2015
En tiedä mikä se on I do not know what it is	70	62	48	36	30	17	15	16	8	10	9	4
En No	30	38	52	60	65	77	67	65	74	61	61	62
Olen kokeilut kerran pari I have tried once or twice	1	0	1	4	5	5	15	16	15	23	23	23
Olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa I have used 20 times or less	-	-	-	0	1	0	2	3	3	4	6	8
Olen käyttänyt yli 20 kertaa I have used over 20 times	-	-	-	-	1	1	1	2	1	2	1	3
Yhteensä (Total)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	318	326	766	769	494	1204	864	508	1167	694	708	1042
Puuttuva tieto, N (missing)	8	8	7	8	14	10	4	8	14	2	6	3

Taulukko 4. Vesipiipussa poltettu aine vesipiippua kokeilleiden nuorten joukossa sukupuolen mukaan 2013–2015 (%). Vastaja on voinut ilmoittaa useita aineita. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 4. The substance smoked in water pipe among adolescents who had used water pipe in 2013–2015, by sex (%). The respondent could report more than one substance. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Vesipiipussa poltettu aine Substance used in water pipe	Pojat (%) Boys		Tyttöt (%) Girls	
	2013 (N=190)	2015 (N=401)	2013 (N=342)	2015 (N=579)
Maustettua tupakkaseosta (sisältää nikotiinia) (Flavoured tobacco with nicotine)	61	41	54	37
Maustettua yrttiseosta (ei yleensä sisällä nikotiinia) (Flavoured herbs, usually no nicotine)	44	56	39	57
En tiedä I do not know	6	11	12	18
Muuta Something else	5	3	5	2

3.8 SÄHKÖSAVUKKEIDEN KÄYTTÖ JA HANKINTA

Sähkösavukkeiden käytöstä ja hankinnasta kysyttiin toisen kerran vuoden 2015 kyselyssä. Vain noin 5 % kaikista 12–18-vuotiaista ei tiennyt, mitä sähkösavukkeet ovat. Tietoisuus sähkösavukkeista lisääntyi iän myötä. 70 % ei ollut koskaan kokeillut sähkösavukkeita. Kerran tai pari kokeilleita oli 17 %. Kokemukset sähkösavukkeista olivat yleisempiä vanhemmissa ikäryhmissä. 18-vuotiaista pojista sähkösavukkeita oli käyttänyt yli 20 kertaa 13 % ja tytöistä 5 %. (Taulukko 5).

Kahden viime vuoden aikana (2013–2015) sähkösavukkeista tietämättömien osuudet ovat laskeneet paljon kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. 12- ja 14-vuotiaiden keskuudessa sähkösavukekokeilut eivät kuitenkaan ole juurikaan lisääntyneet. 16-vuotiailla ja varsinkin 18-vuotiailla kokeilut ovat lisääntyneet. (Taulukko 5).

Taulukko 5. Sähkösavukkeiden käyttö iän ja sukupuolen mukaan 2013–2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 5. Use of electronic cigarettes in 2013–2015 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Sähkösavukkeiden käyttö (Use of electronic cigarettes)	12		14		16		18	
	2013	2015	2013	2015	2013	2015	2013	2015
Pojat (Boys)								
En tiedä mitä ne ovat I do not know what they are	31	14	9	4	5	2	6	1
En No	67	82	73	74	67	59	65	53
Olen kokeilut kerran pari I have tried once or twice	2	3	13	16	20	24	20	26
Olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa I have tried 20 times or less	1	0	3	4	4	7	4	7
Olen käyttänyt yli 20 kertaa I have tried more than 20 times	–	0	1	3	5	9	5	13
Yhteensä Total	100	100	100	100	100	100	100	100
N	326	708	494	994	508	793	359	671
Puuttuva tieto, N (Missing)	8	5	15	12	9	8	8	8

Tytöt (Girls)	12		14		16		18	
	2013	2015	2013	2015	2013	2015	2013	2015
En tiedä mitä ne ovat I do not know what they are	40	20	13	4	8	2	4	1
En No	59	79	75	82	71	66	71	58
Olen kokeilut kerran pari I have tried once or twice	1	2	9	10	16	22	20	31
Olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa I have tried 20 times or less	–	–	2	2	3	5	4	5
Olen käyttänyt yli 20 kertaa I have tried more than 20 times	–	–	1	2	2	5	3	5
Yhteensä Total	100	100	100	100	100	100	100	100
N	350	762	708	1206	705	1170	708	1040
Puuttuva tieto, N (Missing)	15	11	8	8	5	11	6	5

Sähkösavukkeiden nykyisestä käytöstä kysyttiin ensimmäisen kerran vuoden 2015 kyselyssä. Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö oli hyvin harvinaista 12-vuotiailla, mutta se yleistyi iän mukana, ja 18-vuotiaista pojista sähkösavukkeita käytti päivittäin 3,5 %. 18-vuotiailla tytöillä sähkösavukkeiden päivittäinen käyttö oli harvinaista (0,6 %), mutta 1,2 % käytti sitä viikoittain.

Taulukko 6. Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö iän ja sukupuolen mukaan vuonna 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 6. The current use of electronic cigarettes in 2015 (%), by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Sähkösavukkeiden nykyinen käyttö (Current use of electronic cigarettes)	Pojat (%) Boys				Tytöt (%) Girls			
	12	14	16	18	12	14	16	18
En käytä sähkösavukkeita I do not use electronic cigarettes	99,6	96,2	90,6	90,8	99,7	96,9	94,0	94,3
Harvemmin kuin kerran viikossa Less than once a week	0,4	2,6	6,6	4,9	0,3	2,3	4,7	3,9
Kerran viikossa tai useammin, ei kuitenkaan päivittäin Once a week or more often but not daily	–	0,6	1,7	0,8	–	0,7	0,9	1,2
Kerran päivässä tai useammin Once a day or more often	–	0,5	1,2	3,5	–	0,1	0,4	0,6
Yhteensä Total	100	100	100	100	100	100	100	100
N	670	954	763	649	733	1168	1148	1017
Puuttuva tieto, N (Missing)	43	52	38	30	40	46	33	28

Puolet sähkösavukkeita kokeilleista nuorista ilmoitti käyttäneensä nikotiinipitoisia nesteitä (taulukko 7). Pojista 10 % ja tytöistä 13 % ei tiennyt, mitä käytetty sähkösavuke oli sisältänyt. Nikotiinipitoisten nesteiden osuus laski sekä tytöillä että pojilla vuosien 2013 ja 2015 välillä, kun taas nikotiinittomien nesteiden osuus nousi, varsinkin tytöillä.

Taulukko 7. Sähkösavukkeiden sisältämä aine sähkösavukkeita kokeilleiden nuorten joukossa sukupuolen mukaan 2013–2015 (%). Vastaja on voinut valita enemmän kuin yhden aineen. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 7. The substance used in electronic cigarettes among adolescents who had used electronic cigarettes in 2013–2015 (%). The respondent could report more than one substance. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Sähkösavukkeiden sisältämä aine The substance used in electronic cigarettes	Pojat (%) Boys		Tytöt (%) Girls	
	2013 (N=295)	2015 (N=865)	2013 (N=342)	2015 (N=985)
Nikotiinipitoinen neste Liquid with nicotine	64	51	67	50
Nikotiiniton neste Liquid without nicotine	43	46	30	42
En tiedä I do not know	8	10	14	13
Muu* Something else*		2		2

*Ei kysytty 2013 / Not asked in 2013

Sähkösavukkeita käyttäneet olivat hankkineet niitä valtaosin kavereilta tai tuttavilta (taulukko 8). Internetin kautta sähkösavukkeita oli hankkinut pojista 17 % ja tytöistä 10 %. Muiden hankintakeinojen osuudet olivat varsin pieniä. Tyttöjen ja poikien hankintakeinot olivat melko samanlaisia. Tutkimusjakson 2013 ja 2015 välillä internetin osuus pojilla on noussut kymmenen prosenttiyksikköä ja kavereiden osuus laskenut melkein saman verran. Tyttöillä muutokset edelliseen tutkimusvuoteen ovat pieniä.

Taulukko 8. Niiden sähkösavukkeita käyttäneiden osuus (%), jotka ovat hankkineet sähkösavukkeita eri paikoista 2013–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 8. Sources of electronic cigarettes among those who have used electronic cigarettes in 2013–2015 (%), by sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Sähkösavukkeiden hankintalähde Source of electronic ciga- rettes	Pojat (%) Boys		Tytöt (%) Girls	
	2013 (N=226)	2015 (N=865)	2013 (N=291)	2015 (N=985)
Internet	7	17	7	10
Ulkomaat Abroad	3	3	3	3
Kaverit tai tutut Friends, acquaintances	79	70	79	78
Sukulaiset Family	3	2	7	2
Kauppa Shops	3	2	1	1
Lainattu joltakin, Borrowed from somebody	2	4	3	5
Muu Other	4	2	1	1

Vuonna 2015 sähkösavukkeiden kokeilun tai käytön syistä kysyttiin ensimmäisen kerran: ”Mitkä olivat tärkeimmät syyt, miksi kokeilit sähkösavuketta tai aloitit niiden käytön?” Vastausvaihtoehdot näkyvät taulukosta 9. Suurin osa sähkösavukkeita käyttäneistä ilmoitti kokeilunhalun syyksi sähkösavukekokeiluun. Vajaa neljäsnes nuorista ilmoitti syyksi sen, että kaverit alkoivat käyttää niitä. Pojista 13 % ja tytöistä 12 % oli käyttänyt sähkösavukkeita tupakoinnin lopettamiseen. Muista syistä yleisimmät olivat sähkösavukkeiden laajat makumahdollisuudet ja mahdollisuus kokeilla. Tyttöjen ja poikien ilmoittamien syiden välillä ei ollut juurikaan eroa.

Taulukko 9. Sähkösavukkeiden kokeilun tai käytön syyt sukupuolen mukaan (%) sähkösavukkeita käyttäneillä 2015. Vastaaja on voinut valita enemmän kuin yhden syyn. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 9. Reasons for electronic cigarette use among those who have used electronic cigarettes in 2015 (%), by sex. The respondent could report more than one reason. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Sähkösavukkeiden käytön syy Reason for electronic cigarette use	Pojat (%) Boys (N=865)	Tytöt (%) Girls (N=985)
Halusin kokeilla jotain uutta I wanted to try something new	61	61
Halusin lopettaa tupakoinnin I wanted to stop smoking	13	12
Kaverini alkoivat käyttää niitä My friends started to use them	22	24
Muu Other	15	15

Vuonna 2015 pojista 6 % ja tytöistä 7 % raportoi nähneensä sähkösavukemainoksia viimeisen kuukauden aikana (taulukko 10). Osuudet olivat jonkin verran laskeneet verrattuna vuoteen 2013. Yleisimmin sähkösavukemainoksia oli havaittu internetissä, jonka osuus kaiken kaikkiaan oli pojilla 48 % ja tytöillä 71 %. Myös kauppoissa ja niiden näyteikkunoissa oli nähty sähkösavukemainoksia. Facebookin osuudet laskivat sekä tytöillä että pojilla edelliseen tutkimusvuoteen verrattuna, mutta muun internetin osuus nousi tytöillä 27 prosenttiyksikköä. Koko internetin osuus laski pojilla 13 prosenttiyksikköä, mutta tytöillä nousi yhdeksän prosenttiyksikköä. (Taulukko 10)

Taulukko 10. Niiden nuorten osuus (%), jotka olivat nähneet sähkösavukemainoksia (2013 Pojat N=1405, Tytöt N=1929; 2015 Pojat N=3148, Tytöt N=4159), sekä mainoksen nähneiden jakautuma mainoksen paikan mukaan 2013–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 10. Proportion of adolescents who has seen electronic cigarette advertisement (2013 Boys N=1405, Girls N=1929; 2015 Boys N=3148, Girls N=4159) and according to the place of advertisement among those who had seen advertisement in 2013–2015, by gender. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Havainnot sähkösavukemainoksista Observations on electronic cigarette advertisement	Pojat (%) Boys		Tytöt (%) Girls	
	2013 (N=150)	2015 (N=194)	2013 (N=210)	2015 (N=279)
Mainoksen nähneiden osuus Proportion of those who had seen advertisement	10	6	9	7
Mainoksen paikka mainoksen nähneiden joukossa Place of advertisement among those who had seen them				
Facebook	19	8	21	3
Muu internet/Other internet	42	40	41	68
Kaupassa tai näyteikkunassa Shop, shop window	13	25	14	14
Katukuvassa In the street view	5	5	2	2
Lehdessä, tv:ssä tai muussa perinteisessä mediassa Magazine, TV, other traditional media	5	6	8	7
Muualla /Elsewhere	15	16	13	6

3.9 PÄIVITTÄIN TUPAKOIVIEN TUPAKKAOSTOT

Tupakkaostoja kysyttiin seuraavasti: ”Oletko ostanut viimeisen kuukauden aikana itsellesi tupakkaa?” vastausvaihtoehtojen ollessa En ja Kyllä, mistä? Kyllä -vaihtoehdon rengastaneet vastasivat edelleen Kyllä/En ostopaikkavaihtoehtoihin, joita oli 11. Ostaneiksi määriteltiin ne, jotka olivat vastanneet Kyllä ainakin yhteen annetuista ostovaihtoehtoista tai olivat vastanneet varsinaiseen kysymykseen Kyllä, mutta eivät olleet vastanneet ostovaihtoehtoihin mitään. Osuudet laskettiin päivittäin tupakoivista.

Taulukosta 11 käy ilmi, että tupakan hankintalähteet ovat moninaiset ja vaihtelevat iän mukaan. Nuoret hankkivat tupakkaa ostamalla itse kaupasta, kioskista tai muista vähittäismyyntipisteistä eli ns. kaupallisista lähteistä. Ne ikäryhmät, joita laki koskee (14- ja 16-vuotiaat), hankkivat 18-vuotiaita useammin tupakkaa kavereilta. Vastaavasti iän mukaisia eroja oli kaupallisista lähteistä hankkimisessa. Yllättäen etenkin 14-vuotiaat ilmoittivat katukaupan toiseksi yleisimmäksi lähteeksi. Kyseessä lienee tuotteiden välittäminen alaikäisille aikuisten taholta. Automaatti- ja internetostot olivat vähäisiä.

Vuoteen 2013 verrattuna 14-vuotiaiden ostot kaupallisista lähteistä, myös kioskeista ja huoltoasemilta olivat lisääntyneet vuonna 2015, mutta 16-vuotiailla ne olivat vähentyneet. Ostot kavereilta olivat lisääntyneet alaikäisillä. 18-vuotiailla muutokset vuosien 2013 ja 2015 välillä olivat pieniä. (Taulukko 11)

Taulukko 11. Niiden päivittäin tupakoivien 14–18-vuotiaiden osuus (%), jotka ovat ostaneet itselleen tupakkaa viimeisen kuukauden aikana eri hankintapaikoista vuonna 2011–2015 (%) iän mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 11. Tobacco purchases for oneself during the past month from different sources among 14–18-year-old daily smokers in 2011–2015 (%), by age. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Tupakkaostot eri hankintapaikoista Place of tobacco purchase	2011			2013			2015		
	14	16	18	14	16	18	14	16	18
Kauppa /Shop	19	31	95	8	17	91	10	15	92
Kioski /Kiosk	22	26	63	2	14	63	10	12	60
Kaverit/ Friends	52	49	7	52	42	7	66	63	9
Huoltoasema /Gas station	6	11	58	0	7	60	3	4	54
Baari /Bar	–	3	22	–	1	23	–	1	17
Automaatti /Vending machine	3	2	1	–	–	1	–	1	2
Ruotsin tai Viron matkoilta/ Travel to Sweden or Estonia	–	8	9	2	4	14	2	3	11
Venäjän matkoilta/ Travel to Russia*	–	–	–	–	4	4	3	4	3
Katukaupasta /Street	5	5	2	13	3	3	12	5	2
Internet	–	–	–	–	–	–	–	1	1
Muualta /Elsewhere	9	4	1	4	6	1	3	6	1

*Ei kysytty 2011/ Not asked in 2011

3.10 TUPAKKAMAINONNAN HAVAITSEMINEN JA TUPAKKATUOTTEIDEN ESILLÄPITO

Tupakkamainontaa koskeva kysymys vuoden 2015 kyselyssä oli esitetty seuraavasti: ”Oletko nähnyt viime kuukauden aikana tupakkamainoksia Suomessa?” Vastausvaihtoehtoina oli En / Kyllä, missä? (avoin kysymys). Kaikista 12–18-vuotiaista 94 % ilmoitti, ettei ollut nähnyt tupakkamainoksia tutkimusta edeltäneen kuukauden aikana ja 6 % ilmoitti nähneensä mainoksia.

Eniten tupakkamainoksia oli vuonna 2015 nähty televisiossa (33 %). Internetissä mainoksia oli nähnyt 13 % ja sekä kaupungilla että kaupoissa 11 %. (Taulukko 12) Vuoteen 2013 verrattuna TV-mainoksia oli nähty vähemmän ja katujen varsilla sekä internet-mainoksia hieman enemmän.

Taulukko 12. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä tupakkamainoksia viimeisen kuukauden aikana sekä eri paikoissa mainoksia nähneiden osuus mainoksen nähneistä vuosina 2011–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 12. Proportion of those who had seen tobacco advertisement and source of advertisements among those who had seen them during the past month (%) in 2011–2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Tupakkamainoksen nähneiden osuus ja mainoksen paikka	2011	2013	2015
Mainoksen nähneiden osuus kaikista Has seen advertisement among all	7	8	6
Mainoksen paikka mainoksen nähneiden joukossa (2011 N=277, 2013 N=291, 2015 N=367) Place of advertisement among those who had seen them			
TV	50	41	33
Jossakin muualla / Elsewhere	12	11	3
Kauppa / Shop	9	9	11
Koulu / School	7	3	5
Lehdet / Magazines and newspapers	6	3	4
Laiva / Ferries on board	5	4	5
Kaupungilla / in the city	5	8	11
Internet	3	11	13
Bussipysäkki, bussi / Bus stop, bus	2	3	2
Tupakka-askissa / Box of cigarettes	1	1	2
Kaikkialla / Everywhere	–	3	4
Lentokentällä / Airport	–	1	1
Kioskilla / Kiosk	–	1	1
En muista / I don't remember	–	1	5
Yhteensä Total	100	100	100

Tupakkatuotteiden esilläpitokysymys toistettiin vuoden 2015 kyselyssä samanlaisena kuin 2013 ja 2011: ”Oletko nähnyt tupakkatuotteita esillä viime kuukauden aikana kotisi, koulusi tai työpaikkasi lähellä?” Vaihtoehdot olivat Olen/En/En yleensä käy. Esilläpitopaikkoina oli annettu kaupat, kioskit ja huoltoasemat. Kyselylomakkeessa kysymys oli suunnattu kaikille vastaajille.

Kun tarkastelusta rajattiin pois ne nuoret, jotka ilmoittivat etteivät he yleensä käy ko. vähittäismyyntipaikoissa (taulukko 13), havaittiin, että vuonna 2015 noin kolmasosa nuorista oli nähnyt tupakkatuotteita esillä käydessään kaupoissa, kioskeissa tai huoltoasemilla. Tyttöjen ja poikien väliset erot olivat pieniä. Verrattuna vuoteen 2011 ennen esilläpitokieltoa ja vuoteen 2013 luvut ovat selvästi laskeneet. Nuoremmat ikäryhmät näkivät vuonna 2015 vanhempia enemmän tupakkatuotteita esillä etenkin kaupoissa. Tätä eroa ei ollut vuonna 2011 ja se oli päinvastainen vuonna 2013.

Taulukko 13. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä viime kuukauden aikana tupakka- tuotteita esillä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla, iän ja sukupuolen mukaan vuosina 2011–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

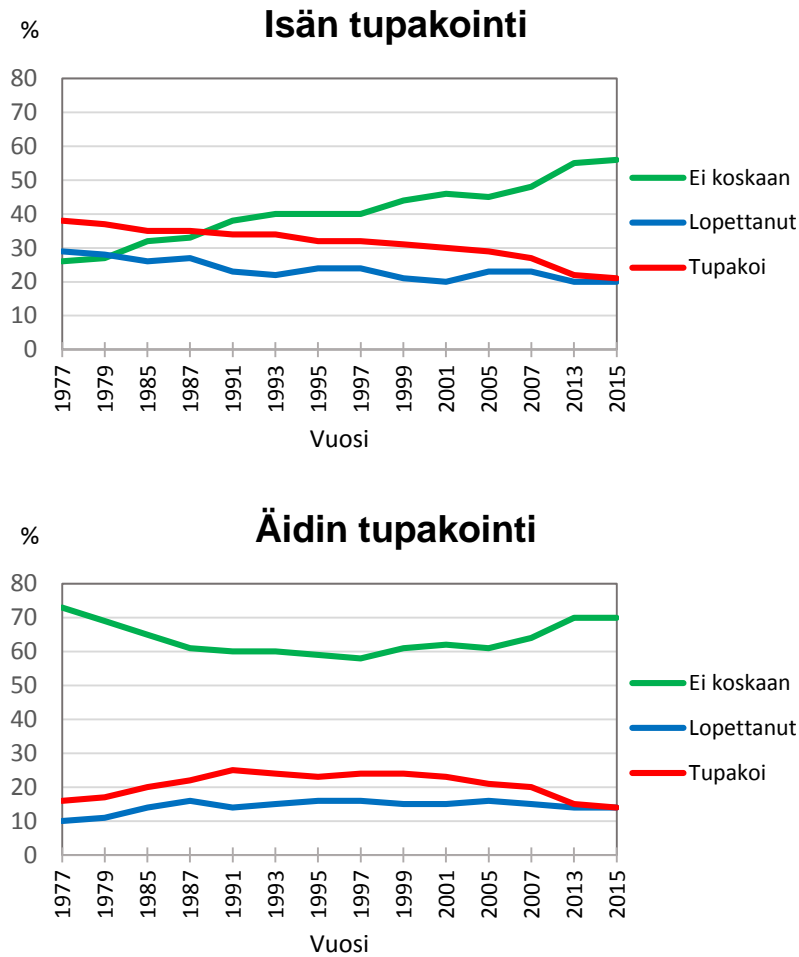
Table 13. Percentage of those adolescents who had seen tobacco products in shops, kiosks and in gas stations, according to age and sex, in 2011–2015 (%). (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Nähty tupakkatuotteita esillä									
Sukupuoli ja ikä	Kaupat			Kioskit			Huoltoasemat		
	2011	2013	2015	2011	2013	2015	2011	2013	2015
Pojat									
12	82	62	40	69	76	27	68	76	25
14	87	56	41	79	65	34	80	65	31
16	84	67	38	79	68	36	80	71	30
18	86	78	27	84	80	25	84	77	22
Tytöt									
12	87	56	41	76	62	27	77	68	23
14	89	59	43	83	62	37	79	64	33
16	88	66	37	87	62	34	87	70	30
18	86	78	22	84	76	22	82	80	20
Yhteensä (%)	87	65	36	82	69	31	81	71	27
(n)	(4428)	(3388)	(6397)	(3350)	(2543)	(4737)	(2900)	(2206)	(4062)
Ei yleensä käy (n)	(138)	(770)	(230)	(1216)	(1615)	(1845)	(1666)	(1952)	(2495)

3.11 VANHEMPIEN TUPAKOINTI JA KODIN TUPAKOINTISÄÄNNÖT

Vanhempien tupakointia kysyttiin nuorilta erikseen isän ja äidin osalta vuonna 2015 samalla kysymyksellä kuin aiemmin: ”Ovatko vanhempasi tupakoineet sinun elinaikanasi?” Vastausvaihtoehtoina oli ’Ei koskaan’, ’On lopettanut’, ’Tupakoi nykyisin’ ja ’Ei isää/äitiä tai en tiedä’. Vuonna 2015 nuorista 56 % raportoi, ettei heidän isänsä ole koskaan tupakoinut heidän elinaikanaan (kuvio 8). Vastaava luku äidistä oli 70 %. Nykyisin tupakoitsijoita oli isistä 21 % ja äideistä 14 % nuorten mukaan. Tupakoinnin lopettaneita oli saman verran kuin tupakoitsijoitakin (isistä 20 % ja äideistä 14 %).

Verrattuna aikaisempiin tutkimusvuosiin isien tupakoimattomuus on tasaisesti lisääntynyt 30 prosenttiyksikköä vuodesta 1977 (kuvio 8). Vastaavasti tupakointi on vähentynyt vuoden 1977 38 %:sta. Äitien tupakoimattomuus laski vuodesta 1977 aina vuoteen 1997 asti, jolloin se kääntyi nousuun. Äitien tupakointi vastaavasti lisääntyi vuodesta 1977 kunnes kääntyi laskuun vuosittuhannen vaihteessa. Isien tupakointi on ollut koko tutkimusjakson ajan yleisempää kuin äitien tupakointi.

Kuvio 8. Isän ja äidin tupakointi 1977–2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
 Figure 8. Father's and mother's smoking (%) in 1977–2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Vuonna 2015 nuorilta kysyttiin heidän kotinsa tupakointisäännöistä: ”Saako kotonasi tupakoida?” Vastausvaihtoehdot olivat ’Kukaan ei saa tupakoida missään’, ’Tupakointi on sallittu vain joissakin paikoissa tai joskus’, ’Kotonani saa tupakoida vapaasti’ ja ’En osaa sanoa’. Kysymys on pysynyt samana vuosien mittaan. Nuorista 60 % ilmoitti vuonna 2015, ettei kukaan saa tupakoida heidän kodissaan (taulukko 14). Tupakoinnin ilmoitti olevan sallittua joissakin paikoissa tai joskus 22 % ja vapaasti sallittua 4 % nuorista. 14 % nuorista ei osannut sanoa kotinsa tupakointisäännöistä.

Vuosiin 2005, 2007 ja 2009 verrattuna muutoksia ei juurikaan ole tapahtunut, vaan osuudet ovat pysyneet kutakuinkin samoina (taulukko 14). Tupakoinnin salliminen joissakin paikoissa tai joskus on vähentynyt viisi prosenttiyksikköä vuodesta 2005 vuoteen 2015, ja niiden, jotka eivät osaa sanoa tupakointisäännöistä, osuus on noussut neljä prosenttiyksikköä.

Taulukko 14. Kodin tupakointisäännöt 2005–2009 ja 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Table 14. Smoking rules at home (%) in 2005–2009 and 2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Kodin tupakointisäännöt Smoking rules at home	2005 (%) (N=6417)	2007 (%) (N=5675)	2009 (%) (N=5448)	2015 (%) (N=6640)
Kukaan ei saa tupakoida Nobody is permitted to smoke	58	60	61	60
Joissakin paikoissa tai joskus In certain areas or sometimes	27	25	24	22
Saa tupakoida vapaasti Smoking is permitted freely	4	4	5	4
En osaa sanoa I cannot say	10	11	11	14

Nuoren perheen autossa tupakoinnista kysyttiin vuonna 2015 kuten vuonna 2009: ”Saako perheesi autossa tai autoissa tupakoida?” Vastausvaihtoehdot olivat ’Kukaan ei saa tupakoida’, ’Tupakointi on sallittua silloin tällöin’, ’Saa tupakoida vapaasti’, ’Perheelläni ei ole autoa’ ja ’En osaa sanoa’. Nuorista 88 % raportoi vuonna 2015, ettei kukaan saa tupakoida heidän perheensä autossa, 4 % ilmoitti, että tupakointi on sallittua silloin tällöin ja 2 %, että saa tupakoida vapaasti (taulukko 15).

Vuoteen 2009 verrattuna tupakointikielto perheen autossa on lisääntynyt viisi prosenttiyksikköä ja vapaa tupakointi vähentynyt kolme prosenttiyksikköä (taulukko 15). Myös silloin tällöin sallittu tupakointi on hie- man vähentynyt.

Taulukko 15. Tupakointisäännöt perheen autossa 2009 ja 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Table 15. Smoking rules in family's car (%) in 2009 and 2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

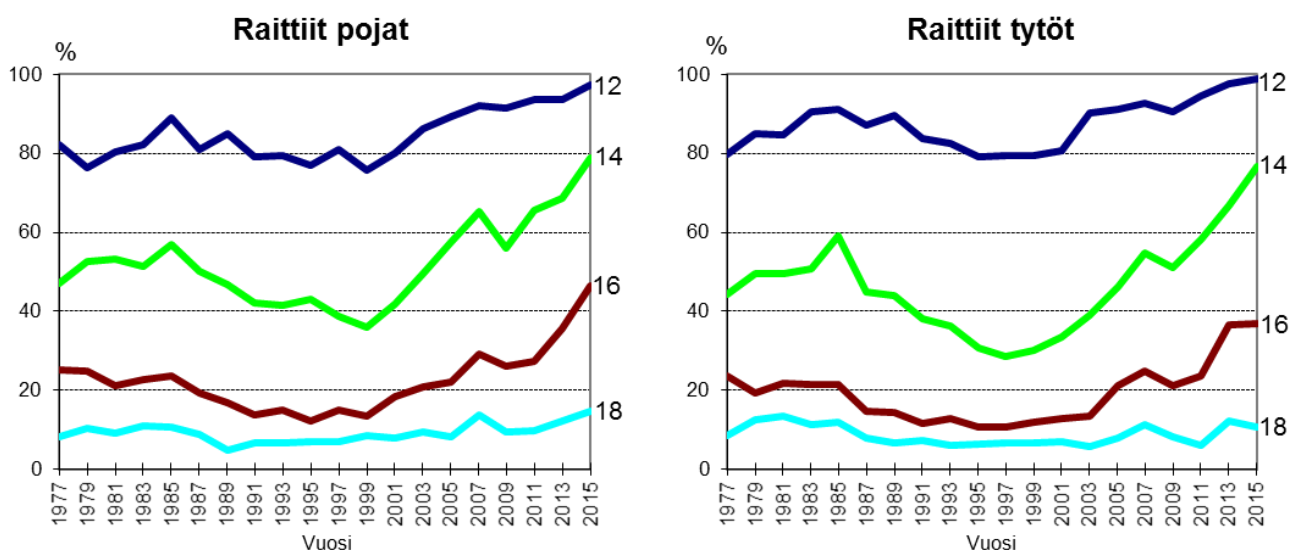
Tupakointisäännöt autossa Smoking rules in car	2009 (%) (N=5464)	2015 (%) (N=6646)
Kukaan ei saa tupakoida Nobody is permitted to smoke	83	88
Sallittu silloin tällöin Permitted occasionally	6	4
Saa tupakoida vapaasti Smoking is permitted freely	5	2
Perheellä ei ole autoa Family does not own a car	2	2
En osaa sanoa I cannot say	4	4

4 ALKOHOLIN JUOMINEN

4.1 RAITTIUS

Vuonna 2015 12-vuotiaista pojista 97 % ja tytöistä 99 % ilmoitti, että ei juo alkoholijuomia edes pieniä määriä. Tyttöjen ja poikien välillä ei raittiudessa ollut juurikaan eroa muissa ikäryhmissä kuin 16-vuotiaissa. Raittius väheni iän karttuessa siten, että 18-vuotiaista pojista 15 % ja tytöistä 11 % ilmoitti, ettei juo lainkaan alkoholijuomia. (liitetaulukko 14)

Vuonna 2015 raittiiden nuorten osuus 12–16-vuotiaista tytöistä ja pojista on suurimmillaan koko 2000-luvun aikana. Tutkimusjaksolla 2013–2015 raittiiden 14-vuotiaiden osuudet nousivat 10 prosenttiyksikköä: poikien osuus nousi 69 %:sta 79 %:iin ja tytöillä 67 %:sta 77 %:iin. 16-vuotiailla pojilla raittiiden osuus nousi kahden viime vuoden aikana 36 %:sta jopa 47 %:iin, mutta tytöillä nousu pysähtyi. 18-vuotiailla muutokset edelliseen tutkimusvuoteen olivat pieniä (kuvio 9, liitetaulukko 16). Muutokset kahden viime vuoden aikana (2013–2015) raittiudessa olivat tilastollisesti merkitseviä 12-, 14- ja 16-vuotiailla pojilla ja 14-vuotiailla tytöillä (liitetaulukko 31), kun taas ajanjakson 2011–2015 muutokset olivat tilastollisesti merkitseviä kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä (liitetaulukko 32).

Kuvio 9. Raittiiden 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

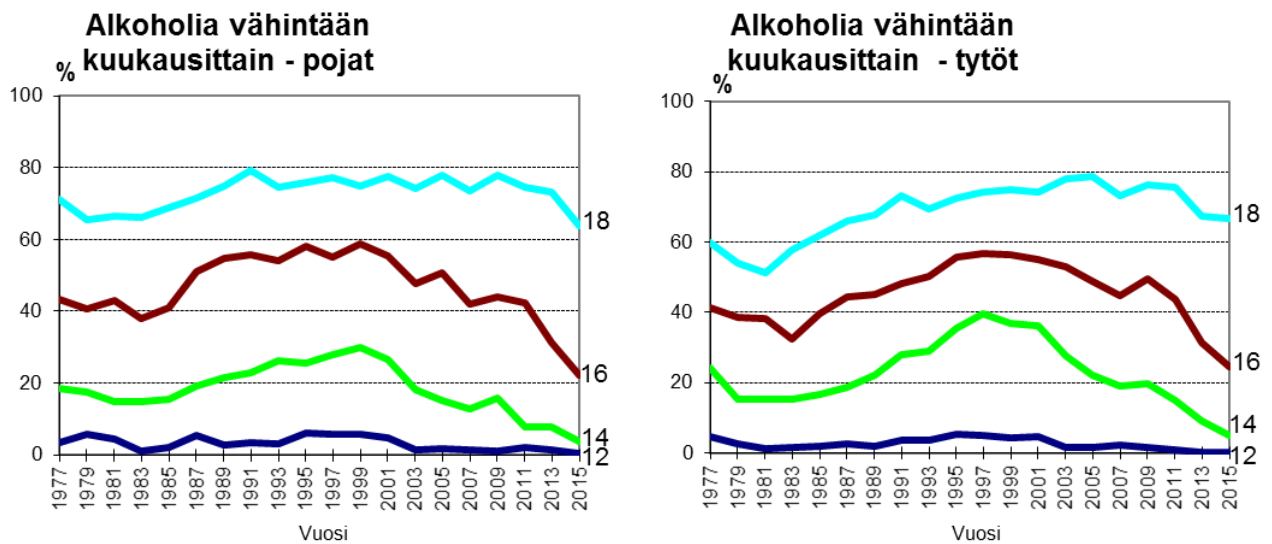
Figure 9. Percentage of 12–18-year-olds who abstain from alcohol in 1977–2015, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

4.2 ALKOHOLIN JUOMISTIHEYD

Vuonna 2015 kerran kuukaudessa tai useammin alkoholia juovien prosentiosuudet olivat 14-vuotiailla pojilla 4 % ja tytöillä 5 %, 16-vuotiailla pojilla 22 % ja tytöillä 25 % sekä 18-vuotiailla pojilla 64 % ja tytöillä

67 %. 12-vuotiaiden ikäryhmässä 1 % pojista ja 0 % tytöistä ilmoitti juoneensa ainakin pieniä määriä alkoholia vähintään kerran kuukaudessa. (liitetaulukot 14, 17).

Vuosien 2005–2007 välinen kuukausittaisen alkoholinkäytön laskusuunta pysähtyi vuonna 2009 kaikissa ikäryhmissä 12-vuotiaita lukuun ottamatta. Vuosien 2013–2015 välillä alkoholin kuukausittainen käyttö kääntyi uudelleen selkeään laskuun kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä lukuun ottamatta 12-vuotiaita ja 18-vuotiaita tyttöjä. 14-vuotiailla kerran kuukaudessa tai useammin alkoholia juovien osuudet puolittuivat, kun taas 16- ja 18-vuotiailla pojilla laskua oli 9 prosenttiyksikköä. (kuvio 10, liitetaulukot 17 ja 28) Kuukausittaisen alkoholin käytön muutokset vuosien 2013 ja 2015 välillä olivat ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviä 14-, 16- ja 18-vuotiailla pojilla ja 14- ja 16-vuotiailla tytöillä. (liitetaulukko 31). Vuosien 2011 ja 2013 väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä lukuun ottamatta 12-vuotiaita tyttöjä (liitetaulukko 32).

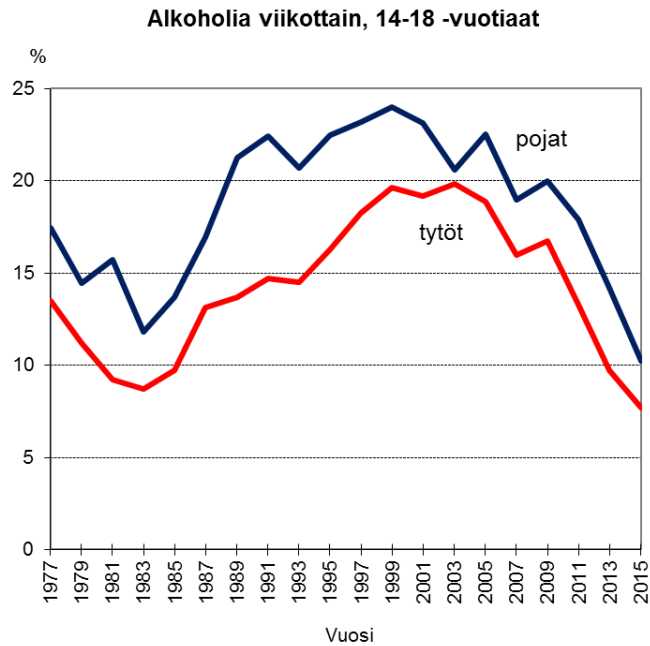

Kuvio 10. Alkoholia vähintään kerran kuukaudessa juovien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Figure 10. Percentage of 12–18-year-olds who drink alcohol at least once a month in 1977–2015, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

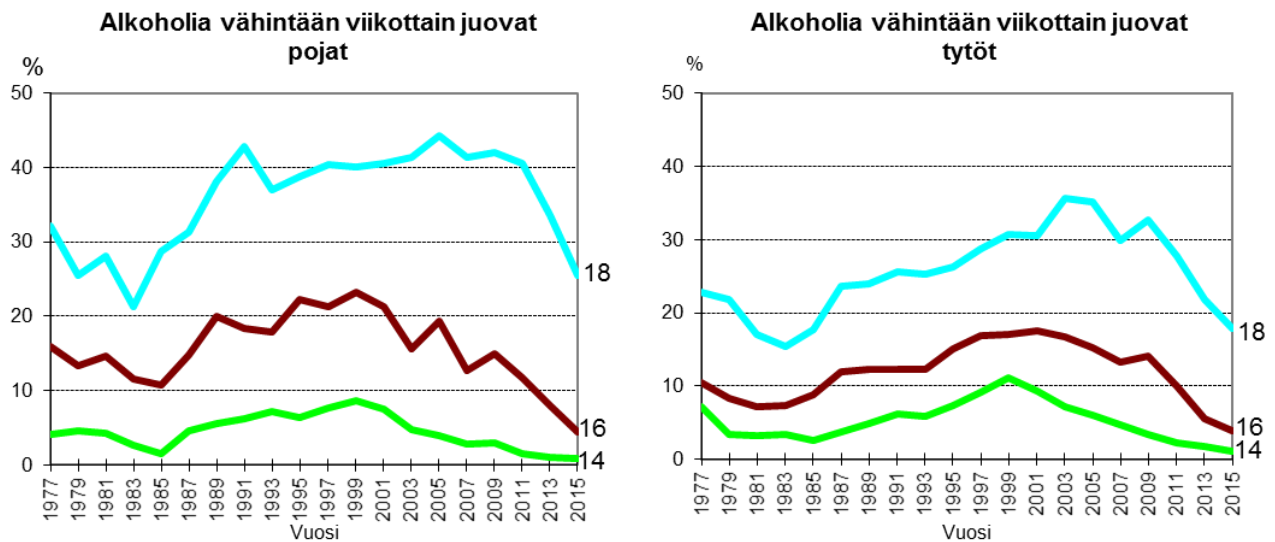
Tutkimusjaksolla 2013–2015 viikoittain juovien 14–18-vuotiaiden osuus on jatkanut laskuaan vuoden 2009 nousun jälkeen. Vuonna 2015 viikoittain juovien osuudet (pojilla 10 % ja tytöillä 8 %) olivat alimmillaan koko tutkimusjakson aikana (kuvio 11, liitetaulukko 29).

Ikäryhmittäin tarkasteltuna vuodesta 2013 vuoteen 2015 viikoittainen alkoholin juominen on kääntynyt laskusuuntaan kaikissa ikäryhmissä ja molemmilla sukupuolilla lukuun ottamatta 14-vuotiaita poikia (kuvio 12, liitetaulukko 18). Muutokset olivat vuosina 2013–2015 ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa tilastollisesti merkitseviä 18-vuotiailla tytöillä ja 16- ja 18-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 31). Vuosien 2011 ja 2015 väliset muutokset viikoittaisessa alkoholin juomisessa olivat tilastollisesti merkitseviä 16- ja 18-vuotiailla tytöillä ja pojilla (liitetaulukko 32).

Kuvio 11. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Figure 11. Age-adjusted percentage of 14–18-year-olds who drink alcohol at least once a week in 1977–2015, by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Kuvio 12. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

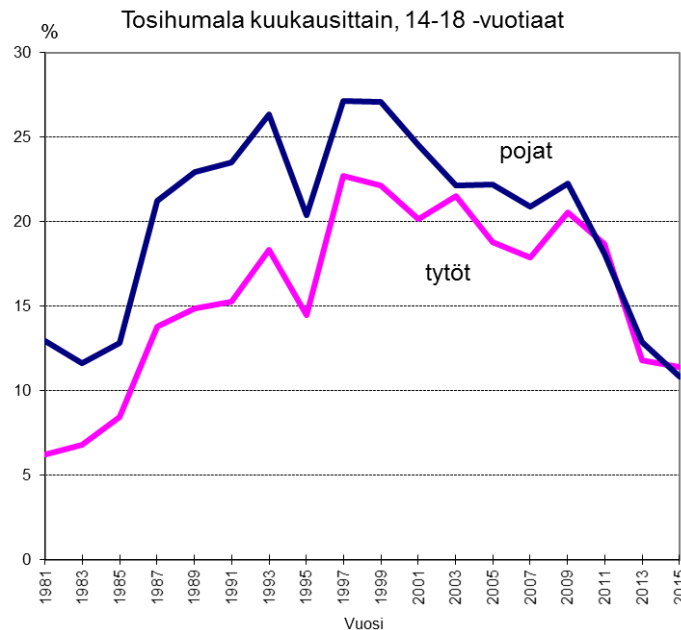
Figure 12. Percentage of 14–18-year-olds who drink alcohol at least once a week in 1977–2015, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

4.3 HUMALAJUOMINEN

Humalajuominen on ollut 12-vuotiaiden ikäryhmässä harvinaista läpi tutkimusjakson. 14-vuotiaista pojista 1 % ja tytöistä 2 % ilmoitti olleensa vähintään kerran kuukaudessa humalassa vuonna 2015. Sen sijaan 16-vuotiailla kuukausittainen humalajuominen oli jo yleisempää (8 %). Vanhimma ikäryhmästä neljäsosa joi itsensä kuukausittain humalaan (liitetaulukot 15 ja 19).

Tosihumalaan kuukausittain juovien 14–18-vuotiaiden nuorten osuudet olivat 80-luvun alkupuolella vielä maltilliset, kun alle 10 % tytöistä ilmoitti humaltuvansa vähintään kerran kuukaudessa. Kuukausittainen tosihumala kuitenkin yleistyi 80-luvun alusta 90-luvun loppuun sekä tytöillä että pojilla, vuoden 1995 notkahdusta lukuun ottamatta (kuvio 13 ja liitetaulukko 30). Tutkimusjaksolla 2003–2009 14–18-vuotiaiden poikien kuukausittainen humalajuominen asettui noin 22 %:n tasolle. Vuonna 2011 kuukausittainen humalajuominen kääntyi kuitenkin uudelleen laskuun. Vuonna 2015 laskusuunta jatkuu ja on laskenut nyt 11 %:iin. Poikien kuukausittainen humalajuominen on nyt alhaisimmalla tasolla koko tutkimushistorian aikana. Tyttöjen kohdalla havaitaan samanlainen laskusuunta. Vuonna 2013 tytöistä 12 % raportoi kuukausittaisesta tosihumalasta ja vuonna 2015 luku oli laskenut 11 %:iin, ollen jo melko lähellä vuoden 1985 tasoa. (kuvio 13 ja liitetaulukko 30).

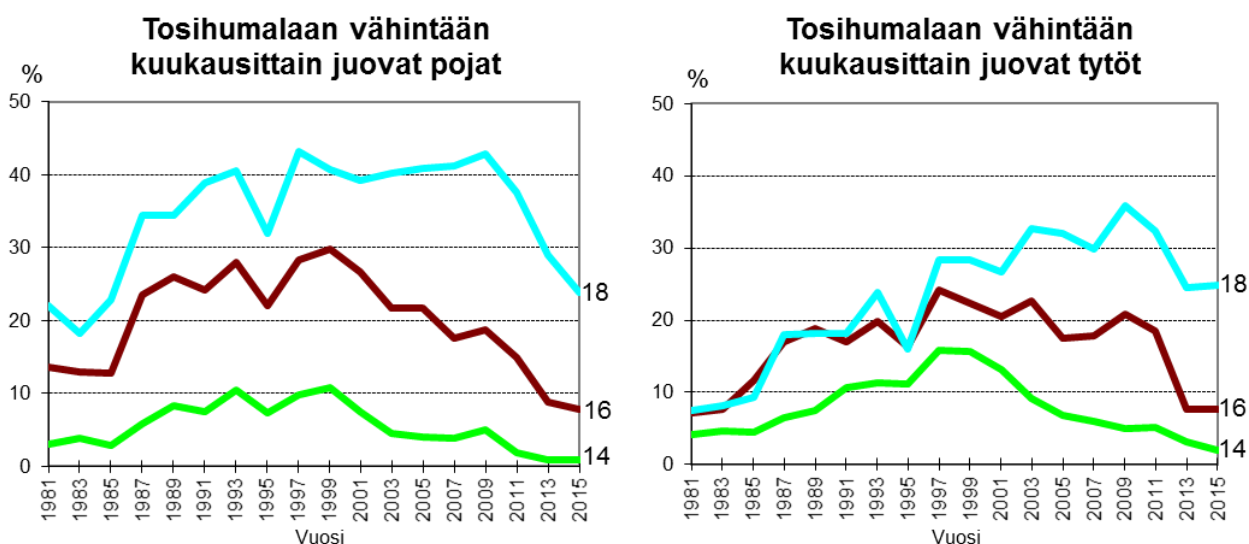
Ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa (kuvio 14, liitetaulukko 19) kuukausittaisen humalajuomisen laskusuunta on kahden viime vuoden aikana pysähtynyt 16- ja 18-vuotiailla tytöillä ja 14-vuotiailla pojilla, mutta jatkunut muissa ryhmissä. Muutokset vuosien 2013–2015 välillä eivät olleet kuukausittaisen humalajuomisen osalta tilastollisesti merkitseviä (liitetaulukko 31), mutta vuosien 2011 ja 2015 välillä muutokset olivat tilastollisesti merkitseviä 14-vuotiailla tytöillä sekä 16- ja 18-vuotiailla tytöillä ja pojilla (liitetaulukko 32).

Kuvio 13. Tosihumalaan vähintään kuukausittain juovien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Figure 13. Age-adjusted percentage of 14-18-year-olds who get really drunk at least once a month in 1981–2015, by sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Tutkimusjaksolla 2005–2007 18-vuotiaiden poikien viikoittainen humalajuominen pysytteli 12 %:n tasolla. Vuonna 2009 viikoittainen humalajuominen kääntyi laskuun ja 18-vuotiaista pojista 5 % ilmoitti vuonna 2013 juoneensa itsensä tosikumalaan vähintään kerran viikossa. Vuonna 2015 viikoittaisesta humalajuomista raportoi 4 % 18-vuotiaista pojista. 18-vuotiailla tytöillä viikoittainen humalajuominen puolestaan säilyi vuosina 2007–2011 6 %:n tasolla ja laski vuonna 2013 kolmeen prosenttiin säilyen samalla tasolla vuonna 2015. Nuoremmissa ikäryhmissä viikoittainen humaltuminen oli harvinaista: 16-vuotiaista 1 % ilmoitti juovansa tosikumalaan vähintään kerran viikossa. (Liitetaulukko 20) Ikä- ja sukupuoliryhmittäisessä tarkastelussa viikoittaisen alkoholinkäytön muutos vuosien 2013 ja 2015 välillä oli tilastollisesti merkitsevä 16-vuotiailla tytöillä ja melkein merkitsevä 16- ja 18-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 31), kun taas vuosien 2011 ja 2015 välillä se oli tilastollisesti merkitsevä 16- ja 18-vuotiailla tytöillä ja 18-vuotiailla pojilla (liitetaulukko 32).

Kuvio 14. Tosikumalaan vähintään kuukausittain juovien 14–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Figure 14. Percentage of 14–18-year-olds who get really drunk at least once a month in 1981–2015, by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

4.4 ALKOHOLIMAINONNAN HAVAITSEMINEN JA ALKOHOLIN INTERNETOSTOT

Alkoholimainontaa koskeva kysymys vuoden 2015 kyselyssä oli suunnattu kaikille vastaajille ja esitetty seuraavasti: ”Oletko nähnyt viime kuukauden aikana alkoholijuomia koskevia mainoksia Suomessa jossakin seuraavista paikoista?” Vastausvaihtoehdot olivat Olen nähnyt/En ole nähnyt. Vaihtoehdoiksi oli annettu seuraavat paikat: aikakauslehdissä, sanomalehdissä, televisiossa, internetissä ja muualla, missä? (avoin kysymys). Vuoteen 2013 verrattuna internet on tullut erilliseksi vaihtoehdokseen, mikä on syytä huomioida vertailtaessa eri vuosien tuloksia. Vastaajan oli mahdollista valita useampia alkoholimainonnan lähteitä. (Taulukko 16)

Kaikista 12–18-vuotiaista 66 % nuorista ilmoitti nähneensä alkoholimainoksia. 44 % ilmoitti havainneensa viimeisen kuukauden aikana alkoholimainontaa televisiossa. Vuonna 2013 tämä luku oli 73 %. Yleisimmin mainoksia oli nähty televisiossa (44 %) ja internetissä (40 %). Internetmainoksia ei kysytty 2013 kyselyssä. Aikakauslehdissä mainontaa oli havainnut 20 % ja sanomalehdissä 17 % ja muissa lähteissä joka kymmenes. Muista lähteistä yleisimmin mainittuja olivat ulkomainonta (2 %), bussipysäkit (2 %) ja rekat (2 %).

Taulukko 16. Niiden nuorten osuus (%), jotka ilmoittivat nähneensä alkoholijuomia koskevia mainoksia viimeisen kuukauden aikana eri paikoissa 2013–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 16. Sources of alcohol advertisements among those who had seen alcohol advertisements during the past month (%) in 2013–2015. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Alkoholijuomia koskevien mainosten lähde ¹ Source of alcohol advertisement ¹	Alkoholimainoksia eri paikoissa havainneiden osuus % Proportion (%) of those who have seen alcohol advertisement	
	2013 (N=3928)	2015 (N=6792)
Nähnyt mainoksen ainakin yhdessä paikassa	73	66
Aikakauslehti / Magazine	35	20
Sanomalehti / Newspaper	27	17
Televisio / TV	60	44
Internet*		40
Muu lähde / Other source	16	9

*Ei vaihtoehtona 2013 / Not an option in 2013

¹ Vastaaja on voinut valita useamman vaihtoehdon. The respondent could have chosen more than one option.

Kaikista 12–18-vuotiaista nuorista 19 nuorta (0,3 %) ilmoitti ostaneensa alkoholia internetin kautta. Kuusi näistä nuorista oli alle 18-vuotiaita ja enemmistö poikia.

5 ENERGIANUUSKA, ILOKAASUN PÄIHDEKÄYTTÖ JA HANKINTA

Vuonna 2015 kysyttiin energianuuskan kokeilusta ensimmäisen kerran kysymyksellä: ”Oletko koskaan kokeillut ENERGIANUUSKAA (ei sisällä tupakkaa)?” Vastausvaihtoehdot olivat: ’En tiedä, mitä se on’, ’En’, ’Olen kokeillut kerran pari’, ’Olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa’ ja ’Olen käyttänyt yli 20 kertaa’. Kaikista 12–18-vuotiaista 48 % ei tiennyt, mitä energianuuska on. Tietoisuus lisääntyi iän myötä. Tytöistä 1,3 % oli kokeillut energianuuskaa ainakin kerran, pojista 9,2 %. Useimmat käyttökerrat olivat harvinaisia ja pääsääntöisesti pojilla. (Taulukko 17)

Taulukko 17. Energianuuskan käyttö iän ja sukupuolen mukaan vuonna 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Table 17. Use of energy snus in 2015 (%), by age and sex. (boys = pojat, girls = tytöt) Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Energianuuskan käyttö Use of energy snus	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
En tiedä mitä ne ovat I do not know what they are	65	37	29	29	73	52	48	49
En No	33	56	57	56	27	47	51	49
Olen kokeillut kerran pari I have tried once or twice	2	6	12	14	–	1	1	3
Olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa I have tried 20 times or less	0	0	1	0	–	0	0	0
Olen käyttänyt yli 20 kertaa I have tried more than 20 times	–	0	1	1	–	–	–	–
Yhteensä Total	100	100	100	100	100	100	100	100
N	649	896	703	591	683	1088	1072	951
Puuttuva tieto, N (Missing)	4	9	8	10	6	9	13	6

Ilokaasun kokeilusta kysyttiin vuonna 2015 ensimmäisen kerran kysymyksellä: ”Oletko koskaan kokeillut ILOKAASUA päihteenä?” Vastausvaihtoehdot olivat: ’En’, ’Olen kokeillut kerran pari’, ’Olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa’ ja ’Olen käyttänyt yli 20 kertaa’. Lisäksi kysyttiin avoimella kysymyksellä: ”Jos olet käyttänyt ilokaasua, mistä hankit sitä?” Ilokaasun kokeilu ja käyttö päihteenä oli vuonna 2015 harvinaista 12–18-vuotiaiden keskuudessa: 99,1 % (n = 6 568) ei ollut kokeillut sitä. Suurin osa ilokaasua käyttäneistä oli kokeillut sitä kerran tai pari, ja vain seitsemän nuorta (0,1 %) raportoi käyttäneensä ilokaasua useammin. Yleisintä ilokaasun päihdekäyttöä oli 16–18-vuotiaiden keskuudessa, kun taas tyttöjen ja poikien välillä ei ollut juurikaan eroa.

Ilokaasua päihteenä kokeilleista 46 vastasi kysymykseen ilokaasun hankinnasta. Ilokaasua oli hankittu lähinnä kavereilta (59 %) tai kokeiltu ulkomailta (15 %). Muita hankintapaikkoja olivat internet (9 %), kauppa (9 %), katukauppa (2 %), juhlat (2 %) ja kahdelle nuorelle (4 %) sitä oli tarjottu ilmaiseksi.

6 POHDINTA

6.1 TUPAKOINTI VÄHENE EDELLEEN, NUUSKAN KÄYTTÖ LISÄÄNTYY

Nuorten tupakointi on vähentynyt 2000-luvun alusta ja edelleen vuosien 2013 ja 2015 välillä. Tämä koskee sekä päivittäin tupakoivien että tupakointia kokeilleiden osuuksia. Tulos tarkoittaa, että sekä tupakoinnin kokeiluikä että säännöllisen tupakoinnin aloittamisikä ovat siirtyneet myöhäisemmäksi, mikä on kansanterveyden kannalta erityisen myönteistä. Tulosten perusteella on todennäköistä, että tämän päivän nuoret tupakoivat vähemmän saavutettuaan aikuisuuden kuin aikuisväestö tänä päivänä. Tämän myönteisen kehityksen myötä on mahdollista, että Suomi saavuttaa vuoden 2010 tupakkalaissa asetetun tavoitteen, joka tähtää tupakkatuotteiden käytön vähittäiseen loppumiseen vuoteen 2040.

Valtioneuvoston hyväksymä kansanterveysohjelma Terveys 2015 (16) asetti nuorten tupakointia koskevan tavoitteen seuraavasti: ”16–18-vuotiaista tupakoi alle 15 %“. Vuonna 2015 tämän ikäisistä pojista tupakoi päivittäin 14 % ja tytöistä 13 % (ikävakioidut osuudet) eli ohjelman tavoite näytti toteutuneen. Terveys 2015 -ohjelma valmisteltiin jo vuosituuhannen vaihteessa, jolloin EU:iin liittymisen yhteydessä tullut nuuskan myyntikielto oli vielä uusi ja nuuskaaminen vähäistä. Terveys 2015 -ohjelmassa ei erikseen mainittu nuuskaa, jonka kokeilut ja käyttö ovat lisääntyneet etenkin 16–18-vuotiaiden keskuudessa myös kahden viime vuoden aikana. Jos Terveys 2015 -ohjelman tavoitetta tarkastellaan tupakkatuotteiden kokonaiskäytön näkökulmasta ottaen huomioon sekä päivittäinen savukkeiden poltto että nuuskan käyttö, tupakkaa käyttävien osuus nousee pojilla 18 %:iin ja tytöillä 14 %:iin (ikävakioidut osuudet).

Nuorten nuuskan käyttö on ollut nousussa 2000-luvun puolivälistä. Viime vuosina myös vanhempien tyttöikäryhmien nuuskakokeilut ja nuuskan käyttö ovat lisääntyneet, joskin ne ovat edelleen huomattavasti harvinaisempia kuin pojilla. Uutena ilmiönä tuloksissa näkyi päivittäin nuuskaa, mutta ei savukkeita, käyttävien osuuden jyrkkä nousu vuoden 2013 jälkeen. Osuudet olivat 18-vuotiailla pojilla 0,9 % vuonna 2013 ja 4,4 % vuonna 2015. Päivittäin nuuskaa käyttävien osuuden nousu tarkoittaa, että tuotetta pitää olla jatkuvasti saatavilla ja sen jatkuva hankinta onnistuu myyntikiellosta huolimatta. Nuoret hankkivat nuuskaa pääasiassa kavereiltaan ja jonkin verran Ruotsin matkoilta (1). Koska Ruotsi on ainoa EU-maa, jossa nuuskaa saa myydä, kulkeutuu tuote rajan yli Suomeen. Tuotetta saa tuoda vain omaan käyttöön enintään 30 rasiaa (50 g), mutta tätä sääntöä todennäköisesti rikotaan eikä valvonta ole helppoa.

Eri suomalaistutkimukset ovat antaneet hyvin yhdenmukaisen kuvan nuorten tupakoinnin kehityksestä, mutta vuoteen 2015 ulottuvia muita tutkimuksia ei ole julkaistu. Kouluterveyskyselyssä (2) tupakointitrendien suunta on ollut sama kuin Nuorten terveystapatutkimuksessa aina vuoteen 2013, johon asti tuloksia on saatavilla. Myös WHO-koululaistutkimuksessa nuorten tupakointi on vähentynyt vuosien 2010 ja 2014 välillä (WHO koululaistutkimus, HBSC 2015, julkaisemattomia tuloksia, JY, terveystieteiden laitos). Suomalaisnuorten tupakoinnin vähenemistä vastaava laskeva trendi on havaittu 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä myös Yhdysvalloissa ja Kanadassa (6–8) sekä useissa läntisen Euroopan maissa (4, 5, 10).

6.2 SÄHKÖSAVUKKEET JA VESIPIIPPU

Sähkösavukkeet ovat olleet Suomen markkinoilla vasta muutaman vuoden, mutta ne ovat saaneet paljon huomiota. Sähkösavukelaitteissa käytettävä neste ei ole tupakkaa vaan tupakkalaissa tarkoitettua tupakan

vastiketta. Sähkösavuke ei ole lainsäädännön näkökulmasta tupakkatuote eikä kuulu toistaiseksi ikärajavallvonnan piiriin. Nikotiinia sisältävät nesteet kuuluvat lääkelainsäädännön piiriin ja nikotiinin annosmäärä määrittää, pidetäänkö tuotetta reseptilääkkeenä vai vapaammin myytävänä itsehoitolääkkeenä.

Nuorten sähkösavukkeiden käyttöä on kysytty Nuorten terveystapatutkimuksessa vuosina 2013 ja 2015. Tämä aikana nuorten tietoisuus siitä, mikä sähkösavuke on, lisääntyi huomattavasti. Vain 5 % nuorista ei vuonna 2015 tiennyt, mikä sähkösavuke on. Vastaavasti kokeilut lisääntyivät kaikissa ikäryhmissä ja ne olivat pojilla tyttöjä yleisempiä; esimerkiksi 14-vuotiaissa pojissa kokeilijoita oli joka neljäs (23 %), tytöissä 14 %. Vuoteen 2013 verrattuna yli 20 kertaa käyttäneiden osuus on kaikissa ikäryhmissä noussut. Päivittäinen käyttö kysyttiin vasta 2015, jolloin päivittäin käytti 1,2 % 16-vuotiaista ja 3,5 % 18-vuotiaista pojista. Tyttöillä ja 14-vuotiailla pojilla päivittäin käyttävien osuus jäi alle prosentin.

Sähkösavuke näyttää yleistyvän nuorten keskuudessa ja noin puolet käyttää nikotiinipitoisia nesteitä. Nuorten kannalta välitön riski onkin nikotiiniriippuvuuden synty sähkösavukkeilla kun aikaisemmin riippuvuus syntyi tavallisilla savukkeilla tai nuuskalla. Nuorten terveystapatutkimuksen vuoden 2013 aineistoon perustuvassa artikkelissa havaittiin jopa tavallisia savukkeita kokeilemattomien nuorten kokeilevan nikotiinestettä sisältäviä sähkösavukkeita (36).

Vaikka sähkösavukkeita on markkinoitu lopettamisen apuvälineeksi, vuoden 2015 kyselyn tulokset osoittivat, että sähkösavukkeita käyttäneillä nuorilla suurimmat syyt kokeilla ja käyttää niitä ovat kokeilunhalu ja kavereiden ja ystävien antama malli. Vain 12–13 % nuorista ilmoitti tupakoinnin lopettamisen sähkösavukekokeilun tai -käytön syyksi. Tulokset vahvistavat käsitystä sähkösavukkeiden käyttäjistä uusien ja erilaisten tupakankaltaisten tuotteiden, kuten vesipiippu ja nuuska, kokeilijoina ja käyttäjinä (36). Kaiken kaikkiaan tulokset kokeilujen yleisyydestä sekä nikotiinipitoisten nesteiden käytöstä antavat voimakkaat perusteet sille, että sähkösavukkeet tulisi saattaa lainsäädännössä ikärajasäätelyn ja -valvonnan piiriin. Erilaisten makuuaineiden ja helposti hengitettävän höyryn avulla nuoren on helppoa opetella tupakoinnin tapaa, jolloin kynnys varsinaisten tupakkatuotteiden käyttöön voi olla alhaisempi (15).

Toinen kansanterveyden kannalta huolestuttavaa seikka on käytön terveyshaitat. Koska sähkösavuke on nykymuodossaan suhteellisen uusi tuote, menetelmällisesti laadukasta tutkimusta sen vaikutuksista terveyteen on vähän. Sähkösavukkeiden on kuitenkin havaittu sisältävän terveydelle haitallisia ainesosia, kuten syöpää aiheuttavia nitrosamiineja ja myrkyllistä dietyleeniglykolia, mutta pitoisuudet ovat pienempiä kuin tavallisissa savukkeissa (29, 30). Sähkösavukkeen käytöllä on myös havaittu lyhytkestoisia kielteisiä vaikutuksia keuhkojen toimintakykyyn, mutta uusina tuotteina näiden pitkäaikaisvaikutuksista ei ole vielä tietoa (31). Tuotteet eivät tällä hetkellä kulje Suomessa järjestelmällisesti minkään viranomaisvalvonnan läpi niin nesteiden kuin elektronisen laitteen turvallisuuden osalta. Niissä onkin havaittu puutteita toimintavarmuudessa sekä eroja todellisen ja ilmoitetun koostumuksen välillä (32–35).

Sähkösavukkeiden käyttö on yleistynyt nuorilla myös muissa länsimaissa viime vuosina. Esimerkiksi Yhdysvalloissa kokeilut ja käyttö ovat lisääntyneet voimakkaasti (27), ja 16–17 % 10- ja 12-luokkalaisista oli käyttänyt sähkösavukkeita viimeisen kuukauden aikana (8). Myös Puolassa sähkösavukkeiden nykyinen käyttö on lisääntynyt 2010-luvulla, ja vuosina 2013–2014 sähkösavukkeita käytti 30 % 15–19-vuotiaista (28). Ruotsissa sähkösavukkeita oli vuonna 2014 kokeillut 20–25 % 9-luokkalaisista ja lukion 2. vuosikursilaisista (4).

Vesipiippu on lähtöisin itäisen Välimeren, Lähi-idän ja Aasian alueilta (37). Itämaisen vesipiipun avulla poltetaan joko tupakkatuotteita tai tupakan vastiketta. Kansainvälisesti vesipiipun suosio on kasvanut nuorison parissa viime vuosina, vaikka sen käytössä on suuria maakohtaisia eroja (12). Ruotsissa vesipiippua oli vuonna 2014 kokeillut 20–25 % 9-luokkalaisista ja vajaa puolet lukiolaisista (4). Yhdysvalloissakin vesipiipun käyttö on lisääntynyt (8).

Nuorten terveystapatutkimuksessa vesipiipun käytöstä kysyttiin ensimmäisen kerran vuonna 2011. Vuoden 2015 kyselyn tulokset osoittavat vesipiipun kokeilun ja käytön pysyneen suunnilleen samalla tasolla kuin aikaisempina vuosina. Vaikka useat käyttökerrat olivat edelleen suhteellisen harvinaisia, vähintään kerran vesipiippua kokeilleita oli 18-vuotiaissa tytöissä ja pojissa kolmannes ja 16-vuotiaissa vastaavasti noin viidennes. Maustetun nikotiinia sisältämättömän yrttiseoksen käyttö oli hieman yleisempää kuin nikotiinia sisältävän tupakkaseoksen. Yksittäiset vastaajat raportoivat polttaneensa vesipiipussa kannabista.

Kansanterveyden näkökulmasta vesipiipun tuloa voidaan pitää huolestuttavana. Vesipiipun polton on todettu vaikuttavan keuhkotoimintoihin ja hengitysoireisiin yhtä paljon kuin syvällä sisäänhengityksellä tapahtuvan tupakoinnin (38). Se näyttää olevan yhteydessä keuhkosityövän, hengityssairauksien, alhaisen syntymäpainon ja hammassairauksien esiintymiseen (39). Yhteiskäytössä oleva suukappale voi levittää tartuntatauteja, kuten hepatiittia, helikobakteeria ja tuberkuloosia (40). Kansainvälisten tutkimusten perusteella vesipiippua polttavat käyttävät usein myös muita tupakkatuotteita, minkä johdosta vesipiipun käytön pitkäaikaisvaikutukset terveyteen tunnetaan heikommin sen pitkästä käyttöhistoriasta huolimatta (39). Koska vesipiippua poltetaan usein pitkiä aikoja kerrallaan, savua hengitetään moninkertaisia määriä tehdasvalmisteisiin savukkeisiin verrattuna; tunnin vesipiipun käyttö vastaa haitallisten aineiden pitoisuuksissa 4–20 savukkeen polttamista (41–43). Vesipiipun poltossa merkittävä terveydelle haitallinen tekijä on poltettava hiili, minkä takia tupakkakasvia sisältävät ja sisältämättömät seokset (yrttiseokset) eivät juuri eroa haitallisten aineiden pitoisuuksissa (44). Vesipiipun käyttöön liittyy mielikuva, että vesi toimisi tehokkaana haitallisten aineiden suodattajana (45). Vedellä on joidenkin aineiden, kuten nikotiinin ja karbonyyliin, kohdalla todettu pieni suodattava vaikutus (46, 47). Kokonaisuudessaan vesipiipun poltto näyttää kuitenkin olevan jopa savukkeiden polttamista haitallisempaa.

Vesipiippu saattaa joillekin nuorille olla ensimmäinen kokeiltu tupakkatuote, mikä voi madaltaa kynnystä muiden tupakkatuotteiden käyttöön (12). Riippuvuushaittojen ehkäisyn näkökulmasta huomionarvoista on, että mikäli vesipiipussa poltetaan nikotiinia sisältävää tuotetta, sen käyttö on osaltaan edesauttamassa ja synnyttämässä riippuvuuskäyttäytymistä ja sosiaalista altistumista tupakkatuotteille. Kokeilujen yleistyessä myös mahdolliset vesipiipun käyttöön liittyvät haitat voivat lisääntyä. Tämän seurauksena ilmiöstä voi tulla kansanterveydellinen ongelma myöhemmin. Uutena ilmiönä sähkösavukkeiden myötä markkinoille on tullut myös sähkövesipiippu, e-shisha, jota markkinoidaan esimerkiksi nuorille ja nuorille aikuisille suunnatuissa blogeissa. Sähkövesipiiput muistuttavat muodoltaan joko sähkösavukkeita tai perinteisiä itämaisia vesipiippuja. Niissä hiili on korvattu lämmityselementillä ja akulla, ja maku tulee esimerkiksi puuvillakudokseen uutetusta nesteestä. Koska tuotteiden toimintaperiaate ja käytetyt aineet ovat samankaltaisia kuin sähkösavukkeissa, niiden vaikutukset lienevät samansuuntaisia.

6.3 TUPAKKATUOTTEIDEN MYYNTI ALAIKÄISILLE JA ESILLÄPITOKIELTO

Nuorten terveystapatutkimuksessa on seurattu nuorten tekemiä tupakkaostoja eri hankintapaikoista todeten mm. myynti-ikärajan nostamisen 18 ikävuoteen vuonna 1995 vähentäneen nuorten tupakkaostoja kaupoista, kioskeista ja huoltoasemilta (kaupalliset lähteet). Toisaalta tähän liittyi kavereilta ja tuttavilta ostamisen lisääntyminen (48) sekä tupakan saanti kotiperäisistä tupakkalähteistä (esim. vanhemmat ja sisarukset) (49). Vuonna 2009 uudistetun tupakkalainsäädännön perusteella tupakan myynti luvanvaraistettiin tavoitteena nuorten tupakoinnin vähentäminen.

Tupakan myynnin luvanvaraistamisella ei näyttänyt Nuorten terveystapatutkimuksen vuoden 2011 kyselyn perusteella olleen mainittavaa vaikutusta päivittäin tupakoivien alaikäisten tupakkaostoihin vähittäismyyntiliikkeistä. Sen sijaan vuosien 2011 ja 2013 välillä alaikäisten tupakkaostot kaupoista, kioskeista ja huoltamoilta vähenivät merkittävästi. Vuosien 2013 ja 2015 välillä ostot pysyivät jokseenkin samalla tasolla. Vaikka alaikäisten ostot ovat vähentyneet, vuonna 2015 edelleen joka kymmenes päivittäin tupakoiva 14-vuotias ja hieman useampi 16-vuotias oli ostanut tupakkaa kaupasta ja suurin piirtein yhtä moni kioskista.

Nuorten tupakkaostojen vähentymiseen vuonna 2013 vaikutti todennäköisesti Päivittäistavarakauppa ry:n juuri ennen vuoden 2013 aineistonkeräystä annettu ohje ikärajojen aiempaa kattavammasta tarkastamisesta (50) sekä tupakkatuotteiden esilläpitokiello, joka edellyttää tuotteen pyytämistä erikseen myyjältä. Tällöin myös ikärajan tarkastaminen on luonnollinen toimenpide. Vuoden 2015 tulokset osoittavat kuitenkin, että valvonta edelleen pettää osassa kauppaliikkeitä ja kioskeja.

Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä kiellettiin 1.1.2012 alkaen. Nuorilta kysyttiin vuosina 2011–2015, olivatko he nähneet tupakkatuotteita esillä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla. Vähittäismyyntiliikkeissä käydessään tupakkatuotteita nähneiden osuus oli vuonna 2011 yli 80 % nuorista. Vuonna 2013 osuudet olivat laskeneet, mutta vuosien 2013 ja 2015 välinen lasku oli tätä selvästi merkittävämpi, esimerkiksi kaupoissa 65 %:sta 36 %:iin. Valviran ohjeiden mukaan myyjä saa esittää tupakkatuotteiden ostajalle tämän pyynnöstä myytävänä olevien tupakkatuotteiden pakkauskuvia esittävän painetun kuvaston ja luovuttaa myös tupakkatuotteista ja niiden hinnoista painetun luettelon. Esilläpitokieltosäännöksen vastaista on järjestää tupakkatuotteiden myynti niin, että myyjä avaa asiakkaan pyynnöstä tupakkatuotteita tai niiden tavaramerkkejä sisältävän säilytyspaikan tai myyntilaitteen antaen asiakkaalle mahdollisuuden itse tarkastella tuotteita ja valita tuotteen näiden joukosta. Jälkimmäinen sääntö merkitsee sitä, että myöskään jonossa seuraavana oleva alaikäinen ei näe tupakkatuotevalikoimaa. On todennäköistä, että tupakan säilytys- ja myyntilaitteet ovat viime vuosina kehittyneet ja että esimerkiksi käsin avattavia ja kaikille asiakkaille näkyviä tupakkatuotteet paljastavia vitriinejä on enää vähän. Myös kiellon viranomaisvalvonta on voinut tehostua.

Kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä tupakkatuotteita oli nähty enemmän kuin vanhemmissa. Tämä saattaa selittyä sillä, että nuorimmat ikäryhmät tulkitsevat tupakkatuotteen olleen esillä myös silloin kun myyjä on sen antanut edellä olevalle asiakkaalle. Tämäntyyppinen virhe on epätodennäköinen 18-vuotiailla, joista vain viidennes ilmoitti nähneensä tupakkatuotteita esillä. Tämä luku oli selvästi pienempi kuin kaikilla 12–16-vuotiailla ja heijastaneekin todellista tilannetta paremmin. Vaikka kysymyksessä pyrittiin rajaamaan pois muut kuin kodin, koulun tai työpaikan lähellä olevat paikat, osa havainnoista voi liittyä Ruotsiin tai Viroon suuntautuvaan laivamatkailuun, jossa esilläpitokielloa ei sovelleta. Kuitenkin tulokset myös 18-vuotiaiden ikäryhmässä viittaavat tarpeeseen selvittää, missä määrin esilläpitokielloa aidosti rikotaan. On myös mahdollista, että osa nuorista mieltää esilläpitokiellon piiriin kuulumattomat tupakan vastikkeet ja jäljitelmät tupakkatuotteiksi kysymykseen vastatessaan. Esimerkiksi nikotiinittomat sähkösavukkeet ovat joissakin myymälöissä näyttävästi esillä kassojen yhteydessä.

6.4 TUPAKKAMAINONTA

Tupakkamainonta on ollut Suomessa kiellettyä vuodesta 1978 alkaen. Nuorten terveystapatutkimuksessa on kysytty tupakkamainonnan kohdistumisesta nuoriin ensimmäisen kerran jo vuonna 1989. Nuorilta kysyttiin, ovatko he nähneet Suomessa tupakkamainoksia televisiossa, aikakauslehdissä, sanomalehdissä tai joskin muualla viime kuukauden aikana. Yli puolet nuorista ilmoitti tuolloin nähneensä tupakkamainoksia Suomessa (55). Vuonna 2015 vain 6 % oli nähnyt tupakkamainoksia. Vuoden 2011 jälkeen tilanne on pysynyt

mainoksen nähneiden osuuden suhteen samana, mutta televisiossa tupakkamainosten havaitseminen on selvästi vähentynyt vuosien 2011, 2013 ja 2015 aikana: 50 %, 41 % ja 33 %. Tämä viittaa sekä tupakoinnin näkymiseen vähemmän ulkomaisissa filmeissä ja ohjelmissa että ulkomaisten lähetysten mainonnan vähene-miseen. Selvimmin vuosien 2011 ja 2015 välillä lisääntyi internetissä mainoksen nähneiden osuus.

Myös sähkösavukkeiden ja -vesipiippujen mainonta ja markkinointi kuuluu tupakkalain mainontakiellon piiriin, mutta kieltoa rikotaan toistuvasti. Osa tuotteita myyvistä yhtiöistä kiertää Suomen mainontakieltoa sijoittamalla ulkomaille, vaikka myynnin ja mainonnan kohde on Suomessa. Markkinoinnissa hyödynnetään internetiä, erityisesti sosiaalista mediaa ja blogeja, jotka ovat nuorten ja nuorten aikuisten suosiossa. Tuotteiden myyntiä edistetään usein erilaisilla arvunnoilla ja edullisilla kotiin tilattavilla aloituspakkauksilla. Vuoden 2015 kyselyssä sähkösavukemainoksia oli nähnyt noin joka viidestoista 12–18-vuotias nuori. Yleisimmin sähkösavukemainontaa oli havaittu juuri internetissä. Vanhempien tietoisuus siitä, miten nuori viettää aikaansa internetissä, on siksi tärkeää myös nuorten sähkösavukekokeilujen ja -käytön ehkäisyssä. Nuorten havaintoihin perustuva perinteisten tupakkatuotteiden lisääntynyt mainonta internetissä on lisäksi ilmiö, jota on syytä seurata.

6.5 VANHEMPIEN TUPAKOINTI JA KOTIEN TUPAKOINTISÄÄNNÖT

Tupakointi periytyy sukupolvelta toiselle. Isän tai äidin tupakoidessa lapsen riski aloittaa tupakointi kasvaa merkittävästi (56, 57). Sukupolvelta toiselle periytyminen ei rajoitu pelkästään vanhempiin vaan myös iso-vanhempien tupakointi lisää lapsen tupakoinnin todennäköisyyttä (58). Yhä suurempi osa lapsista ilmoittaa, että vanhemmat eivät ole tupakoineet heidän elinaikanaan; samalla tupakoivien vanhempien osuus on pienentynyt. Tänä päivänä lapset ja nuoret saavat yhä vähemmän tupakointimallia kotona verrattuna tilanteeseen muutamia vuosia aikaisemmin ja etenkin aikaisempiin vuosikymmeneihin. Tämä saattaa olla yksi selittäviä tekijöitä nuorten tupakoinnin vähenemisessä.

Kodin tupakkapolitiikkaa mitattiin kahdella kysymyksellä: tupakoinnin salliminen kotona ja salliminen perheen autossa. Kodin tupakkapolitiikka vaikuttaa sekä lapsen altistumiseen tupakansavulle että toimii tupakka-asenteita muokkaavana normina ja mallioppimisen välineenä. Kodin tupakkapolitiikan merkitystä ei tulekaan aliarvioida nuorten tupakoinnin ehkäisyssä. Autossa tupakointi oli kielletty 88 %:ssa nuorten perheistä ja verrattuna vuoteen 2009, tilanne oli hieman parantunut. Vain 2 % ilmoitti, että autossa saa vapaasti tupakoida. Valtaosassa koteja ei myöskään saanut tupakoida (60 %), mutta tämä osuus ei ollut juurikaan muuttunut kuluneen kymmenen vuoden aikana. Ne 14 %, jotka ilmoittivat, etteivät osaa sanoa, ovat todennäköisesti niitä, joiden lähipiirissä ei ole tupakoitsijoita ja jotka eivät siten ole koskaan joutuneet miettimään, onko tupakointi kotona sallittua vai ei.

Vuonna 2015 joka viidennessä kodissa sai polttaa joissakin paikoissa tai joskus. Vapaasti sai polttaa 4 %:ssa koteja. Myöskään nämä osuudet eivät juuri olleet muuttuneet kymmenen vuoden aikana. Osa kysymykseen sisältyvistä tupakointipaikoista voi nuorten käsityksessä tarkoittaa parveketta, jossa tapahtuvasta tupakoinnista on runsaasti keskusteltu viime aikoina. Vaikka tupakansavu ei välttämättä kulkeutuisikaan parvekkeelta sisälle omaan kotiin tai naapureihin, toimii parveketupakointi lapselle mallioppimisen välineenä. Sisätiloissa tupakointi taas altistaa myös itse tupakansavun haitta-aineille.

6.6 ALKOHOLINKÄYTTÖ VÄHENTYNYT, RAITTIUS YLEISTYNYT

Raittiuden lisääntyminen sekä alkoholinkäytön ja humalajuomisen väheneminen alkoi jo vuosituhaten vaihteen jälkeen ja trendi jatkui edelleen vuosien 2013 ja 2015 välillä. Tilanne on huomattavasti parantunut vuosituhaten vaihteen ja 90-luvun alkoholinkäytön lisääntymisen jälkeen. Raittiiden 12–16-vuotiaiden nuorten osuus onkin nyt suurin sitten Nuorten terveystutkimuksen alun vuonna 1977. Vuoteen 2015 asti ulottuvia tuloksia ei ole muista tutkimuksista vielä saatavissa, mutta alkoholin käytön väheneminen näkyy myös vuoden 2013 Kouluterveyskyselyssä (2), vuoden 2011 ESPAD-tutkimuksessa (3) ja WHO-koululaistutkimuksessa vuodelta 2014 (JY/terveystieteiden laitos, julkaisemattomia tuloksia). Kouluterveyskyselyssä nuorten alkoholinkäyttö oli kuitenkin vähentynyt varsin maltillisesti (2). Joskus elinaikanaan humalassa olleiden 15–16-vuotiaiden nuorten osuudet olivat ESPAD-tutkimuksessa niin ikään laskeneet, säännöllinen humalajuominen ei niinkään (3). WHO-koululaistutkimuksessa 9-luokkalaisten yli 10 kertaa humalassa olleiden osuus on lähes puolittunut (JY/terveystieteiden laitos, julkaisemattomia tuloksia). Myös kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu laskua nuorten alkoholinkäytössä (4–6, 8–9).

Tutkiessaan Nuorten terveystapatutkimuksen eri syntymäkohorttien juomistapoja vuoteen 2013 asti Lintonen ym. (59) totesivat alkoholinkäytön aloitusiän myöhentyneen, mutta 18-vuotiaiden eli täysikäisten alkoholinkäytön pysyneen suurin piirtein samalla tasolla. Samansuuntaiseen johtopäätökseen ovat päätyneet myös Raitasalo ja Simonen (60): alaikäisten juomisen väheneminen ei näytä ennustavan samansuuntaista kehitystä täysi-ikäisyyden saavuttaneiden 18-vuotiaiden kohdalla, vaan heidän juomisensa näyttää ennemminkin lisääntyneen ja humalajuomisen yleistyneen. Erot 16- ja 18-vuotiaiden välillä alkoholin käytössä tai humalajuomisessa ovat huomattavat myös vuoden 2015 tulosten valossa. Kuitenkin nyt myös 18-vuotiaiden poikien humalajuominen sekä säännöllinen alkoholin käyttö näyttää vähentyneen vuosien 2011–2015 välillä. Vastaavan ikäisten tyttöjen osalta sen sijaan näyttää siltä, että alkoholin käytön laskeva suunta olisi tässä ikäryhmässä tasaantumassa. Varmuus saadaan kuitenkin vasta 2017 kyselyssä, jolloin käytettävissä on pidempi aikasarja. Alkoholin käyttö ja humalajuominen onkin täysi-ikäisten tyttöjen ja poikien osalta nyt samalla tasolla. Uutena ilmiönä voidaan pitää myös viikoittaisen alkoholin käytön voimakasta vähenemistä vuoden 2011 jälkeen 16–18-vuotiailla. Kun myös yli yhdeksän savuketta päivässä polttavien osuus on samana aikana laskenut, saattaa kyseessä olla tämän ikäryhmän ostovoiman väheneminen, ei välttämättä harjittu alkoholin käytön vähentäminen terveystai raittiuserusteiden.

Mitään yksiselitteistä syytä nuorten alkoholinkielteisyyden lisääntymiseen ei ole mahdollista kuitenkaan esittää ja syitä tunnetaan ylipäänsä vielä huonosti. Näyttää kuitenkin siltä, että mm. nuorisokulttuurin arvonmuutokset, joissa humalajuomista ei enää arvosteta samalla tavalla kuin aikaisemmin sekä nuorten muuttuneet vapaa-ajan viettotavat voivat olla näiden muutosten taustalla (60). Kansanterveyden kannalta etenkin alaikäisten nuorten alkoholin käytön muutokset ovat erittäin myönteisiä. Vaikka myös täysi-ikäisten kohdalla on pieniä viitteitä alkoholin käytön vähenemisestä, muutoksen mahdollisesta pysyvyydestä ei voi vielä sanoa mitään varmaa.

Laki alkoholimainonnan rajoittamisesta (61) astui voimaan 1.1.2015. Lain keskeisenä lähtökohtana on ollut alkoholimainonnan rajoittaminen etenkin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan mainonnan osalta. Laki kieltää mietojen alkoholijuomien mainonnan yleisillä paikoilla, kuten bussipysäkeillä ja mainostauluissa. Televisiossa ja radiossa mietoja alkoholijuomia saa mainostaa vasta iltakymmenen jälkeen ja mainonnan jakaminen sosiaalisessa mediassa on kielletty.

Vuoden 2015 tuloksissa on tapahtunut myönteistä kehitystä alkoholimainonnan havaitsemisen suhteen verrattuna vuoteen 2013, jolloin laki ei ollut voimassa. Vuonna 2013 73 % nuorista ilmoitti nähneensä alkoholimainoksia, mutta vuonna 2015 mainontaa havainneiden osuus oli laskenut 66 %:iin. Tv-mainonnan osalta

laskua oli 16 prosenttia, aikakauslehtien osalta 15 % ja sanomalehtien osalta 10 prosenttia. Internetissä mainontaa oli havainnut 40 % vuonna 2015. Näyttää siis siltä, että lakimuutoksella olisi jo näin lyhyellä aikavälillä saavutettu tavoitteen suuntaisia tuloksia. Kansainvälisiin pitkittäis- ja poikittaistutkimuksiin perustuva tutkimusnäyttö on osoittanut, että alkoholimainonnan sijoittelua ja sisältöä on perusteltua rajoittaa lailla (53).

Vain harva nuori on kyselyn mukaan tilannut alkoholia internetin kautta. Käytännössä siihen tarvitaan luottokortti. Alkoholimainonnan ohella alkoholin saatavuus ja hinta nousevat keskeisiksi tekijöiksi alkoholin käytön ja alkoholihaittojen vähentämisessä. Alkoholin saatavuuden suhteen ilmassa on ollut positiivisia merkkejä, sillä kansallinen alkoholiohjelma (22) on lähivuosina pureutunut juuri alkoholin myymiseen, välittämiseen ja anniskeluun alaikäisille, ja nuoret itsekin ovat kokeneet alkoholijuomien saatavuuden vaikeutuneen (54). Veropoliittiset ratkaisut etenkin nuorten suosimien mietojen alkoholijuomien osalta ovat niin ikään perusteltuja. Alkoholin hinta vaikuttaa keskeisesti kulutukseen ja sitä kautta koettuihin alkoholihaittoihin. Nuorten kokemat alkoholihaitat ovatkin vahvasti yhteydessä humalajuomiseen ja voimakkaaseen humalatilaan (62).

6.7 ILOKAASUN PÄIHDEKÄYTTÖ JA ENERGIANUUSKAN KÄYTTÖ

Nuorten terveystapatutkimuksessa kysyttiin nyt ensimmäistä kertaa energianuuskan kokeilusta ja ilokaasun käytöstä päihteenä ja sen hankinnasta. Nuorista puolet ei tiennyt, mitä energianuuska on, ja valtaosa oli kokeillut sitä kerran tai pari. Kokeilut ja käyttö olivat yleisempiä pojilla. Energianuuskaa kokeilemalla lapset voivat oppia samalla oikean nuuskan käyttötavan. Vaikka sen myyntiä ei voida kieltää tai rajoittaa tupakkalain perusteella, eikä sen ostamiselle ei ole ikärajaa, jotkut kauppiat ovat asettaneet ikärajoja vapaaehtoisesti julkisen keskustelun seurauksena (63).

Ilokaasun käyttö Global Drug Survey'n (25) mukaan oli vuoden 2013 lopulla 17 eri maassa 6,3 %, vaihtelua jopa Euroopan maiden välillä oli paljon (0–26 %:iin) (64). Suomessa ilokaasun päihdekäyttö nuorten keskuudessa on marginaalista, ja valtaosa sitä käyttäneistä on kokeillut kerran tai pari. Fimean ja Tukesin ripeä puuttuminen ilokaasun päihdekäyttöön (23) on varmasti osaltaan ennaltaehkäissyt sen leviämistä laajemmaksi ilmiöksi.

Nuoret olivat hankkineet ilokaasua päihdekäyttöön lähinnä kavereiltaan. Ilokaasua oli myös kokeiltu ulkomailla. Yksittäiset vastaajat olivat hankkineet sitä myös internetistä, kaupasta ja katukaupasta. Ilokaasun hankinta kaupallisista lähteistä päihdekäyttöön on Suomessa vaikeaa Tukesin tehostettua ilokaasuyrittäjien valvontaa (23).

6.8 TULOSTEN LUOTETTAVUUS

Aikasarjojen tulkinnaissa olennaisinta on muutoksen mittaamisessa käytettyjen menetelmien vertailukelpoisuus yli ajan. Nuorten terveystapatutkimuksessa tutkimusvuosien välinen vertailtavuus on pyritty varmistamaan käyttämällä kyselyissä samoja kysymyksiä, valitsemalla otokset samalla periaatteella, säilyttäen kronologinen ikä mahdollisimman samana sekä tekemällä kyselyt samalla menetelmällä samaan aikaan vuodesta.

Vastausaktiivisuus systemaattinen lasku 2000-luvulla on ollut etenkin vanhemmilla pojilla seikka, joka saattaa vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen sekä muutostrendien tulkintaan. Vastausaktiivisuuden lasku on noussut meillä postikyselyjen yleiseksi ongelmaksi 2000-luvulla useiden muiden länsimaiden tapaan. Kouluissa toteutettavissa kyselyissä (esim. Kouluterveyskysely) on saavutettu parempi taso. Nuorten terveystapatutkimuksessa vastausaktiivisuutta on pyritty nostamaan. Vuoden 2015 kyselylomake lyhennettiin kahdeksaan sivuun entisen 12 sivun sijaan, jolloin vastausprosentti hieman nousi. Lyhyt lomake saattaa siis olla vetovoimaisempi nuorten silmissä. Vuodesta 2007 lähtien vastaamista on yritetty helpottaa antamalla mahdollisuus vastata myös internetin kautta perinteisen paperilomakkeen lisäksi. Internetvastaaminen ei ole kuitenkaan saavuttanut suurta suosiota, sillä noin puolet vastaajista on käyttänyt edelleen paperilomaketta. Vuonna 2015 paperilomakkeella vastasi jopa 60 %. Nykyisin useat nuoret käyttävät internetiä kännykässä, minkä kautta pitkään kyselyyn vastaaminen on työlästä tai ei onnistu. Vuoden 2011 kyselyssä verrattiin internetin kautta vastanneita paperilomakkeella vastanneisiin ja todettiin internetvastaajien muistuttavan tupakoinnin ja alkoholin käytön suhteen perinteisten kyselyjen katoa (enemmän tupakoivia ja alkoholia käyttäviä) (65). Internetvastaaminen saattaa siis jopa parantaa tulosten yleistettävyyttä.

Katoa selvitettiin tässä kyselyssä epäsuorasti vertaamalla neljään eri postituskerrokseen vastanneita keskenään olettaen myöhemmin vastanneiden muistuttavan katoa enemmän kuin varhain vastanneet. Kadon valikoituminen iän ja sukupuolen osalta nähtiin jo vastausprosentissa. Kuitenkin eri postituskerroilla vastanneiden erot olivat pienehköjä, esimerkiksi tyttöjä oli 1. postituskerralla 60 % ja neljännellä 55 % vastaajista. Vastaavasti 18-vuotiaita poikia oli vastaavasti 7 % ja 12 % ja 18-vuotiaita tyttöjä 14 % ja 13 %. Lisäpostitukset nostivat siis vain vähän poikien vastausaktiivisuutta. Kun neljää postituskertaa verrattiin tupakoinnin ja alkoholinkäytön suhteen, todettiin oletusten suuntaisia tilastollisesti merkitseviä eroja: myöhemmin vastanneissa oli hieman enemmän tupakkaa kokeilleita (31 %, 33 %, 38 %, 35 %) ja nykyisin nuuskaavia (3,9 %, 4,7 %, 6,4 %, 5,2 %), vähemmän raittiita (59 %, 56 %, 50 %, 54 %) ja enemmän alkoholia viikoittain (5,4 %, 6,5 %, 9,0 %, 7,0 %) ja kuukausittain juovia (21 %, 23 %, 29 %, 26 %), mutta humalajuomisen ja päivittäisen tupakoinnin suhteen postituskerrat eivät eronneet. Onkin mahdollista, että kun vastausprosentti tulee riittävän alas, kato ei valikoidukaan enää samalla tavalla kuin vain 10–30 % jättäessä vastaamatta.

Neljännän postituskerroksen 2-sivuisen lomakkeeseen vastanneita verrattiin varsinaiseen lomakkeeseen vastanneisiin tupakointi- ja alkoholimuuttujien osalta (ks. liite), sillä myös tähän lomakkeeseen vastanneiden oletettiin heijastavan katoa. Näihin lomakkeisiin vastanneiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja.

WHO-koululaistutkimuksen vuoden 2014 (Jyväskylän yo/terveystieteiden laitos, julkaisemattomia tuloksia) päivittäistä tupakointia kuvaavat luvut ovat melko hyvin vertailukelpoisia päivittäisen tupakoinnin osalta Nuorten terveystapatutkimuksen kanssa mutta eroavat ikäryhmien osalta. WHO-tutkimuksen 5-luokkalaisista (11-vuotiaat) tupakoi pojista 0,2 % ja tytöistä 0 %, Nuorten terveystapatutkimuksessa (NTTT) 12-vuotiaista tupakoi 0 %. WHO-tutkimuksen 7-luokkalaisista (13-vuotiaat) tupakoi pojista 3,0 %, NTTT:ssa 12- ja 14-vuotiaiden keskiarvo on 1 %. Tyttöillä vastaavasti 13-vuotiaista tupakoi 1,7 %, NTTT:ssa keskiarvoksi saadaan 1,5 %. WHO-koululaistutkimuksen 15-vuotiaista pojista tupakoi 9,6 % ja NTTT:ssa 14- ja 16-vuotiaiden keskiarvo on 6,5 %. Vastaavasti 15-vuotiaista tytöistä poltti 6,9 % ja NTTT:ssä 14- ja 16-vuotiaiden keskiarvo on 7 %. Nuorten terveystapatutkimuksen ja WHO-koululaistutkimuksen tupakointiluvut ovat siis hyvin lähellä toisiaan mutta saattaa olla, että NTTT:ssa poikien tupakointiluvut ovat hieman alakantissa.

Tätä raporttia kirjoitettaessa ei ole käytössä muita vuoteen 2015 ulottuvia kyselyjä, mutta vuoteen 2014 ulottuva WHO-koululaistutkimus ja vuoteen 2013 ulottuva Kouluterveyskysely ovat antaneet yhdenmukaisia tuloksia Nuorten terveystapatutkimuksen kanssa trendien suunnasta. Kun vastausprosentti vielä nousi, voidaan tupakoinnin ja alkoholin käytön laskevaa trendiä pitää entistä luotettavampana. Yhteenvetona voidaan todeta, että tässä raportissa esitetyt muutostrendit antavat luotettavan kuvan muutoksesta vuosien 2013 ja

2015 välillä. On kuitenkin mahdollista, että kyselyn antamat tupakoivien ja alkoholia käyttävien osuudet ovat matalammat kuin todelliset osuudet.

7 PÄATELMÄT

Tässä raportissa esitettyjen tulosten perusteella voidaan päätelminä todeta seuraavaa:

- 12-vuotiaat elävät vielä lapsuutta eivätkä päihteet kuulu tämän ikäisten arkipäivään. Tässä ikäryhmässä päihteiden käyttö on pysynyt harvinaisena, ja tupakkatuotteiden ja alkoholin kokeilut ovat matalalla tasolla ja edelleen vähentyneet.
- Sekä päivittäinen savukkeiden polttaminen että tupakointikokeilut vähenivät vuosien 2013–2015 välillä. Jo vuosituhannen alusta alkanut vähenemistrendi jatkui. Käytännössä tulos myös tarkoittaa sitä, että tupakoinnin kokeiluikä ja säännöllisen tupakoinnin alkamisikä ovat siirtyneet myöhemmäksi. Valtioneuvoston asettaman Terveys 2015 -kansanterveysohjelman tavoite – 16–18-vuotiaista tupakoi alle 15 % – on saavutettu. Tytöistä tupakoi 13 % ja pojista 14 %. Ohjelmaa asetettaessa vuonna 2001 tupakoi 16–18-vuotiaista päivittäin vielä 31 % sekä tytöistä että pojista. Voidaankin katsoa, että Suomen tupakkapolitiikka on ollut onnistunutta nuorten tupakoinnin vähentämisessä.
- Nuuskan kokeilu ja käyttö lisääntyivät viimeisen kahden vuoden aikana. Uutena ilmiönä nähtiin 18-vuotiaiden poikien keskuudessa vain nuuskaa, mutta ei savukkeita, päivittäin käyttävien osuuden voimakas nousu 0,9 %:sta 4,4 %:iin. Tämä tarkoittaa, että tuotetta täytyy olla helposti saatavilla, jotta sitä voisi päivittäin käyttää. Valtaosa nuorista oli hankkinut nuuskan kavereiltaan. Tämä tarkoittanee, että mitä ilmeisimmin nuuskamarkkinoilla on selkeät välityskanavat ja välittäjät Suomessa. Vaikka nuuskan myynti on ollut Suomessa kiellettyä vuodesta 1995 alkaen, nuuskaa tulee rajan yli Ruotsista nuorten saataville jatkuvasti ja liian helposti. Tupakkalaissa mainittu kiello suussa käytettävän tupakan maahan tuonnin rajoittamisesta omaan käyttöön ja annetut ohjeet sallituista määristä ovat tärkeitä, mutta asetettu raja on liian korkea. Keskeistä on myös informoida nuoria nuuskaan liittyvistä terveyshaitoista sekä sen aiheuttamasta riippuvuudesta. Nuuska aiheuttaa erittäin voimakkaan riippuvuuden ja perusteluja nuuskan käytölle esimerkiksi tupakoinnin lopettamisen tukena tai ”terveellisempänä vaihtoehtona” ei ole. Terveystuonon ammattilaisten rooli on myös merkityksellinen nuorten nuuskan käytön ehkäisy- ja vieroitustyössä.
- Nuuskan käytön lisääntyminen asettaa myös Terveys 2015 -kansanterveysohjelman tavoitteen saavuttamisen 16–18-vuotiaiden tupakoinnin osalta uuteen valoon. Jos katsotaan tupakkatuotteiden kokonaiskäyttöä, jossa mukana ovat savukkeet ja nuuska, päivittäin tupakkatuotteita käyttävien poikien osuus nousee 18 %:iin ja tyttöjenkin 14 %:iin.
- Nuorten tietoisuus siitä, mitä sähkösavukkeet ovat, on kasvanut reippaasti vuoden 2013 jälkeen. Jopa valtaosa 12-vuotiaista tietää sähkösavukkeet. Sähkösavukekokeilut ovat lisääntyneet selvästi, mutta päivittäinen käyttö koskee pääasiassa 18-vuotiaita poikia, joista tuotteita käytti päivittäin 3,5 %. Noin puolet sähkösavukkeita käyttäneistä ja kokeilleista käytti nikotiinipitoisia nesteitä, mikä tarkoittaa sitä, että tuotteet voivat aiheuttaa samanlaisen nikotiiniriippuvuuden kuin tavanomaiset savukkeet ja nuuska. Sähkösavukkeita markkinoidaan tupakoinnin lopettamisen apuvälineeksi. Nuorilla kuitenkin kokeilun ja käytön syistä tärkeimmäksi nousi kokeilunhalu ja vain harva oli käyttänyt tuotetta tupakoinnin lopettamisen apuvälineenä. Tupakoinnin lopettamista koskeva markkinointi saattaa siis johtaa nuorten osalta päinvastaiseen tulokseen ja nikotiiniriippuvaisten määrän nousuun. Kaiken kaikkiaan tulokset kokeilujen yleisyydestä sekä nikotiinipitoisten nesteiden käytöstä antavat voimakkaat perusteet sille, että sähkösavukkeet tulisi saattaa lainsäädännössä ikärajasäätelyn ja -valvonnan piiriin. Tällä hetkellä sähkösavukelaitteissa käytettävä neste on tupakkalaissa tarkoitettua tupakan vastiketta, minkä johdosta se ei ole lainsäädännön näkökulmasta tupakkatuote eikä kuulu ikärajavälön piiriin.
- Vesipiipun kokeilut ovat melko yleisiä nuorilla mutta säännöllinen käyttö toistaiseksi vähäistä. Tilanne on pysynyt samana vuodesta 2011, jolloin käyttöä ensimmäisen kerran kysyttiin. Noin puolet polttaa

vesipiipussa nikotiinia sisältäviä maustettuja tupakkaseoksia. Riippuvuushaittojen ehkäisyn näkökulmasta huomionarvoista on, että mikäli vesipiipussa poltetaan nikotiinia sisältävää tuotetta, sen käyttö on osaltaan edesauttamassa ja synnyttämässä nikotiiniriippuvuutta. Vesipiipun – kuten myös sähkösavukkeiden – käytön kehitystä nuorison keskuudessa on jatkossa syytä tarkoin seurata.

- Vuosien 2011–2015 välillä alaikäisten tupakkaostot kaupoista, kioskeista ja huoltamoilta vähenivät. Vuosien 2013 ja 2015 välillä ei olennaista muutosta enää tapahtunut. Edelleen lähes joka kymmenes 14-vuotias ja hieman useampi 16-vuotias päivittäin tupakoiva oli saanut ostetuksi tupakkaa kaupoista ja kioskeista. Vuosien 2011 ja 2013 väliseen myönteiseen muutokseen vaikutti kaksi seikkaa. Tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito tupakkatuotteiden vähittäismyynnissä kiellettiin 1.1.2012 alkaen ja päivittäistavarakauppa ry:n antoi juuri ennen vuoden 2013 aineistonkeräystä ohjeet ikärajojen aiempaa kattavamman tarkastamisesta. Esilläpitokiello näyttää erityisesti tehostuneen vasta vuosien 2013 ja 2015 välillä, jolloin tupakkatuotteita nähneiden osuudet olivat pudonneet lisää. Tämä viittaa siihen, että vähittäismyyntiliikkeissä tupakkatuotteiden suojaaminen katseilta on parantunut. Myös viranomaisten perusteelliset ohjeet ja tarkempi valvonta ovat todennäköisesti tehostaneet esilläpitokiellon noudattamista. Lisäksi täytyy muistaa, että tupakanmyynti luvanvaraistettiin, jolloin luvan voi myös menettää, jos lakia ei noudateta. Edelleen on kuitenkin syytä tehostaa myyntikiellon valvontaa.
- Yhä useampi nuori kasvaa perheessä, jossa vanhemmat eivät ole heidän elinaikanaan tupakoineet ja jossa tupakointi kotona ja perheen autossa on kokonaan kiellettyä. Tämä tarkoittaa, että sekä fyysinen altistuminen tupakansavulle että sosiaalinen altistuminen tupakoinnille on vähentynyt. Tämä on todennäköisesti ollut yksi tekijä nuorten tupakoinnin vähenemisen taustalla. Kodin tupakointisääntöjen ja vanhempien tupakoinnin merkitystä ei tulekaan aliarvioida. Noin joka viidennessä kodissa sai edelleen polttaa joko jossakin paikassa tai joskus. Olisi harkittava, voiko parveketupakoinnin kieltäminen vaikuttaa positiivisesti myös kotien tupakoinnin vähenemiseen.
- Nykyinen tilanne tupakkamainonnan havaitsemisen osalta on mainontakiellon ansiosta pääsääntöisesti hyvä. Vuonna 2015 vain 8 % nuorista oli nähnyt tupakkamainoksia, näistä valtaosa televisiossa. Uutena ilmiönä näkyi tupakkamainonta myös internetissä. Vuoden 2015 kyselyssä sähkösavukemainoksia oli nähnyt noin joka kymmenes 12–18-vuotias nuori. Yleisimmin sähkösavukemainontaa oli havaittu juuri Facebookissa ja muualla internetissä. Myös sähkösavukkeiden ja -vesipiippujen mainonta ja markkinointi kuuluu tupakkalain mainontakiellon piiriin, mutta kielloa rikotaan toistuvasti.
- Alkoholin käytön kehitys on ollut koko 2000-luvun myönteistä alle 18-vuotiailla. Raittius on yleistynyt, alkoholin säännöllinen käyttö ja humalajuominen ovat vähentyneet. Vuoden 2015 tulosten valossa näyttää siltä, että myös 18-vuotiaiden alkoholin käytössä olisi tapahtumassa myönteistä kehitystä, varsinkin pojilla. Meneillään olevaa kehitystä tulisikin nyt tukea kaikin keinoin yhteiskunnan kaikilla tasoilla. Raittiuteen liittyviä ajattelu- ja puhetapoja tulisi vahvistaa eri toimijoiden yhteistyöllä ja pyrkiä muuttamaan juhlakulttuuria vähemmän alkoholikeskeiseksi. Nuorten rajalliset käyttövarat huomioiden, veropoliittiset ratkaisut ovat myös avainasemassa nuorten alkoholijuomien kulutuksen vähentämisessä.
- Alkoholin mainontaa rajoittava lakiuudistus tuli voimaan 1.1.2015. Alkoholimainosten havaitsemisessa on tapahtunut laskua vuosien 2013 ja 2015 välillä. Näyttää siis siltä, että lakimuutoksella olisi jo näin lyhyellä aikavälillä saavutettu oikeansuuntaisia tuloksia. Yleisimmin mainontaa oli havaittu internetissä, 40 %, ja televisiossa, 44 %, joten nämä kanavat ovat keskeisimpiä pyrittäessä vähentämään altistusta alkoholimainonnalle.
- Ilokaasun käyttö päihteenä on hyvin harvinaista suomalaisten nuorten keskuudessa. Tukesin ja Fimean ripeä puuttuminen ilokaasun hankintaan on saattanut estää sen leviämisen laajempaan päihdekäyttöön.

KIITOKSET

Sosiaali- ja terveysministeriö on rahoittanut Nuorten terveystapatutkimuksen 2015 kyselyn keräyksen tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 27 §:n ja raittiustyölain 10 §:n mukaisesta määrärahasta. Tutkimus on toteutettu Tampereen yliopiston terveystieteiden yksikössä. Kiitämme kaikkia tutkimukseen osallistuneita nuoria siitä, että he antoivat arvokasta aikaansa lomakkeen täyttämiseen ja siten edistivät pieneltä osin oman ikäryhmänsä terveyttä ja hyvinvointia. Kiitämme myös TtM-harjoittelijaamme Saara Rusko-Paldaniusta raportin pohjatyöstä harjoittelun aikana.

SUMMARY

Kinnunen JM, Pere L, Lindfors P, Ollila H, Rimpelä A. The Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015. Adolescent smoking, alcohol and substance use in 1977–2015.

Health and health behaviours in the adolescent population aged 12 to 18 years have been monitored via the nationwide Adolescent Health and Lifestyle Survey, a mail and electronic survey conducted biennially since 1977 with comparable methods. This report focuses on the use of tobacco products, tobacco purchases, and whether youth had observed tobacco products exposed in shops, kiosks and service stations and whether they had observed tobacco advertisements. Moreover, use of alcohol, observation of alcohol advertisements, use of energy snus, and abuse of nitrous oxide have been investigated. The latest survey was conducted in the spring of 2015, to which a total of 7 412 adolescents responded (45 %).

The key results of the survey are:

- The decreasing trend in tobacco experimenting and daily smoking continued over the past two years. Of 14-year-olds, every fifth had tried smoking. The target set by the Government in the public health programme Health 2015 “*less than 15% of 16- to 18-year-olds smokes daily*” has now been achieved (age-adjusted proportions: boys 14% and girls 13%).
- Experimenting with snus was common among 18-year-old boys (47%) and girls (26%) and it had increased over the past two years. Of 16 year-old boys, 2.3% and of 18 year-old boys 4.4% used daily only snus, but did not smoke cigarettes at all. These proportions were higher than in 2013 (0.4% and 0.9% respectively). When use of snus was taken into account, the age-adjusted proportions of those who use tobacco products daily were 18% among 16- to 18 year-old boys and 14% among girls.
- 12 year-olds are still children and substance use or tobacco use is not, yet, part of their everyday life. Use of tobacco products and alcohol were rare in this age group.
- Besides older age groups, also majority of 12 year-olds knew what electronic cigarettes are. Experiments with electronic cigarettes had increased over the past two years. Daily use of electronic cigarettes applies mainly to 18 year-olds (3.5% of boys and 0.6% of girls). Approximately half of those who had used electronic cigarettes used liquid containing nicotine. Electronic cigarettes were mainly obtained from friends. Electronic cigarette advertisements were observed by 7% of adolescents, mainly in the internet. Only 12% to 13% reported that the reason for the use of electronic cigarettes was stopping smoking. Mainly adolescents wanted to try a new product of follow the model given by friends.
- Between 2011 and 2015, tobacco purchases of under-aged adolescents from commercial sources diminished while no significant change was seen between 2013 and 2015. Of 14-year-olds, 10% had bought

cigarettes from shops and 10% from kiosks. The corresponding proportions for 16-year-olds were 15% and 12 %.

- The proportions of those who had seen tobacco products exposed in shops, kiosks and service stations decreased from 2013 to 2015. The proportions for all three were approximately one third in 2015 and two thirds in 2013. The Tobacco Act prohibited exposition of tobacco products in retail shops since 2012 and this may have decreased also tobacco purchases of under-aged youth.
- An increasing proportion of adolescents grow up in homes where their parents have not smoked during their lifetime (56% of fathers and 70% of mothers). Of adolescents, 21% reported that father was a current smoker and 14% that mother smoked currently. Smoking rules at home had changed only little since 2005. Still, in every fifth home, smoking was allowed in certain places or sometimes. Additionally, allowing smoking in family's car has not changed since 2009. Of adolescents, 88% reported that smoking is not allowed in their family's car.
- Alcohol abstinence had increased since the beginning of the 2000's, and this trend continued still after 2013. Monthly alcohol use has decreased in all groups except in 18 year-old girls. Weekly alcohol use has decreased since 2009, and this trend continued still over the two years. The decrease in alcohol use and drinking until really drunk concerned 18 year-old boys, too, but among girls, the decreasing trend might now be levelling off.
- The proportion of those reporting observations of alcohol advertisements has decreased from 73% to 66% between 2013 and 2015. The most common places where adolescents had seen alcohol advertisements were television (44%) and the internet (40%). The alcohol law strengthened advertisement rules in the beginning of 2015.
- Half of the adolescents did not know what energy snus was. It was experimented by 9% of boys and 1% of girls. Abuse of nitrous oxide was very rare among 12–18-year-olds.

Key words: tobacco, tobacco purchase, snus, acquiring snus, water pipe, electronic cigarette, alcohol, drunkenness-oriented drinking, nitrous oxide, adolescents, 1977–2015.

LÄHTEET

1. Kinnunen JM, Lindfors P, Pere L, Ollila H, Samposalo H, Rimpelä A. Nuorten terveystapatutkimus 2013. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2013. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:16. Helsinki 2013.
2. Kouluterveyskyselyn tulokset. Päihteet ja riippuvuudet. THL 2013. URL: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet> (viitattu 27.5.2015)
3. Raitasalo K, Huhtanen P, Miekkalä M, Ahlström S. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2011. ESPAD-tutkimusten tulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 59/2012. Helsinki 2012.
4. Englund A (red.). Skolelevers drogvanor 2014. Centralförbundet för alcohol- och narkotikaupplysning (CAN). Rapport nr 146. Stockholm 2014.
5. Hibell B, Guttormsson U, Ahlström S, Balakireva O, Bjarnason T, Kokkevi A, Kraus L. The 2011 ESPAD Report. Substance Use Among Students in 36 European Countries. Stockholm 2012.
6. YRBSS. Youth risk behavior surveillance – United States, 2013. MMWR 63(4). U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention. Atlanta 2013.
7. CTUMS – Canadian Tobacco Use Monitoring Survey. URL: http://www.hc-sc.gc.ca/hc-ps/tobac-tabac/research-recherche/stat/ctums-esutc_2012-eng.php (viitattu 1.6.2015)
8. Johnston LD, O’Malley PM, Miech RA, Bachman JG, Schulenberg JE. 2015. Monitoring the Future national survey results on drug use: 1975-2014: Overview, key findings on adolescent drug use. Ann Arbor: Institute for Social Research, The University of Michigan.
9. de Looze M, Raaijmakers Q, ter Bogt T, Bendtsen P, Farhat T, Ferreira M, Godeau E, Kuntsche E, Molcho M, Pfortner T-K, Simons-Morton B, Vieno A, Vollebergh W, Pickett W. Decreases in adolescent weekly alcohol use in Europe and North America: evidence from 28 countries from 2002 to 2010. *Eur J Public Health* 2015;25(Suppl 2):69–72.
10. Hublet A, Bendtsen P, de Looze ME, Fotiou A, Donnelly P, Vilhjamsson R, Baska T, Aasvee K, Franclie IP, Nic Gabhainn S, ter Bogt TFM. Trends in the co-occurrence of tobacco and cannabis use in 15-year-olds from 2002 to 2010 in 28 countries of Europe and North America. *Eur J Public Health* 2015;25(Suppl 2):73–75.
11. Rahman S, Chang L, Hadgu S, Salinas-Miranda AA, Corvin J. Prevalence, Knowledge, and Practices of Hookah Smoking Among University Students, Florida, 2012. *Prev Chronic Dis* 2014;11:140099. DOI: <http://dx.doi.org/10.5888/pcd11.140099>.
12. Maziak W, Taleb ZB, Bahelah R, Islam F, Jaber R, Auf R, Salloum RG. The global epidemiology of waterpipe smoking. *Tob Control* 2015, 24:i3–i12.
13. Pepper JK, Brewer NT. Electronic nicotine delivery system (electronic cigarette) awareness, use, reactions and beliefs: a systematic review. *Tob Control* 2014, 23:375–384.
14. European Commission. Attitudes of Europeans towards Tobacco and Electronic Cigarettes. Special Eurobarometer 429. European Union, 2015. DOI: 10.2875/728026 (viitattu 1.6.2015)
15. Grana RA. Electronic Cigarettes: A New Nicotine Gateway? *J Adolesc Health* 2013, 52: 135–136.
16. Valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2001:4. Helsinki.
17. Tupakkalaki. Muutos 1.10.2010. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1976/19760693> (viitattu 1.6.2015)

18. Tie savuttomaan Suomeen. Tupakkapoliittinen toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2014:10. URL: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-30913.pdf (viitattu 1.6.2015)
19. Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. URL: http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaytymisen_ehkaisy (viitattu 1.6.2015)
20. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 339/2014. URL: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140339> (viitattu 15.6.2015)
21. Alkoholinlaki. Muutos 28.2.2014. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19941143> (viitattu 1.6.2015)
22. Fors R, Heimala H, Kejonen A, Pitkänen M, Strand T, Tamminen I, Tenkanen T. Yhteistä ponnistelua alkoholihaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Alkoholiohjelman työsuunnitelma vuosille 2012–2015. Raportteja 73/2012. THL 2012.
23. Lehdistötiedote, Fimea ja Tukes, 28.3.2013. URL: http://www.fimea.fi/ajankohtaista/uutiset/1/0/ilo-kaasun_paihdekaytto_voi_aiheuttaa_tukehtumisvaaraa (viitattu 15.6.2015)
24. Statistics - national statistics. Drug misuse: Findings from the 2013/14 Crime Survey for England and Wales. National Statistics, Lontoo 2014. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/drug-misuse-findings-from-the-2013-to-2014-csew/drug-misuse-findings-from-the-201314-crime-survey-for-england-and-wales> (viitattu 15.6.2015)
25. Global Drug survey 2014 findings. URL: <http://www.globaldrugsurvey.com/facts-figures/the-global-drug-survey-2014-findings/> (viitattu 15.6.2015)
26. Rimpelä A, Rainio S, Pere L, Lintonen T, Rimpelä M. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2005. Selvityksiä 2005:23. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki 2005.
27. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Tobacco use among middle and high school students – United States, 2011–2014. MMWR 2015, 64(14):381–385.
28. Goniewicz ML, Gawron M, Nadolska J, Balwicki L, Sobczak A. Rise in electronic cigarette use among adolescents in Poland. J Adolesc Health 2014, 55(5):713–715.
29. Westenberger BJ. US Food and Drug Administration evaluation of e-cigarettes. Center for Drug Evaluation and Research, Division of Pharmaceutical Analysis. Rockville, MD: US Food and Drug Administration 2009.
30. Goniewicz ML, Knysak J, Gawron M, Kosmider L, Sobczak A, Kurek J, Prokopowicz A, Jablonska-Czapla M, Rosik-Dulewska C, Havel C, Jacob P III, Benowitz N. Levels of selected carcinogens and toxicants in vapour from electronic cigarettes. Tob Control 2014, 23:133–139
31. Vardavas CI, Anagnostopoulos N, Kougias M, Evangelopoulou V, Connelly GN, Behrakis PK. Short-term pulmonary effects of using an electronic cigarette: impact on respiratory flow resistance, impedance and exhaled nitric oxide. Chest 2011, 141(6):1400–1406.
32. Trehy ML ym. Analysis of electronic cigarette cartridges, refill solutions, and smoke for nicotine and nicotine related impurities. Journal of Liquid Chromatography & Related Technologies 2011, 34(14):1442–1458.
33. Hadwiger ME ym. Identification of amino-tadalafil and rimonabant in electronic cigarette products using high pressure liquid chromatography with diode array and tandem mass spectrometric detection. Journal of Chromatography A 2010, 1217(48):7547–7555.
34. Williams M & Talbot P. Variability Among Electronic Cigarettes in the Pressure Drop, Airflow Rate, and Aerosol Production. Nicotine & Tobacco Research 2011, 13(12):1276–1283.

35. Grana R, Benowitz N, Glantz SA. E-cigarettes: A scientific review. *Circulation* 2014, 129:1972–1986.
36. Kinnunen JM, Ollila H, El-Amin S, Pere L, Lindfors P, Rimpelä A. Awareness and determinants of electronic cigarette use among Finnish adolescents in 2013: a population-based study. *Tob Control* 2014, Published Online First: May 14, 2014. doi:10.1136/tobaccocontrol-2013-051512
37. Martinasek MP, McDermott RJ, Martini L. Waterpipe (hookah) tobacco smoking among youth. *Curr Probl Pediatr Adolesc Health Care* 2011, 41(2):34–57.
38. Boskabady MH ym. Comparison of pulmonary function and respiratory symptoms in water pipe and cigarette smokers. *Respirology* 2012, 17(6):950–956.
39. Akl EA ym. The effects of waterpipe tobacco smoking on health outcomes: a systematic review. *International Journal of Epidemiology* 2010, 39:834–857.
40. Knishkowsky B, Amitai Y. Water-pipe (narghile) smoking: an emerging health risk behavior. *Pediatrics* 2005, 116(1) Supplement:e113–119.
41. Shihadeh A ym. Does switching to a tobacco-free waterpipe product reduce toxicant intake? A crossover study comparing CO, NO, PAH, volatile aldehydes, "tar" and nicotine yields. *Food Chem Toxicol* 2012, 50(5):1494–1498.
42. Eissenberg T, Shihadeh A. Waterpipe tobacco and cigarette smoking. Direct comparison of toxicant exposure. *Am J Prev Med* 2009, 37(6):518–523.
43. Daher N ym. Comparison of carcinogen, carbon monoxide, and ultrafine particle emissions from narghile waterpipe and cigarette smoking: Sidestream smoke measurements and assessment of second-hand smoke emission factors. *Atmospheric Environment* 2010, 44(1):8–14.
44. Monzer B ym. Charcoal emissions as a source of CO and carcinogenic PAH in mainstream narghile waterpipe smoke. *Food Chem Toxicol* 2008, 46(9):2991–2995.
45. Roskin J, Aveyard P. Canadian and English students' beliefs about waterpipe smoking: a qualitative study. *BMC Public Health* 2009, 9:10.
46. Hadidi KA, Mohammed FI. Nicotine content in tobacco used in hubble-bubble smoking. *Saudi Med J* 2004, 25(7):912–917.
47. Schubert J ym. Waterpipe smoking: the role of humectants in the release of toxic carbonyls. *Arch Toxicol* 2012, 86:1309–1316.
48. Rimpelä A, Rainio S. The effectiveness of tobacco sales ban to minors – The case of Finland. *Tob Control* 2004, 13:167–174.
49. Rainio S, Rimpelä A. Home-based sourcing of tobacco among adolescents. *Prev Med* 2009, 28:378–382.
50. Päivittäistavarakauppa ry. Tiedote: 7.1.2013 lähtien alle 30-vuotiailta vaikuttavien ikä tarkastetaan alkoholi- ja tupakkaostojen yhteydessä. 3.1.2013.
51. Pikkanen A. 2013, Ilokaasusta tuli muotipaihde. ”Paljon hauskeempaa kuin alkoholi” HS Nyt Liite 8.3.2013.
52. Tacke U, Pasanen M. Ilokaasun päihdekäytön vaarat. *Duodecim* 2013; 129:1517–1519.
53. Soikkeli M. Mitä tutkimusnäyttö kertoo alkoholimainonnan vaikutuksista lapsiin ja nuoriin, *Yhteiskuntapolitiikka* 2010, 75:5.
54. Raitasalo K, Huhtanen P, Ahlström S. Nuorten päihteiden käyttö sekä käsitykset niihin liittyvistä riskeistä ja saatavuudesta. Suomen ESPAD-aineiston tuloksia 1995–2011. *Yhteiskuntapolitiikka* 2012, 77:1.
55. Hara-Eteläharju M, Rimpelä A. Nuoret ja tupakkamainonta. Nuorten terveystapatutkimus. Julkaisuja 1/1989. Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitos, s. 1–16. Tampere, 1989.

56. Rainio S. Familial influences on adolescence smoking - parental smoking, home smoking ban and home-based sourcing of tobacco. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis; 1388. Tampere University Press, Tampere 2009.
57. Pennanen M, Vartiainen E, Haukkala A. The role of family factors and school achievement in the progression of adolescents to regular smoking. Health Educ Res 2012, 27(1):57–68.
58. El-Amin S, Kinnunen JM, Ollila H, Helminen M, Alves J, Lindfors P, Rimpelä A. Transmission of smoking over three generations in Finland. Käsikirjoitus.
59. Lintonen T, Mäkelä P, Härkönen J, Raitasalo K. Tulevat sukupolvet eivät ole raitistumassa. Yhteiskuntapolitiikka 2015, 80(1):46–53.
60. Raitasalo K, Simonen J. Alaikäiset juovat entistä vähemmän, mutta nuorten aikuisten juominen lisääntyy. Yhteiskuntapolitiikka 2011, 76(1):17–29.
61. Laki 152/2014 alkoholilain 33 ja 40§:n muuttamisesta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140152> (viitattu 25.6.2015).
62. Samposalo H. Juomatapojen yhteys alkoholihaittoihin ja riskikäyttäytymiseen. Acta Universitatis 1819. Tampere University Press, Tampere 2013.
63. Suomen ASH. Energianuuska. URL: <http://www.suomenash.fi/fin/tupakka/energianuuska/> (viitattu 25.6.2015)
64. Global Drug survey 2014 findings. Last 12 month prevalence of top 20 drugs. URL: <http://www.globaldrugsurvey.com/wp-content/uploads/2014/04/last-12-months-drug-prevalence.pdf> (viitattu 25.6.2015)
65. Raisamo S, Pere L, Lindfors P, Tiirikainen M, Rimpelä A. Nuorten terveystapatutkimus 2011. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2011. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja ja muistioita 2011:10. Helsinki 2011.

LIITETAULUKOT

(boys = pojat, girls = tytöt)

Merkkien selitykset:

- ei havaintoja
 - 0 alle 0,5
 - .
- ei mitattu

Vuosien 1977–1983 tulokset löytyvät Nuorten terveystapatutkimuksen aiemmin julkaistuista tupakka- ja päihderaporteista.

Liitetaulukko 1. Tupakointi iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Appendix table 1. Smoking in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei kokeillut	95	78	57	42	97	81	56	38
Kokeillut vain yhden	3	10	11	9	2	7	12	12
Polttanut 2–50 savuketta elämänsä aikana	2	8	16	20	1	8	16	25
Polttanut yli 50 savuketta elämänsä aikana	0	2	6	11	0	2	5	10
Päivittäin 1–9 savuketta	0	2	5	8	–	2	7	9
Päivittäin yli 9 savuketta	–	1	5	10	–	1	5	6
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	704	989	792	676	757	1190	1163	1038
Puuttuva tieto, N	9	17	9	3	16	24	18	7

Liitetaulukko 2. Nuuskakokeilut iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Appendix table 2. Snus experiments in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei ole kokeillut	99	87	68	53	100	95	85	74
On kokeillut kerran	1	7	12	13	–	4	8	15
Nuuskannut 2–50 kertaa	0	4	12	19	–	1	6	10
On nuuskannut yli 50 kertaa	–	2	9	14	–	–	1	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	649	901	706	596	685	1096	1084	956
Puuttuva tieto, N	4	4	5	5	4	1	1	1

Liitetaulukko 3. Nykyinen nuuskaaminen iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 3. Current use of snus in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei lainkaan	100	97	88	83	100	99	97	96
Silloin tällöin	0	3	9	11	–	1	3	3
Kerran päivässä tai useammin	–	1	3	6	–	–	0	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	700	982	776	664	748	1185	1138	1023
Puuttuva tieto, N	13	24	25	15	25	29	43	22

Liitetaulukko 4. Tupakkatyyppi päivittäin tupakkaa käyttävillä iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 4. Type of tobacco among daily tobacco users in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	POJAT			TYTÖT		
	14	16	18	14	16	18
Vain tehdasvalmisteisia	25	55	75	36	63	85
Vain itsekäärittyjä	6	14	8	4	18	9
Sekä tehdasvalmisteisia että itsekäärittyjä	69	32	14	60	19	6
Muuta	–	–	3	–	–	–
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	16	44	72	25	88	103
Puuttuva tieto, N	8	40	48	10	46	49

Liitetaulukko 5. Päivittäinen savukkeiden kulutus (tehdasvalmisteisten ja itsekäärittyjen savukkeiden sekä piipullisten ja sikareiden yhteenlaskettu lkm) päivittäin savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 5. Daily consumption of cigarettes (total number of manufactured and self-rolled cigarettes, pipefuls and cigars) among daily cigarette smokers in 2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	POJAT			TYTÖT		
	14	16	18	14	16	18
Keskiarvo	10,1	12,3	13,0	10,0	9,1	8,7
N	19	72	111	35	126	140

Liitetaulukko 6. Tupakkaa kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 6. Percentage of adolescents who have tried tobacco in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	37	35	32	42	35	33	33	30	30	18	17	16	11	10	9	6
14	68	62	64	67	64	62	63	60	56	47	41	33	36	32	33	22
16	77	78	78	80	76	81	75	78	73	67	67	58	54	51	47	43
18	81	83	81	85	81	85	84	83	82	82	77	74	67	61	60	58
TYTÖT																
12	23	20	20	24	24	26	25	21	23	12	13	10	8	8	5	3
14	58	57	57	63	59	63	66	64	58	50	44	39	37	31	28	20
16	75	77	74	78	78	78	78	81	78	75	67	63	61	57	49	44
18	82	82	81	84	79	82	81	83	81	82	78	75	74	68	60	62

Liitetaulukko 7. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 7. Percentage of adolescents using tobacco products daily in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	.	1	1	1	2	1	1	0	1	1	1	0	0	0	1	0
14	.	15	17	14	15	12	14	12	13	7	8	5	8	4	4	3
16	.	34	37	33	30	31	27	30	31	25	24	21	23	22	16	13
18	.	38	39	37	37	37	36	36	36	37	36	30	29	29	21	22
TYTÖT																
12	.	0	1	1	1	1	–	0	1	–	0	1	0	0	0	–
14	.	10	13	15	13	13	17	17	15	11	10	7	8	6	6	3
16	.	29	29	27	26	26	28	30	31	30	27	23	23	19	14	12
18	.	33	30	28	25	28	28	30	32	36	33	29	26	23	18	16

Liitetaulukko 8. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 8. Percentage of adolescents smoking cigarettes daily in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	1	1	1	1	2	1	1	0	1	1	1	0	0	0	1	0
14	13	14	16	14	15	12	14	12	13	7	7	5	8	4	3	2
16	28	33	36	32	29	30	26	28	29	23	23	20	21	19	13	11
18	32	37	38	36	35	35	33	34	33	35	34	28	28	25	19	18
TYTÖT																
12	0	0	1	1	1	1	–	0	1	–	0	1	0	0	–	–
14	10	10	13	15	13	13	17	17	15	11	10	7	8	6	5	3
16	25	28	29	27	26	26	27	30	31	29	27	23	22	19	14	11
18	25	32	29	28	25	28	28	30	31	35	33	28	26	23	18	15

Liitetaulukko 9. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 9. Percentage of adolescents smoking over 9 cigarettes daily in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	0	0	1	–	1	1	–	–	–	0	1	–	–	–	0	–
14	5	7	7	7	6	5	6	5	6	3	3	3	3	1	1	1
16	18	20	25	21	19	19	16	18	18	15	15	14	12	12	7	5
18	25	29	30	28	26	26	24	25	25	24	24	20	18	16	9	10
TYTÖT																
12	0	–	–	0	0	–	–	–	–	–	0	0	–	–	–	–
14	3	3	6	7	5	4	5	7	6	4	3	3	3	2	2	1
16	14	12	13	15	11	12	12	13	15	14	12	10	10	8	6	5
18	15	20	14	17	16	16	15	16	18	20	16	13	13	12	7	6

Liitetaulukko 10. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 10. Percentage of adolescents who have experimented with snus in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	.	4	3	2	2	1	2	2	1	1	1	1	0	1	4	1
14	.	14	16	10	13	14	16	18	16	9	9	7	12	14	21	14
16	.	28	30	27	29	30	32	38	41	30	26	28	31	32	31	32
18	.	32	35	38	37	38	41	45	44	44	42	38	41	39	37	47
TYTÖT																
12	.	1	0	1	0	0	0	0	0	–	1	–	–	1	–	–
14	.	4	2	3	3	3	6	6	6	4	3	3	3	5	7	5
16	.	7	9	7	6	8	12	12	15	12	10	12	14	14	13	15
18	.	11	14	9	7	11	14	16	19	18	16	17	17	20	23	26

Liitetaulukko 11. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 11. Percentage of adolescents using snus occasionally or daily in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	.	0,5	0,3	0,5	0,3	0,3	0,7	0,5	–	0,3	–	–	–	0,3	0,9	0,1
14	.	2,8	3,4	1,9	2,3	3,5	4,3	4,9	3,5	1,3	1,9	1,7	4,7	3,8	5,8	3,5
16	.	5,3	7,3	4,3	4,6	6,5	7,4	12,1	12,3	7,1	6,7	8,6	11,9	12,3	11,6	12,4
18	.	3,9	7,1	7,0	7,1	7,1	9,7	11,1	11,4	8,5	11,6	10,7	11,7	14,4	14,5	16,7
TYTÖT																
12	.	0,3	–	0,3	–	0,2	–	–	–	–	–	–	–	–	0,3	–
14	.	0,3	–	0,5	0,4	0,2	0,5	0,9	0,7	0,5	0,5	0,2	–	0,9	1,6	0,7
16	.	0,6	0,3	0,2	0,2	0,5	1,2	0,9	1,1	0,6	1,0	1,6	2,1	2,0	3,2	2,7
18	.	0,6	0,5	0,5	0,2	0,4	0,7	0,7	0,7	0,9	0,9	2,0	1,3	2,7	3,7	4,5

- Liitetaulukko 12. Päivittäisen savukkeiden kulutuksen (tehdasvalmisteisten ja itsekäärittyjen savukkeiden sekä piipullisten ja sikarien yhteenlaskettu lkm) keskiarvo päivittäin savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
- Appendix table 12. Average daily consumption of cigarettes (total number of manufactured and self-rolled cigarettes, pipefuls and cigars) among daily cigarette smokers in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
14	9,7	9,4	9,4	9,4	9,2	9,0	9,6	9,2	9,5	11,0	9,3	12,0	8,9	10,6	5,4	10,1
16	11,7	11,3	12,4	12,9	11,3	11,5	11,5	12,0	11,7	12,1	11,2	11,5	12,7	12,4	10,9	12,3
18	14,4	13,7	14,2	14,1	13,2	12,5	13,4	13,6	13,3	13,3	13,4	12,5	12,1	11,9	8,1	13,0
TYTÖT																
14	7,6	7,4	8,6	9,2	7,5	7,2	7,4	9,0	8,2	8,8	7,9	8,6	8,1	7,4	8,3	10,0
16	10,7	8,3	9,0	10,3	8,7	9,0	8,8	9,6	9,8	9,9	9,4	9,0	9,2	8,7	8,1	9,1
18	10,5	10,6	9,5	10,8	11,3	10,3	10,0	10,0	10,1	10,0	9,5	8,8	9,8	9,1	8,1	8,7

- Liitetaulukko 13. Itsekäärittyjä savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015 päivittäin savukkeita polttavista. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
- Appendix table 13. Percentage of adolescents smoking self-rolled cigarettes among daily cigarette smokers in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
14	27	20	18	19	30	35	52	52	42	47	41	37	50	57	23	*
16	18	18	10	20	24	31	43	45	37	40	35	28	38	35	43	45
18	17	9	7	9	20	25	32	33	39	29	22	21	17	27	23	23
TYTÖT																
14	16	11	5	13	12	22	31	37	37	43	36	33	29	27	29	*
16	11	8	5	9	12	23	31	34	31	32	26	24	22	20	26	37
18	7	6	3	3	11	19	22	19	24	17	16	11	14	14	17	15

* N on liian pieni / N is too small

Liitetaulukko 14. Alkoholin käytön useus iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 14. Frequency of alcohol use in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Päivittäin	–	–	0	1	–	–	0	0
Pari kertaa viikossa	–	0	1	9	–	1	1	5
Kerran viikossa	–	1	3	16	–	1	3	13
Pari kertaa kuukaudessa	0	2	11	27	0	2	12	31
Noin kerran kuukaudessa	0	1	7	11	–	2	9	18
Noin kerran parissa kuukaudessa	0	2	9	11	–	4	15	12
3–4 kertaa vuodessa	1	5	12	7	1	5	13	8
Kerran vuodessa tai harvemmin	2	10	10	4	1	9	11	3
En käytä alkoholi juomia	97	79	47	15	99	77	37	11
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	702	998	798	672	764	1207	1177	1043
Puuttuva tieto, N	11	8	3	7	9	7	4	2

Liitetaulukko 15. Tosihumalaan juomisen useus iän ja sukupuolen mukaan 2015 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 15. Frequency of drinking alcohol until really drunk in 2015, by age and sex (%). Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kerran viikossa tai useammin	–	–	1	4	–	–	1	3
Noin 1–2 kertaa kuukaudessa	0	1	7	20	–	2	7	22
Harvemmin	–	5	26	42	–	6	31	43
En koskaan	100	94	66	34	100	92	62	32
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	676	965	777	665	745	1187	1165	1036
Puuttuva tieto, N	37	41	24	14	28	27	16	9

Liitetaulukko 16. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 16. Percentage of adolescents reporting abstinence in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	89	81	85	79	79	77	81	76	80	86	89	92	91	94	94	97
14	57	50	47	42	41	43	39	36	42	50	58	65	56	66	69	79
16	24	19	17	14	15	12	15	14	18	21	22	29	26	27	36	47
18	11	9	5	7	7	7	7	9	8	9	8	14	9	10	12	15
TYTÖT																
12	91	87	90	84	82	79	79	80	81	90	91	93	91	95	98	99
14	59	45	44	38	36	31	29	30	34	39	46	55	51	58	67	77
16	22	15	14	12	13	11	11	12	13	13	21	25	21	24	37	37
18	12	8	7	7	6	6	7	7	7	6	8	11	8	6	12	11

Liitetaulukko 17. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 17. Percentage of adolescents using alcohol at least once a month in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	2	5	3	3	3	6	6	6	5	1	2	1	1	2	1	0
14	16	19	22	23	26	25	28	30	27	18	15	13	16	8	8	4
16	41	51	55	56	54	58	55	59	55	48	51	42	44	42	31	22
18	69	72	75	79	74	76	77	75	78	74	78	74	78	74	73	64
TYTÖT																
12	2	3	2	3	4	5	5	4	5	2	2	2	2	1	0	0
14	17	19	22	28	29	36	39	37	36	27	22	19	20	15	9	5
16	40	44	45	48	50	56	57	56	55	53	49	45	49	44	32	25
18	62	66	68	73	69	72	74	75	74	78	79	73	76	76	68	67

Liitetaulukko 18. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 18. Percentage of adolescents using alcohol at least once a week in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	1	2	1	1	1	2	1	2	2	0	–	0	0	1	0	–
14	2	5	6	6	7	6	8	9	8	5	4	3	3	1	1	1
16	11	15	20	18	18	22	21	23	21	16	19	13	15	12	8	4
18	29	31	38	43	37	39	40	40	41	41	44	41	42	41	34	25
TYTÖT																
12	1	–	0	1	1	1	1	0	1	–	1	–	–	1	–	–
14	3	4	5	6	6	7	9	11	9	7	6	5	3	2	2	1
16	9	12	12	12	12	15	17	17	18	17	15	13	14	10	6	4
18	18	24	24	26	25	26	29	31	31	36	35	30	33	28	22	18

Liitetaulukko 19. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 19. Percentage of adolescents drinking alcohol until really drunk at least once a month in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	–	1	–	0	0	1	–	0	–	0	0	–	–	–	0	0
14	3	6	8	7	11	7	10	11	8	4	4	4	5	2	1	1
16	13	24	26	24	28	22	28	30	27	22	22	18	19	15	9	8
18	23	34	34	39	41	32	43	41	39	40	41	41	43	38	29	24
TYTÖT																
12	1	–	0	0	0	0	1	–	0	–	–	–	–	–	–	–
14	4	6	8	11	11	11	16	16	13	9	7	6	5	5	3	2
16	12	17	19	17	20	16	24	22	21	23	18	18	21	18	8	8
18	9	18	18	18	24	16	28	28	27	33	32	30	36	32	25	25

Liitetaulukko 20. Vähintään kerran viikossa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1985–2015. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 20. Percentage of adolescents using alcohol to be really drunk at least once a week in 1985–2015, by age and sex. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
POJAT																
12	–	–	–	0	0	–	–	0	–	–	–	–	–	–	–	–
14	0	1	2	1	2	1	2	2	1	1	0	1	0	0	0	–
16	3	3	4	5	5	3	6	6	6	3	5	3	2	2	2	1
18	5	7	10	10	10	8	12	10	9	7	12	12	9	9	5	4
TYTÖT																
12	–	–	–	–	–	0	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
14	1	1	0	2	1	1	2	2	2	1	1	1	0	0	–	–
16	1	1	3	2	2	2	4	3	4	4	4	3	3	3	1	1
18	2	3	3	2	4	3	5	5	5	8	7	6	6	5	3	3

Liitetaulukko 21. Tupakkaa kokeilemattomien osuudet (%) 12–18 -vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 21. Percentage of 12–18-year-olds who have never tried tobacco in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	34	36	34	31	36	35	36	37	40	47	49	55	58	61	63	68
Tytöt	40	41	42	38	40	38	38	38	40	45	50	53	55	59	65	68
Kaikki	37	38	38	35	38	36	37	37	40	46	50	54	57	60	64	68

Liitetaulukko 22. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 22. Percentage of 14–18-year-olds using tobacco products daily in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	.	29	31	28	27	27	26	26	27	23	22	19	20	18	14	13
Tytöt	.	24	24	23	21	22	24	26	26	25	23	20	19	16	13	10
Kaikki	.	26	28	26	24	25	25	26	26	24	23	19	19	17	13	12

Liitetaulukko 23. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 23. Percentage of 14–18-year-olds smoking cigarettes daily in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	24	28	30	27	26	26	24	25	25	22	22	18	19	16	12	10
Tytöt	20	23	24	23	21	22	24	25	26	25	23	19	19	16	12	10
Kaikki	22	26	27	25	24	24	24	25	25	23	22	19	19	16	12	10

Liitetaulukko 24. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 24. Percentage of 14–18-year-olds smoking over nine cigarettes daily in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	16	19	21	19	17	16	15	16	16	14	14	12	11	10	6	5
Tytöt	11	12	11	13	10	11	10	12	13	13	10	9	9	7	5	4
Kaikki	13	15	16	16	14	14	13	14	15	13	12	10	10	8	5	5

Liitetaulukko 25. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) 12–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 25. Percentage of 12–18-year-olds who have experimented with snus in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	.	20	21	19	20	21	23	25	25	21	20	19	21	21	23	23
Tytöt	.	6	6	5	4	5	8	9	10	11	7	11	9	10	11	12
Kaikki	.	13	14	12	12	13	15	17	18	16	13	15	15	16	17	18

Liitetaulukko 26. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 26. Percentage of 14–18-year-olds using snus occasionally or daily in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	.	4,0	6,0	4,4	4,7	5,7	7,1	9,4	9,1	5,6	6,7	7,0	9,4	10,1	10,6	10,9
Tytöt	.	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	1,3	1,7	1,9	2,8	2,6
Kaikki	.	2,3	3,2	2,4	2,5	3,0	4,0	5,1	4,9	3,1	3,8	4,1	5,6	6,0	6,7	6,7

Liitetaulukko 27. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 27. Percentage of 14–18-year-olds reporting abstinence in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	30	26	23	21	21	21	20	19	23	27	29	36	30	34	39	47
Tytöt	31	22	22	19	18	16	15	16	18	19	25	30	27	29	39	41
Kaikki	31	24	22	20	20	18	18	18	20	23	27	33	29	32	39	44

Liitetaulukko 28. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 28. Percentage of 14–18-year-olds using alcohol at least once a month in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	42	47	50	53	52	53	53	55	53	47	48	43	46	41	37	30
Tytöt	39	43	45	50	50	55	57	56	55	53	50	46	48	45	36	32
Kaikki	41	45	48	51	51	54	55	55	54	50	49	44	47	43	37	31

Liitetaulukko 29. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 29. Percentage of 14–18-year-olds using alcohol at least once a week in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	14	17	21	22	21	22	23	24	23	21	23	19	20	18	14	10
Tytöt	10	13	14	15	14	16	18	20	19	20	19	16	17	13	10	8
Kaikki	12	15	17	19	18	19	21	22	21	20	21	17	18	16	12	9

Liitetaulukko 30. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1985–2015, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus 2015.

Appendix table 30. Percentage of 14–18-year-olds drinking alcohol until really drunk at least once a month in 1985–2015, age- and sex-adjusted. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

	Vuosi															
	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Pojat	13	21	23	24	26	20	27	27	25	22	22	21	22	18	13	11
Tytöt	8	14	15	15	18	14	23	22	20	22	19	18	21	19	12	11
Kaikki	11	18	19	19	22	17	25	25	22	22	20	19	21	18	12	11

Liitetaulukko 31. Eri indikaattorien vuosien 2013 ja 2015 välisen eron tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Appendix table 31. Statistical significance of difference in various indicators between 2013 and 2015, by age and sex. P-values of Fisher's exact test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Indikaattori	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kokeillut tupakkaa	.059	.000	.186	.689	.298	.000	.044	.549
Päivittäinen tupakointi	.181	.394	.246	.734	–	.012	.128	.095
Päivittäin tupakkatuotteita	.177	.520	.116	.810	.311	.009	.125	.260
Kokeillut nuuskaa	.016	.001	.556	.007	–	.163	.313	.108
Nuuskaa nykyisin	.092	.052	.722	.415	.311	.091	.565	.458
Raitis	.009	.000	.000	.295	.187	.000	.882	.282
Alkoholia viikoittain	.315	.782	.010	.007	–	.413	.112	.042
Alkoholia kuukausittain	.083	.002	.000	.002	.526	.000	.001	.717
Tosihumala viikoittain	–	.129	.109	.638	–	–	.611	.772
Tosihumala kuukausittain	.531	.355	.532	.083	–	.117	.929	.910

Liitetaulukko 32. Eri indikaattorien vuosien 2011 ja 2015 välisen eron tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
Appendix table 32. Statistical significance of difference in various indicators between 2013 and 2015, by age and sex. P-values of Fisher's exact test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Indikaattori	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kokeillut tupakkaa	.009	.000	.002	.365	.002	.000	.000	.005
Päivittäinen tupakointi	.343	.130	.000	.004	–	.002	.000	.000
Päivittäin tupakkatuotteita	.349	.196	.000	.021	–	.003	.000	.000
Kokeillut nuuskaa	.512	.650	.809	.022	.103	.517	.608	.005
Nuuskaa nykyisin	.517	.782	.948	.335	–	.600	.376	.068
Raitis	.013	.000	.000	.022	.000	.000	.000	.001
Alkoholia viikoittain	.096	.334	.000	.000	.087	.093	.000	.000
Alkoholia kuukausittain	.013	.001	.000	.000	.079	.000	.000	.000
Tosihumala viikoittain	–	.145	.079	.005	–	.152	.001	.014
Tosihumala kuukausittain	.524	.111	.000	.000	–	.000	.000	.001

- Liitetaulukko 33. Varsinaiseen ja lyhytlomakkeeseen vastanneiden eron tilastollinen merkitsevyys eri indikaattoreissa ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Fisherin tarkan testin tai Khi²-testin p-arvo. Nuorten terveystapatutkimus 2015.
- Appendix table 33. Statistical significance of difference in various indicators between those who answered the ordinary long questionnaire and who answered the short questionnaire by age and sex. P-values of Fisher's exact test or Chi²-test. Adolescent Health and Lifestyle Survey 2015.

Indikaattori	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kokeillut tupakkaa	.567	.899	.573	.715	.011	.541	.454	.646
Päivittäin tupakkatuotteita	.668	.085	.361	.156	–	.042	.403	.876
Nuuskaa nykyisin	.759	.041	.001	.053	–	.036	.003	.000
Raitis	.578	.368	.655	.497	.608	.001	.266	.895
Alkoholia viikoittain	–	.054	.788	.037	–	.637	.785	.081
Alkoholia kuukausittain	.668	.412	.285	.617	.725	.649	.532	.916
Tosihumala viikoittain	–	–	.381	.563	–	–	.369	.165
Tosihumala kuukausittain	.764	.054	.997	.778	–	.718	.105	.898

Mallikas Mikko Kalevi
 Katuosoite 1A 23
 12345 KAUPUNKI

NUORTEN TERVEYSTAPATUTKIMUS

Nuorten terveystapatutkimus on 12–18 vuotiaille suunnattu kysely, joka on jatkunut vuodesta 1977. Tutkimusta rahoittaa sosiaali- ja terveysministeriö tavoitteenaan edistää nuorten hyvinvointia. Sinut on valittu ikäsi perusteella edustamaan suomalaisia nuoria. Pyydämme Sinua ystävällisesti osallistumaan tutkimukseen. Osallistuminen on vapaaehtoista.

Vastaaminen on helppoa ja se tapahtuu paperilomakkeella tai Internetissä. Aikaa kuluu noin 10 minuuttia. **Internetvastaamisohjeet ovat sivulla 2. Vastausaikaa on 2 viikkoa.**

Det är lätt att svara på internet. Det tar cirka 10 minuter att delta i undersökningen. **Svarsdirektiv för internetblanketten på sidan 2. Vänligen svara inom 2 veckor.**

Jos vastaat paperilomakkeella, palauta se oheisessa kirjekuoressa ILMAN POSTIMERKKIÄ. Lomakkeen kansilehden voit repäistä pois. Lomakkeet on numeroitu, jotta emme lähettäisi uusintakyselyä jo vastanneille. Tallennuksen jälkeen lomakkeet hävitetään.

Antamasi vastaukset ovat luottamuksellisia. Tutkimuksen tulokset esitetään vain tutkimusraportteina, joista yksittäistä vastaajaa ei voi tunnistaa. Osoitetietosi olemme saaneet Väestörekisterikeskuksesta (PL 123, 00531 Helsinki) joulukuussa 2014.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että vastaat kyselyyn itsenäisesti. Halutessasi voit keskustella tutkimuksesta vanhempiesi kanssa ennen vastaamistasi. Jos vanhempasi haluavat tutustua kyselyyn, toivomme, että he tutustuisivat siihen ennen vastaamistasi. Jos jotkut kysymykset jäävät askarruttamaan Sinua, keskustele niistä vanhempiesi tai opettajasi kanssa tai ota yhteyttä esim. terveydenhoitajaan.

Tammikuussa 2015

Arja Rimpelä
 Professori, tutkimuksen johtaja

Juha Teperi
 Johtaja

**Vastaaminen internetissä osoitteessa:
Svaren till undersökningen lämnas in på internet under adress:**

www.uta.fi/nttt/

**OLE HYVÄ JA KIRJAUDU SISÄÄN SEURAAVILLA
HENKILÖKOHTAISILLA TUNNUKSILLA:**

VAR SÅ GOD OCH LOGGA IN MED FÖLJANDE PERSONLIGA LÖSENORD:

TUNNUKSESI / DITT LÖSENORD 00001

SALASANASI / DIN KOD m4abc

**HUOM: TUNNUKSET ON TARKOITETTU VAIN
KYSELYN SAAJAN KÄYTTÖÖN.**

Jos vastaat kyselyyn yleisellä päätteellä esim. kirjastossa, tyhjennä selaimesi välimuisti kyselyyn vastaamisen jälkeen. Tutkimusta koskevat kyselyt voi lähettää sähköpostitse: nttt@uta.fi. Kyselyihin vastaavat myös tutkijat Jaana Kinnunen, puh. 040 190 1667 ja Lasse Pere, puh. 040 190 1676. Internet-vastaamista koskevissa kysymyksissä voit ottaa yhteyden Lasseen, puh. 040 190 1676 tai sähköpostitse: nttt@uta.fi.

**OBS: LÖSENORDEN OVAN ÄR AVSEDDA ATT ANVÄNDAS BARA
AV DEN SOM FÅTT FRÅGEFORMULÄRET.**

Om du skickar svaren från en offentlig terminal t.ex. på biblioteket, så kom ihåg att tömna buffertminnet på din webbläsare när du är klar. Frågor om undersökningen kan skickas per e-post till nttt@uta.fi. Forskarna Jaana Kinnunen, tfn 040 190 1667 och Lasse Pere, tfn 040 190 1676 svarar också på frågor. När det gäller frågor om e-blanketten kan du ta kontakt med Lasse, tfn 040 190 1676 eller per e-post: nttt@uta.fi.

TÄYTTÖOHJE / SVARSANVISNINGAR

Lue ensin koko kysymys. Vastaa merkitsemällä rasti oikean tai sopivimman vaihtoehdon mukaiseen ruutuun. Jos kysymyksessä ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, kirjoita vastaus sitä varten varatulle viivalle.

Läs först hela frågan. Besvara den sedan genom att kryssa i rutan för det rätta eller bästa svarsalternativet. Ifall en fråga inte har färdiga svarsalternativ skall du skriva ditt svar på det streck som finns efter frågan.

1. Sukupuoli

- tyttö poika

2. Syntymäaika _____/_____/_____**3. Pituus** _____ **cm** **4. Paino** _____ **kg****5. Minkälaisessa oppilaitoksessa opiskelet?**

- peruskoulu tai vastaava
 lukio
 yliopisto, korkeakoulu, ammattikorkeakoulu
 ammatillinen oppilaitos
 yhdistetty ammatillinen oppilaitos ja lukio
 en ole koulussa enkä opiskele
 muu, mikä? _____

6. Minkälaisen todistuksen sait viimeksi? Oliko se luokan tai kurssin keskitasoon verrattuna

- paljon parempi
 hieman parempi
 suurinpiirtein luokan keskitasoa
 hieman huonompi
 huomattavasti huonompi

7. Kuuluuko perheeseesi?

- äiti ja isä
 äiti ja isäpuoli
 isä ja äitipuoli
 vain äiti
 vain isä
 avo/aviomies tai -vaimo
 joku muu huoltaja

TERVEYS**8. Mitä mieltä olet terveydentilastasi?****Onko se tällä hetkellä**

- erittäin hyvä
 melko hyvä
 keskinkertainen
 melko huono
 erittäin huono

9. Onko sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN VUODEN aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein? Rastita sopivin vaihtoehto joka riviltä.

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuussa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Vatsakipu	☐	☐	☐	☐
Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta	☐	☐	☐	☐
Ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia	☐	☐	☐	☐
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	☐	☐	☐	☐
Päänsärkyä	☐	☐	☐	☐
Käsien vapinaa	☐	☐	☐	☐
Väsymystä tai heikotusta	☐	☐	☐	☐
Huimauksen tunnetta	☐	☐	☐	☐

10. Onko sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN VUODEN aikana ollut selkä-, niska- tai hartiakipuja?

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuussa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Selän alaosan kipuja	☐	☐	☐	☐
Niska- tai hartiakipu	☐	☐	☐	☐

11. Onko sinulla jokin pitkäaikainen sairaus, vika tai vamma, joka häiritsee jokapäiväistä toimintaasi?

- ei
 kyllä, minkälainen? _____

12. Käytätkö jatkuvasti tai lähes jatkuvasti jotakin lääkärin määräämää lääkettä?

- en
 kyllä, mitä? _____

TUPAKOINTI**13. Oletko koskaan polttanut (kokeillut) tupakkaa?**

- en (voit siirtyä kysymykseen 21)
 olen

14. Kuinka monta savuketta, piipullista ja sikaria olet polttanut yhteensä tähän mennessä?

- en yhtään (voit siirtyä kysymykseen 21)
- vain yhden
- noin 2 - 50
- yli 50

15. Milloin olet viimeksi polttanut savukkeen, sikarin tai piipullisen?

- eilen tai tänään
- 2 – 4 päivää sitten
- noin viikko sitten
- noin 2 viikkoa – 2 kuukautta sitten
- noin 2 kuukautta – puoli vuotta sitten
- yli puoli vuotta sitten
(voit siirtyä kysymykseen 21)

16. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ TUPAKOINTIASI?

- tupakoin kerran päivässä tai useammin
- tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
- tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa
- olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin
- en tupakoi

17. Kuinka pian heräämisen jälkeen poltat yleensä ensimmäisen savukkeen tai poltit ennen lakkoa?

- 5 minuutin kuluessa
- 6 - 30 minuutin kuluessa
- 31 - 60 minuutin kuluessa
- myöhemmin

18. Kuinka paljon poltat nykyisin tai poltit ennen lakkoa PÄIVÄSSÄ? Vastaa jokaiseen kohtaan.

Tehdasvalmisteisia savukkeita _____ kpl päivässä

Itsekäärittyjä savukkeita _____ kpl päivässä

Sikareita tai piippua _____ kertaa päivässä

19. Oletko ostanut viimeisen KUUKAUDEN aikana itsellesi tupakkaa?

- en
- olen ostanut, mistä?
Kaupasta	☐
Kioskista	☐
Kavereilta	☐
Huoltoasemalta	☐
Baarista	☐
Automaatista	☐
Ruotsin tai Viron matkoilta	☐
Venäjältä	☐
Katukaupasta	☐
Internetistä	☐
Muualta, mistä?	☐
- _____

20. Oletko ajatellut yrittää tupakoinnin lopettamista lähiaikoina?

- en
- olen

KAIKKI VASTAAVAT

21. Ovatko vanhempasi tupakoineet Sinun elinaikanasi?

	Isä	Äiti
Ei koskaan	☐	☐
On lopettanut	☐	☐
Tupakoi nykyisin	☐	☐
Ei isää/äitiä tai en tiedä	☐	☐

22. Saako kotonasi tupakoida?

- kukaan ei saa tupakoida missään
- tupakointi on sallittu vain joissakin paikoissa tai joskus
- kotonani saa tupakoida vapaasti
- en osaa sanoa

23. Saako perheesi autossa tai autoissa tupakoida?

- kukaan ei saa tupakoida
- tupakointi on sallittua silloin tällöin
- saa tupakoida vapaasti
- perheelläni ei ole autoa
- en osaa sanoa

24. Oletko nähnyt VIIME KUUKAUDEN aikana tupakkamainoksia Suomessa?

- en
 olen, missä? _____

25. Oletko nähnyt tupakkatuotteita esillä VIIME KUUKAUDEN aikana kotisi, koulusi tai työpaikkasi lähellä seuraavissa paikoissa? Rastita sopivin vaihtoehto joka riviltä.

	Olen	En	En yleensä käy
Kaupat	☐	☐	☐
Kioskit	☐	☐	☐
Huoltoasemat	☐	☐	☐

26. Oletko koskaan kokeillut nuuskaamista?

- en ole kokeillut
 olen kokeillut kerran
 olen nuuskannut 2 - 50 kertaa
 olen nuuskannut yli 50 kertaa

27. Nuuskaatko nykyisin?

- en lainkaan
 silloin tällöin
 kerran päivässä tai useammin

28. Oletko koskaan kokeillut ENERGIANUUSKAA (ei sisällä tupakkaa)?

- en tiedä, mitä se on
 en
 olen kokeillut kerran pari
 olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
 olen käyttänyt yli 20 kertaa

29. Oletko koskaan kokeillut vesipiippua?

- en tiedä, mikä se on
 en
 olen kokeillut kerran pari
 olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
 olen käyttänyt yli 20 kertaa

30. Jos olet käyttänyt vesipiippua, mitä poltit siinä?

- maustettua tupakkaseosta (sisältää nikotiinia)
 maustettua yrttiseosta (ei yleensä sisällä nikotiinia)
 en tiedä
 muuta, mitä? _____

31. Oletko koskaan kokeillut sähkösavukkeita?

- en tiedä, mitä ne ovat
 en
 olen kokeillut kerran pari
 olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
 olen käyttänyt yli 20 kertaa

32. Oletko nähnyt VIIME KUUKAUDEN aikana sähkösavukemainoksia Suomessa?

- en
 olen, missä? _____

33. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ SÄHKÖSAVUKKEIDEN KÄYTTÖÄSI?

- en käytä sähkösavukkeita
 käytän sähkösavukkeita harvemmin kuin kerran viikossa
 käytän sähkösavukkeita kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
 käytän sähkösavukkeita kerran päivässä tai useammin

34. Jos olet käyttänyt sähkösavukkeita, mitä ne sisälsivät?

- nikotiinipitoista nestettä
 nikotiinitonta nestettä
 en tiedä
 muuta, mitä?

35. Jos olet käyttänyt sähkösavukkeita, mistä hankit ne?

36. Mitkä olivat tärkeimmät syyt, miksi kokeilit sähkösavuketta tai aloitit niiden käytön?

- halusin kokeilla jotain uutta
 halusin lopettaa tupakoinnin
 kaverini alkoivat käyttää niitä
 niitä on helppo hankkia
 muu, mikä? _____

RAVINTO JA LEPO

37. Kuinka monta kupillista kahvia juot päivässä?

- en juo kahvia
 noin ____ kupillista

38. Kuinka usein juot ENERGIAJUOMIA (Battery, Red Bull, TEHO, ED ym.)?

- 3 kertaa päivässä tai useammin
 2 kertaa päivässä
 noin kerran päivässä
 noin 3 – 4 kertaa viikossa
 noin kerran viikossa tai harvemmin
 en lainkaan

39. Kuinka usein syöt AAMIAISEN (leipää, maitoa, muroja, puuroa, jogurttia tai vastaavaa aamulla ennen kouluun tai töihin lähtöä)?

- päivittäin
 noin 3 – 4 kertaa viikossa
 noin kerran viikossa tai harvemmin

40. Kuinka usein syöt LOUNAAN (keskipäivän lämpimän aterian koulussa, työpaikalla, kotona tai muualla)?

- päivittäin
 noin 3 - 4 kertaa viikossa
 noin kerran viikossa tai harvemmin

41. Kuinka usein syöt PÄIVÄLLISEN (lämpimän aterian iltapäivällä tai illalla)?

- päivittäin
 noin 3 - 4 kertaa viikossa
 noin kerran viikossa tai harvemmin

42. Kuinka monta kertaa päivässä syöt välipaloja, pikku purtavaa tai muuta naposteltavaa varsinaisten aterioiden lisäksi?

- noin _____ kertaa päivässä
 en yleensä syö välipaloja, pikkupurtavaa tai muuta naposteltavaa

43. Noudatatko jotain erityistä ruokavaliota nykyisin?

- en
 kyllä, minkälaista ja miksi? _____

44. Mihin aikaan tavallisesti menet nukkumaan koulu- tai työpäivinä?

- noin klo 21 tai aikaisemmin
 noin 21.30
 noin 22
 noin 22.30
 noin 23
 noin 23.30
 noin 24
 noin 00.30 tai myöhemmin

RAHAPELAAMINEN

Rahapelaamisella tarkoitetaan pelaamista, jossa voitto tai tappio on rahaa. Rahapelejä ovat mm. rahapeliautomaatit, (esim. hedelmäpeli), Lotto, Keno, raaputusarvat ja vedonlyöntipelit. Rahapelaamista EI OLE virtuaalirahan käyttö tai osallistuminen maksuttomiin kilpailuihin.

45. Oletko viimeisen PUOLEN VUODEN aikana pelannut rahapelejä?

- en
 kyllä, päivittäin tai lähes päivittäin
 kerran pari viikossa
 muutaman kerran kuukaudessa
 harvemmin

46. Oletko viimeisen PUOLEN VUODEN aikana pelannut RAHAPELIAUTOMAATILLA (esim. hedelmäpelejä)?

- en
 olen, missä?
Kaupat	☐
Kioskit	☐
Huoltoasemat	☐
Ravintolat, kahvilat	☐
Ruotsin tai Viron laivat	☐
Muualla, missä?	☐
- _____

ALKOHOLI JA PÄIHTEET

47. **Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia? Koeta ottaa mukaan myös ne kerrat, jolloin nautit hyvin pieniä määriä alkoholia, vaikkapa vain puoli pulloa keskiolutta tai tilkan viiniä.**

- päivittäin
- pari kertaa viikossa
- kerran viikossa
- pari kertaa kuukaudessa
- noin kerran kuukaudessa
- noin kerran parissa kuukaudessa
- 3 - 4 kertaa vuodessa
- kerran vuodessa tai harvemmin
- en käytä alkoholijuomia

48. **Entä kuinka usein käytät alkoholia TOSI HUMALAHAN asti?**

- kerran viikossa tai useammin
- noin 1 - 2 kertaa kuukaudessa
- harvemmin
- en koskaan

49. **Oletko joskus ostanut alkoholia internetin kautta?**

- en
- kyllä

50. **Oletko nähnyt viime kuukauden aikana alkoholijuomia koskevia mainoksia Suomessa jossakin seuraavista paikoista? Vastaa jokaiseen kohtaan.**

	Olen nähnyt	En ole nähnyt
Aikakauslehdessä	☐	☐
Sanomalehdessä	☐	☐
Televisiossa	☐	☐
Internetissä	☐	☐
Muualla, missä?	☐	☐

51. **Oletko koskaan kokeillut ILOKAASUA päihteenä?**

- en
- olen kokeillut kerran pari
- olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
- olen käyttänyt yli 20 kertaa

52. **Jos olet käyttänyt ilokaasua, mistä hankit sitä?**

KIUSAAMINEN JA VÄKIVALTA

53. **Oletko viimeksi kuluneen KUUKAUDEN aikana joutunut tappeluun tai väkivallan kohteeksi?**

- en
- kyllä, kuinka monta kertaa?
 - kerran
 - 2 kertaa
 - 3 kertaa tai useammin

54. **Onko Sinua kiusattu kännykällä tai netissä viimeksi kuluneen VUODEN aikana?**

- useita kertoja viikossa
- noin kerran viikossa
- harvemmin
- ei lainkaan

55. **Jos sinua on kiusattu kännykällä tai netissä, oliko kiusaaminen vakavaa ja häiritseväksi elämääsi?**

- oli erittäin vakavaa ja häiritsevää
- oli hieman vakavaa ja häiritsevää
- ei ollut vakavaa eikä häiritsevää
- minua ei ole kiusattu

56. **Oletko Sinä kiusannut muita tai osallistunut muiden kiusaamiseen kännykällä tai netissä viimeksi kuluneen VUODEN aikana?**

- useita kertoja viikossa
- noin kerran viikossa
- harvemmin
- en ole kiusannut

INTERNET

57. Käytätkö Internetiä

Kyllä, keskimäärin ____ tuntia päivässä Kyllä, satunnaisesti En käytä lainkaan

58. Seuraavassa on joukko väitteitä siitä, miten Internetin käyttö on voinut vaikuttaa elämääsi. Arvioi joka väitteen osalta, pitääkö se Sinun kohdallasi paikkansa.

	Ei pidä paikkaansa	Vaikea sanoa	Pitää paikkansa
Jätän tekemättä läksyt tai kotityöt voidakseni viettää enemmän aikaa netissä.	☐	☐	☐
Haluan työntää syrjään elämäni häiritsevät ajatukset ja uppoutua mukavampiin Internet-ajatuksiin.	☐	☐	☐
Huomaan usein vain odottavani, että taas pääsisin nettiin.	☐	☐	☐
Tiuskin, huudan tai hermostun, jos minua yritetään vaivata muilla asioilla ollessani netissä.	☐	☐	☐
Nukkumiseni jää vähemmälle myöhään jatkuvan nettikäytön vuoksi.	☐	☐	☐
Kun olen netissä, huomaan usein päättäväni, että ”vielä muutama minuutti?”.	☐	☐	☐
Yritän toistuvasti vähentää netissä viettämäni aikaa, mutta epäonnistun.	☐	☐	☐
Salailen netissä viettämäni ajan pituutta.	☐	☐	☐
Minun on käytettävä Internetiä yhä enemmän saadakseni siitä jännitystä.	☐	☐	☐

LOPUKSI

59. Mikä on isäsi tai muun huoltajasi pääammatti, -toimi tai -toiminta?

MERKITSE AMMATTI MAHDOLISIMMAN TARKASTI.
(esim. myyntijohtaja, poliisi, lähihoitaja, koneasentaja, puutarhayrittäjä.) Eläkkeellä olevalle myös entinen ammatti (esim. eläkkeellä, kokki).

60. Mikä on äitisi ja isäsi nykyinen työtilanne?

	Isä	Äiti
Työssä kodin ulkopuolella	☐	☐
Työssä kotona	☐	☐
Työtön tai pakkolomalla	☐	☐
Eläkkeellä tai pitkäaikaisella sairauslomalla	☐	☐

61. Minkälainen koulutus vanhemmillasi on (merkitse korkein koulutus)?

	Isä	Äiti
Kansakoulu tai peruskoulu, ei muuta	☐	☐
Kansa- tai peruskoulu ja ammattikoulutus (ammattikoulu, kurseja tms.)	☐	☐
Keskikoulu (ja ammatillisia opistoja tms.)	☐	☐
Ylioppilastutkinto (ja ammatillisia opistoja tms.)	☐	☐
Korkeakoulu- tai yliopistotutkinto (maisteri, diplomi-insinööri tms.)	☐	☐

Kiitämme vastauksistasi!

NUORTEN TERVEYSTAPATUTKIMUS 2015

1. Sukupuoli

- tyttö
 poika

2. Ikä

- 12 vuotta
 14 vuotta
 16 vuotta
 18 vuotta

3. Minkälaisessa oppilaitoksessa opiskelet?

- peruskoulu tai vastaava
 lukio
 yliopisto, korkeakoulu, ammattikorkeakoulu
 ammatillinen oppilaitos
 yhdistetty ammatillinen oppilaitos ja lukio
 en ole koulussa enkä opiskele
 muu, mikä? _____

4. Minkälaisen todistuksen sait viimeksi? Oliko se luokan tai kurssin keskitasoon verrattuna

- paljon parempi
 hieman parempi
 suurinpiirtein luokan keskitasoa
 hieman huonompi
 huomattavasti huonompi

5. Oletko koskaan polttanut (kokeillut) tupakkaa?

- en
 olen

6. Kuinka monta savuketta, piipullista ja sikaria olet polttanut yhteensä tähän mennessä?

- en yhtään
 vain yhden
 noin 2 - 50
 yli 50

7. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ TUPAKOINTIASI?

- tupakoin kerran päivässä tai useammin
 tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
 tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa
 olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin
 en tupakoi

8. Oletko ostanut viimeisen KUUKAUDEN aikana itsellesi tupakkaa?

- en
 olen ostanut, mistä?
Kaupasta
Kioskista
Kavereilta
Huoltoasemalta
Baarista
Automaatista
Ruotsin tai Viron matkoilta
Venäjältä
Katukaupasta
Internetistä
Muualta, mistä?

9. Nuuskaatko nykyisin?

- en lainkaan
 silloin tällöin
 kerran päivässä tai useammin

10. Jos olet käyttänyt nuuskaa, mistä hankit sitä?

11. Oletko nähnyt VIIME KUUKAUDEN aikana tupakkamainoksia Suomessa?

- en
 olen, missä?

12. Oletko koskaan käyttänyt vesipiippua?

- en tiedä, mikä se on
 en
 olen kokeillut kerran pari
 olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
 olen käyttänyt yli 20 kertaa

KÄÄNNÄ!

13. Oletko koskaan kokeillut sähkösavukkeita?

- en tiedä, mitä ne ovat
- en
- olen kokeillut kerran pari
- olen käyttänyt korkeintaan 20 kertaa
- olen käyttänyt yli 20 kertaa

14. Oletko nähnyt VIIME KUUKAUDEN aikana sähkösavukemainoksia Suomessa?

- en
- olen, missä?

15. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ SÄHKÖSAVUKKEIDEN KÄYTTÖÄSI?

- en käytä sähkösavukkeita
- käytän sähkösavukkeita harvemmin kuin kerran viikossa
- käytän sähkösavukkeita kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
- käytän sähkösavukkeita kerran päivässä tai useammin

16. Jos olet käyttänyt sähkösavukkeita, mitä ne sisälsivät?

- nikotiinipitoista nestettä
- nikotiinitonta nestettä
- en tiedä
- muuta, mitä?

17. Jos olet käyttänyt sähkösavukkeita, mistä hankit ne?

18. Mitkä olivat tärkeimmät syyt, miksi kokeilit sähkösavuketta tai aloitit niiden käytön?

- halusin kokeilla jotain uutta
- halusin lopettaa tupakoinnin
- kaverini alkoivat käyttää niitä
- niitä on helppo hankkia
- muu, mikä?

19. Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia? Koeta ottaa mukaan myös ne kerrat, jolloin nautit hyvin pieniä määriä alkoholia, vaikkapa vain puoli pulloa keskiolutta tai tilkan viiniä.

- päivittäin
- pari kertaa viikossa
- kerran viikossa
- pari kertaa kuukaudessa
- noin kerran kuukaudessa
- noin kerran parissa kuukaudessa
- 3 - 4 kertaa vuodessa
- kerran vuodessa tai harvemmin
- en käytä alkoholijuomia

20. Entä kuinka usein käytät alkoholia TOSI HUMALAAAN asti?

- kerran viikossa tai useammin
- noin 1 - 2 kertaa kuukaudessa
- harvemmin
- en koskaan

21. Oletko nähnyt viime kuukauden aikana alkoholijuomia koskevia mainoksia Suomessa jossakin seuraavista paikoista? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	Olen nähnyt	En ole nähnyt
Aikakauslehdessä	☐	☐
Sanomalehdessä	☐	☐
Televisiossa	☐	☐
Internetissä	☐	☐
Muualla, missä?	☐	☐

22. Noudatatko jotain erityistä ruokavaliota nykyisin?

- en
- kyllä, minkälaista ja miksi?

Kiitämme vastauksistasi!